

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

28. ISTUNGJÄRK

21.–24. jaanuar 1991

SISUKORD

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 28. ISTUNGJÄRK ESIMENE ISTUNG

21. jaanuar 1991	4
Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 1991. aasta 14. jaanuari otsuse "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu juhatajale erakorraliste volituste andmise kohta Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 27. istungjärgu korraldamisel" kehtivuse pikendamisest	4
Eesti Vabariigi Ülemnõukogu avaldus seoses olukorraga Baltikumis	4

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 28. ISTUNGJÄRK TEINE ISTUNG

22. jaanuar 1991	38
A. Rüütli informatsioon kohtumisest NSV Liidu presidendi M. Gorbatšoviga	38
Eesti Vabariigi Riigikogu valimise seaduse eelnõu ja Eesti Vabariigi valijate registri koostamise seaduse eelnõu kohta	47
Muudatuste ja täienduste tegemise kohta Eesti NSV maksukorralduse seaduses	48
S. Petinovi ja V. Lebedevi avalduse kohta	50
Rootsi Riksdagi spiikri asetäitja härra K. Erefelti sõnavõtt.....	71
S. Petinovi ja V. Lebedevi avalduse kohta	74

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 28. ISTUNGJÄRK KOLMAS ISTUNG

23. jaanuar 1991	80
Päevakorralised avaldused.....	80
Eesti Panga Nõukogu esimehe ametisse nimetamine.....	87
Eesti Vabariigi Ülemkohtu liikme V. Merka vabastamine ametikohustustest.....	96
Eesti Vabariigi Valitsuse poolt esitatud Eesti Vabariigi lennunduseaduse, Eesti Vabariigi maanteede seaduse ja Eesti Vabariigi kaubandusliku meresõidu koodeksi eelnõude kohta	97
Muudatuste ja täienduste tegemise kohta Eesti NSV maksukorralduse seaduses	98
Eesti Vabariigi seaduseelnõu "Pensionäride ainelise olukorra parandamisest" ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi seaduse "Pensionäride ainelise olukorra parandamisest" rakendamise korrast" projekti kohta.....	100

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 28. ISTUNGJÄRK NELJAS ISTUNG

24. jaanuar 1991	103
------------------------	-----

NSV Liidu presidendi 1991. aasta 22. jaanuari seadluse 50- ja 100-rublaste kupüüride käibelt kõrvaldamise kohta.....	104
Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidiumi 1990. aasta 13. detsembri seadluse "Vastutuse tugevdamisest liikluseeskirjade rikkumise eest" kinnitamine	127

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

28. ISTUNGJÄRK

ESIMENE ISTUNG

21. jaanuar 1991

Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 1991. aasta 14. jaanuari otsuse "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu juhatajale erakorraliste volituste andmise kohta Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 27. istungjärgu korraldamisel" kehtivuse pikendamisest

Juhataja (Ü. Nugis)

Tere õhtust! Lugupeetud Ülemnõukogu, asugem töökohtadele. Kontrollime kohalolekut. Kohal on 77 saadikut, puudub 28.

Lugupeetud Ülemnõukogu, alustame 28. istungjärgu tööd. Head kolleegid, teil on laudade peal üks otsuse projekt, mis puudutab Ülemnõukogu juhataja erakorraliste volituste pikendamist. Mul on palve, et me kõigepealt võtame vastu otsuse erakorraliste volituste kohta, ilma läbirääkimisi pidamata. Kas ollakse nõus? See eeldab kvalifitseeritud häälteenamust, kaks korda rohkem poolt kui vastu. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et pikendada Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 14. jaanuari otsuse "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu juhatajale erakorraliste volituste andmise kohta" kehtivust? Täpselt on selle otsuse pealkiri öeldud eelnõus, ma ei loe seda nii pikalt ette.

Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 65 saadikut, vastu 6, erapooletuid on 7. Otsus on vastu võetud. Istungjärgul kehtivad erakorralised volitused.

Eesti Vabariigi Ülemnõukogu avaldus seoses olukorraga Baltikumis

Juhataja

Ma eeldan, et kõik kõnesoovijad tahavad rääkida päevakorra teemadel, sealhulgas ka peaminister, mitte väljaspool järjekorda. Ettepanek on lülitada päevakorda kiireloomulise küsimusena Eesti Vabariigi Ülemnõukogu avaldus seoses olukorraga Baltikumis.

Ma oletan, et kõik kõnesoovijad soovivad rääkida sellel teemal. Rõhutan seda sellepärast, et teadaolevalt kõneldakse väljaspool kinnitamata päevakorda ainult teisipäeva hommikuti.

Kõigepealt kuulame ära ettekandjad. Lähtudes minu erivolitustest alustame päevakorrapunktiga, mille nimetust ma juba mainisin: Eesti Vabariigi Ülemnõukogu avaldus seoses olukorraga Baltikumis. Ettekandeks saab sõna Andres Tarand.

A. Tarand

Lugupeetud juhataja, lugupeetud Ülemnõukogu liikmed, lugupeetud külalised! Sündmused on nii kiired, et vist ei ole nimetatud avalduse tekst veel kõigi laudadele jõudnud. Aga ma loodan, et sõnavõtu käigus te saate selle. Ma kordan oma lühikeses kõnes kõigile teadaolevaid asju.

See, mis Baltikumis praegu toimub, mida õigupoolest hakati ette valmistama juba detsembrikuus ja mis võttis kõrgemad tuurid peale üle nädala tagasi, on tegelikult sisuliselt üks väga vana skeem. Seda skeemi rakendati siinsamas Baltimaades aastal 1940. Võib nimetada veel selliseid aastaarve nagu näiteks 1948 Tšehhoslovakkia, 1956 Ungari, 1968 taas Tšehhoslovakkia, 1979 võime sinna ritta panna aga Afganistani, kuigi teatud eripäradega. Kuid see rida algas siiski läbikukkumisega. Esimene selge läbikukkumine oli teatavasti 1939. aastal Soome Talvesõjas, kus nn. Terijoe valitsus Otto Villem Kuusise juhtimisel mingil määral valitsema ei hakanud. Peale selle oli Teise maailmasõja lõpupäevadel ja natuke pärast seda selliseid läbikukkumisi ka Kreekas, Iraanis jne. Nii et see skeem, vastupidi mõnedele arvamustele, ei ole ka varem laitmatult töötanud, kuigi tal on oma edu olnud. Kui me meenutame, siis Eesti oli nagu esimene õnnestumise maa. Siis eelnesid sündmustele pikad diversiooniaktid, 1939. aasta kuival ja palaval suvel põles Petseri, põlesid paljud metsad. Oli palju seda, mis peab elanikkonnas tekitama rahutust. Nüüd muidugi on tehnilised vahendid rahutuste tekitamiseks võib-olla pisut täiustunud ja neid ka kasutatakse. Mõni kuulis ehk ise, mina sain selle teate kätte juba infokanalite kaudu, et täna öösel kõlasid sellised õppeplahvatused Lasnamäel, nii täpselt välja timmitud, et aknad küll puruks läheksid, aga palju kahju ka ei tekiks. Seesama rida, mis Riias käis õige hoogsalt detsembris. Me ei tea praegu muidugi veel võrrelda meile tuntud Varese valitsust uute samalaadsetega, kuid võib öelda, et nad on selle ajaga võrreldes ilmselt õige näotud, sest nad ei ole kuskil oma nägu näidanud, isegi Kesktelevisioonis mitte. Ja teine punkt on see, et praegu ei taha kuidagi süttida töörahva viha, aga see stsenaarium näeb ette töörahva viha. Kolmas asi, mis on vist veidi untsu läinud, on teadagi maailma reaktsioon. Maailma reaktsioon tõi sellesse vanasse ja järeleproovitud stsenaariumisse teatud segadust, ilmselt üllatas mõneti. See ei tähenda aga, nagu oleksid meil kõik ohud nüüd möödas. Me oleme siin väga sageli omavahel võrrelnud poliitilist mängu mängude mänguga – malega. Nüüd on siis üks malepartii, kus oli enne käike

pisut aega mõelda, läinud üle välkmaleks, kus taotakse kellale, ilma et keegi eriti mõelda jõuaks, aeg muudkui tiksus ja noolekene kerkib.

Veel üks oluline punkt on selles stsenaariumis see, et Baltikum pole praegu mitte küsimus omaette, vaid kogu Venemaa stsenaariumi võti. Nii nagu demokratiseerimisprotsess siit algas, nii üritatakse seda siin ka sissejuhatuses lõpetada, et siis langeda juba emakese Venemaa kaela. Meil on valida kahe võimaluse vahel. Esimene on jätkata demokratiseerimisprotsesse, mis on kulgenud küll aeglaselt ja viletsalt, aga viinud meid siiski mitu aastat meie eesmärgi poole. Ja teine võimalus on totalitarismi jätk, mis ei ole ohtlik mitte ainult meile – vahel me mõtleme võib-olla liiga palju ainult oma väikese rahva saatusele –, vaid on äärmiselt ohtlik kogu maailmale. Sellest annab maailm nähtavasti endale ka suurepäraselt aru ja sellest annab endale selgelt aru ka Venemaa. Selle vana kulunud skeemi rakendajad esitavad asja meeeldi muidugi rahvustevahelise tülina (mul on kaasas üsna värsked dokumendid, kus see ka ilmneb) nagu seda on juba korduvalt ennegi üritatud teha – Eestis konkreetselt eesti ja vene rahva vahelise tülina ning samamoodi Leedus ja Lätis. Noh, ka see skeem on kõikidest impeeriumidest tuntud ja enne Kristuse sündi kõlas see Rooma riigis nii: *divide et impera* – jaga ja valitse. Nii palju kui meil on andmeid kohalikest oludest, hülgavad selle skeemi nii siin elav vene rahvas kui eesti rahvas, teistest vähematest rääkimata. See ei ole ühelegi rahvale kasulik. Aga kuna ajaloos on õnnestunud seda aeg-ajalt üsna edukalt kasutada, siis proovitakse seda kõigest hingest.

Kolmas punkt, mis pakub suurt huvi meie omavahelistes vestlustes ja mille üle kogu maailm arutleb, on Gorbatšovi osa kogu selles mängus. Ma usun, et selle peale meil praegu oluliselt keskenduda tarvis ei ole, seda võib arutada väljaspool saali. Meile pole oluline mitte see, kui palju tema teab või ei tea, vaid see, et tema vastutab. Ta ise tegutses selle nimel üsna usinalt, et võtta endale mitmed kõrgema võimu positsioonid, sealhulgas vägede ülemjuhataja koht. Ja see asend lihtsalt kohustab teda teadma, mis juhtub Lätis ja mis juhtub Leedus. Olenemata sellest, et see juhtub nüüdsel ajal kaamerate kartuses ööpimedas. Ja kui temani ei ulatu informatsioon, mis toimus eile öösel Riias või enne seda Vilniuses, siis on tema kohus teadagi tagasi astuda, vastutusest ei pääse ta ei ühte- ega teistpidi. Sellepärast on ka meie tänase avalduse võtmekoht teha nii Gorbatšovile kui ka kogu maailmale teatavaks selline asi, et kui Balti riikides hulgub ringi sõjaväeosi, kellel näpud nii väga päästiku järele sügelevad ja kes ei allu ei Gorbatšovile, Jazovile ega Pugole, siis ometi on ehk üle Liidu mõni väeüksus jäänud, kes neile allub. Sellised üksused peaks igas tsiviliseeritud riigis, ka Nõukogude Liidus arvatavasti desarmeerima enne, kui järjekordsed tsiviilisikud on surnud. Seda me üritame oma Ülemnõukogu avalduses täna öeldagi.

Me võime muidugi siin täna vaielda selle üle, et kuna Arnold Rüütel on parasjagu Moskvast ja läbirääkimised käivad, siis on enneaegne astuda mingeid samme. Ma arvan siiski, et Ülemnõukogu võib oma seisukoha kujundada, hoolimata sellest, et meil ei ole täpset pilti praegu Moskvast toimuvast. Me oleme aga juba korduvalt kuulnud selle teadmatusel kohta, mis valitseb Nõukogude Liidu kõrgeimas juhtkonnas, nad lihtsalt ei tea midagi. Selle oma avaldusega aitame neil natukene infot saada. Ja teiseks on mulle jäänud mulje, et väga sügavalt neid kinnitusi, mis sealt suunast tulevad – me enam nii ei tee, nüüd me teeme seda, teist ja kolmandat –, uskuda ei saa. Vähemalt Kesktelevisiooni vahendusel küll mitte, muid allikaid ei ole mul praegu olnud. Nii me siis keskendusime selle avalduse pöördumise osas tegelikult kolmele punktile: me üritame kogu maailma tähelepanu juhtida sellele, et siin ei ole tegemist Baltikumis ega kogu Nõukogude Liidus elavate rahvaste vahelise konfliktiga, vaid osa endise ja ka praeguse partokraatia ning sõjalis-tööstusliku kompleksi vandenõuga. Ja loomulikult tuleb rõhutada sedagi, et kogu selle kriisilukorra eest, mis praegu on üle 1/6 maakerast, vastutab just see publik ja mitte keegi teine.

Teine asi, mis me üritame ka öelda, on see, et kui Gorbatšovi käes siiski veel mingit võimu on, siis peaks ta need hulkuvad väeosad, kes Vilniuse ja Riia tänavate vahet sõidavad ja ööpimeduses püsse proovivad, ära koristama. Ja kui Baltikumis veel teisi selliseid väeosi on, siis profülaktika mõttes muidugi ka need.

Kolmandaks, raadiojaam "Nadežda". See küll ainult ühe liikumise, interrinde häälekandja, nagu meile on kinnitatud, tegutseb sõjaväe territooriumil Keila linnas. Mitte niivõrd tekstides, küll aga väga vägevates muusikalistes vahepalades süstib ta sõjapsühhoosi meie mõlemast rahvusest elanikele ja seepärast oleks aeg viia ta kuhugi kaugemale.

Ma lisan veel selle avalduse juurde, et see, kui me nüüd midagi konkreetset teeme, on muidugi väga paljude tasemetel ja organitel otsustada. Teine asi on aga see, et kuna neid plaane avalikult, isegi välkmales mitte, ei kuulutata, siis tahaksin lõpetuseks lihtsalt kinnitada, et Toompead ei ole vallutatud mitte kunagi, vähemalt 800 aastat. Ja teine teadmine on, et meil on rahva hulgas väga palju kaameraid, ning mis ka ei sünniks, selle jäädvustame nii maailma kui ka iseenda jaoks igal juhul. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu, Andres Tarand! Kui Ülemnõukogul on küsimusi, siis oleks mul palve, et Mikk Titma ja Enn Leisson loobuvad praegu oma sõnavõttudest, mul on nad üles kirjutatud, järjekord sassi ei lähe. Tundub aga, et küsimusi ei ole. Suur tänu! Jääb püsima õige järjekord.

E. Savisaar

Austatud Ülemnõukogu juhataja, lugupeetud rahvasaadikud! Ma tahaksin toetada selle Baltikumi olukorda käsitleva avalduse vastuvõtmist ja omalt poolt lisada järgmist.

Mõni aeg tagasi oli mul telefonikõne Riiaga, Läti Vabariigi valitsusjuhi Ivars Godmanisega. OMON on dislotseerinud oma baasi Riia äärelinnas ja praegu käivad läbirääkimised NSV Liidu sõjaväelise juhtkonnaga ning siseministeeriumi juhtkonnaga selle üle, kuidas niisuguseid rünnakuid edaspidi vältida. OMON-i komandör on väitnud, et neid provotseeriti ja nemad olevat läinud siseministeeriumi ainult läbi rääkima. Tõsi küll, laskerelvade tulega ja inimesi maha lastes on seda küllalt keeruline ette kujutada. Ma pean lisama, et ka Mihhail Gorbatšov oma tänases kõneluses Arnold Rüütliga väitis, et see, mis toimus Riias, oli miilitsate omavaheline sisemine tüli ja ei midagi enamat. Üldiselt on tendents selge, avaliku arvamuse surve all tõmbatakse aeg-ajalt mõnevõrra tagasi, püütakse avalikkust rahustada, vahetatakse end kompromiteerinud võitlusvorme ja tulla siis uuesti tagasi, uuesti peale, et murda Baltikumi tahet. Seejuures on näha, et mida nõrgemaks jääb sotsiaalne baas, seda enam kasutatakse individuaalseid aktsioone, olgu need propagandistliku iseloomuga, nagu siin toimuv nälgimisstreik või terroriteod, nagu olid tänaõised plahvatused Tallinnas. Need plahvatused olid selgelt terroristlik aktsioon. Kuna aga ükski poliitiline rühmitus, ükski partei ega liikumine ei ole end seni tunnistanud vastutavaks toimunu eest, siis ilmselt oleks vara teha mingeid avaldusi või oletusi selle kohta, kes on süüdlane.

Küll aga tahaksin ma saadikutele konkreetselt ette kanda nende kahe plahvatuse kohta. Nimelt, kahekümne esimesel jaanuaril kell kaks öösel teatati esimesest plahvatusest Tallinna Laevaremonditehase juures Mere puiesteel. Seal töötanud operatiivgrupp tegi kindlaks, et tundmatud isikud olid tehase parteikomitee akende all pannud lõhkema tundmatu lõhkeseadeldise. Plahvatuse tagajärjel on purunenud neli akent, inimohvreid ja teisi purustusi ei ole. Peaaegu samal ajal toimus teine plahvatus Tallinnas Killustiku tänav 3, kus asub tehase "Dvigatel" ühiselamu, mille keldrikorrusel on tehase dispetšeriruum. Kohalesaabus operatiivgrupp tegi kindlaks, et keldri aknanišis olid tundmatud isikud pannud lõhkema lõhkekeha. Plahvatuse tagajärjel on purunenud keldrikorruse aknad, samuti I ja II korruse aknad ning kolm vastasmaja akent. Rohkem midagi juhtunud ei ole. Paneb eriti imestama, et mõlemad majad kuuluvad nende hulka, mida on pidevalt ja väga tähelepanelikult valvatud, ja millegipärast just sellel ööl valvet ei olnud.

Tallinna Siseasjade Valitsuses on algatatud nende asjade kohta kaks kriminaalasja. Eeluurimisgrupp tegutseb uurimisosakonna ülema vahetul juhtimisel ja selle kuriteo uurimine on Eesti Vabariigi Siseministeeriumi ning Prokuratuuri kontrolli all.

Ma tahan, lugupeetud rahvasaadikud, pöörduda teie poole ka küsimusega rahvasaadikute Lebedevi ja Petinovi nn. näljastreigi kohta. Reedel nad teatasid oma taotlusest, et neid võiksid küllastada teised rahvasaadikud ja Punase Risti esindajad ning lubasid alluda režiimialuse maja sisekorra reeglitele. Peame arvestama, et meie, kes me siin majas oleme, vastutame nende eest. Nad on pannud meid sellesse situatsiooni. Võib nüüd ette kujutada, mis juhtub siis, kui linnas hakatakse levitama jutte, et nendega on siin, Toompeal, midagi juhtunud. Ja ma pean teile teatavaks tegema, et kahjuks rahvasaadikud ei allu režiimile. Esiteks, reede õhtul ja hiljemgi küllastasid neid tervishoiuminister ja Punase Risti esindajad. Saadikud keelduvad kategooriliselt arstlikust kontrollist ning nendest protseduuridest, mis on maailmas näljastreigi puhul tavaks. Teatud seisundis on ju näljastreik võimalik ikkagi ainult haiglarežiimi juures. Teiseks, nad toituvad meile mitte teadaolevatest ainetest. Näiteks toodi neile eile termos meile tundmatu vedelikuga. Ma ei tea, võib-olla oli see mingi jõujook, võib-olla narkootikumid või midagi muud. Meil puudub kahjuks võimalus seda kontrollida.

Kolmandaks nõuavad nad pidevalt telefonsidet, kuigi nad ise valisid näljastreigi kohaks režiimialuse maja, režiimialuse ruumi. Kui neil on nii tähtis, et neil oleks telefonid, siis nad oleksid võinud streikida ka telefonijaamas. Seejuures tegid nad katse peita üht maja telefonidest kotti, mida märgati ja mille peale nad esitasid kaebuse vabariigi prokurörile. Eile olid kohal nii Ülemnõukogu juhataja kui ka vabariigi prokurör, et kaebust arutada.

Neljandaks. Öösiti käivad nad majas ringi, arvestamata maja režiimi. Kui näiteks riigiminister R. Vare eile õhtul peale üheksat tuli oma ruumidesse, siis avastas ta nad oma üllatuseks sealt eest.

Viiendaks. Neile on tehtud erandeid – kui praegu on maja nädalavahetuseks suletud, mille põhjusi te mõistate, siis nende juurde lubatakse saadikuid ükshaaval, et ära hoida suuri kogunemisi istungisaalis ajal, mil istungeid ei toimu. Majja ei ole pääsenud Nõukogude Liidu rahvasaadikud, kuna meie juristid tõlgendavad nii, et praeguses õiguslikus seisundis, arvestades parlamendi 3. märtsi otsust, Nõukogude Liidu Ülemnõukogu saadiku tõend majja sissepääsemiseks eeliseid ei anna.

Ma tahan juhtida saadikute tähelepanu sellele, et maja kaitseréžiim on tõsisel ohus. Eriti oluline on see praegu, mil me Toompea kaitseks oleme sunnitud rakendama täiendavaid abinõusid.

Seoses sellega on tekkinud ka teine probleem. Nimelt on juhtunu äratanud tõsist pahameelt Eesti ühiskonnas. Nende saadikute tegevus pingestab suhteid, külvab umbusku rahvaste vahel. Mitmed inimesed nõuavad samuti õigust näljastreigis osaleda. Nii kirjutab üks 24-aastane Pedagoogilise Instituudi tudeng, et ta on juba alustanud ja palub luba jätkata paastumist

parlamendihoones Toompeal koos kahe vene rahvasaadikuga rahumeelsetel eesmärkidel. Ta lisab, et vastukaaluks nendele on tema nälgimise juhtkirjaks "Paast maailma rahu eest!" või "Kõigi väikeste rahvaste vabaduse eest!"

Või teine selline kiri. Pensionär Kohtla-Järvelt kirjutab, et ka tema on alustanud näljastreiki, ja mitte ainult vastukaaluks Lebedevi ja Petinovi "näljastreigile", vaid Eesti rahvale lahenduste otsimiseks. Ta kirjutab, et see on teine kord tema elus, kui ta nälgib. Esimene nälgimine oli siis, kui semstvolased ründasid Toompead, ja teine on nüüd, kui on otsustav periood Nõukogude Liidu rahvaste vabadusvõitluses. Selliseid kirju on veel mitmeid. Naine Vilde tänavast Keilast. Grupp paastujaid, kes teatavad, et nemad, paastudes rahvasaadikute tegevuse eesmärkide vastu, nälgivad tõeliselt ja kavatsevad paastuda kolm päeva kauem kui rahvasaadikud. Ma tahan teile öelda, et mitmed nendest inimestest on pöördunud ka siia Toompeale. Nad nõuavad, et võiksid viibida ühes saalis Lebedevi ja Petinoviga, sest ühed on küll saadikud (tõsi küll, ajutiselt mandaatidest lahtiöelnud saadikud), teised aga on nende valijad ja mõlemad peaksid oma õigustes võrdsed olema. See on tõsine probleem ja ma ei välista, et see muutub teravaks juba täna või homme, mistõttu mul oleks heameel, kui saadikud ka selles suhtes väljendaksid oma seisukohta. Tänan teid!

Juhataja

Suur tänu! Järgmisena anname sõna Nõukogude Liidu rahvasaadikule härra Vello Varele.

V. Vare

Lugupeetud rahvasaadikud! Ma pidasin oma kohuseks täna lühidalt sõna võtta, et vahetada mõningaid mõtteid, mis on tekkinud seoses sellega, et mul tuleb praegu kaugelt jälgida siin sünnimaal toimuvaid asju. Äsja ma saabusin meie delegatsiooni koosseisus tagasi pikemalt reisilt Ida-Euroopa riikidesse, kus samuti on kerkinud väga terav probleem, mis tulevikus nähtavasti mõjutab ka meie olukorda. Aga kui ma jälgin neid sündmusi, siis võtab minus maad täielik arusaamatus.

Just selle siin Baltikumis ja ka mujal Liidus toimuva suhtes. Ma meenutan praegu oma algkoolipäevi, kui me õppisime kõik üheskoos – vene poisid, saksa poisid, juudi poisid – ja meil ei olnud mingeid rahvusprobleeme. Ei olnud neid ka hiljem. Millest on nad järsku nii teravaks läinud? Mis on selle põhjus? Ma ise olen migrandi poeg, kelle isa leidis teise kodumaa siin, ja sellepärast pean veel kord rõhutama, et kogu oma elu jooksul ei ole ma tundnud, et see oleks mingisugune halb sõna või midagi niisugust, nagu praegu püütakse tõestada. Miks on see niimoodi läinud? Siin mängib oma osa ka ajalooline taust, sest praegu

me püüame ikkagi veel rääkida sellest, et 1940. aastal toimus rahvarevolutsioon ja kogu rahvas läks kaasa. Ei, nii see ei olnud. Mina olin üks nendest, kes läks kaasa uue võimuga, oli teine grupp elanikke, kes olid vastu, oli kolmas, kes kõikus kahe vahel ja ootas sündmuste arenemist. Ja 14. juuni küüditamine, nagu ma mäletan, mõjutas eriti teravalt jõudude vahekorda. Nii et me peame andma õiglase hinnangu sündmustele. Miks oleme praegu jõudnud nii kaugemale, et meil on hakatud õhutama rahvustevahelist vaenu, samal ajal kui kommunistlikus ideoloogias on nähtaval kohal rahvuspoliitika, rahvaste sõprus, internatsionalism? Kahjuks pole siiani paljud aru saanud veel selle sõna õigest tähendusest. Tuleb aru saada, et Eestimaa ei ole Venemaa lääneprovint, samuti ei ole provintsid ka teised ääremaad. Igal pool elavad oma rahvad, kellele nõukogude võim lubas igakülgset arengut. Aga nüüd kahjuks oleme jõudnud nii kaugemale, et nõukogude rahvuspoliitika on läbi teinud täieliku fiasko. Keskus ei saa vanamoodi edasi tegutseda. Ja mis on nüüd järele jäänud? Kui analüüsida neid sündmusi, mis praegu siin toimuvad, siis on järele jäänud kolm peamist hooba: jõud, mis väljendub armees ja teistes organites, majanduslikud hoovad ja ideoloogiline võitlus interliikumise moodi, kellele minu arvates on rahva suus antud kaunis tabav nimetus – imperliikumine, sest seda ta väljendab. Aga kui me nüüd räägime sellest, mis praegu toimub Baltikumis ja mujal, mis suuremas mastaabis hakkas peale Alma-Atast 1985. aastal, siis peab ütleva, et see jõu kasutamine on ka viimane võimalus. Teist enam ei ole. Ma olin sel momendil Saksamaal Berliinis ja Bonnis, kui sinna saabusid teated Leedu-sündmustest. Me saime teada, kuidas võeti seda vastu Prahast ja Varssavis, kust olime enne seda just lahkunud. Ja peab ütleva, et see kutsus esile väga terava resonantsi ja oli meie läbirääkimistel alati esimene küsimus. Leedulasi toetati, avaldati arusaamatust toimunu suhtes ja meil jäi üle ainult seletada, et meil ei ole praegu informatsiooni, seal on rikutud konstitutsiooni, see on lihtsalt meie sisemine asi. Minu arusaamise järgi on asi võtnud suure rahvusvahelise ulatuse, neid sündmusi jälgitakse tähelepanelikult igal pool ja seepärast ei ole see mitte ainult kohalik probleem.

Kui vaatame seda olukorda, mis praegu on tekkinud, siis tuleb välja, et meil süüdlasi ei olegi. See on üks huvitav asi. Sõjavägi tegutseb, sõjaväge kästakse armastada, tõsta tema prestiiži. Ma olen ise pika aja sõjaväes läbi teinud – 47 aastat – ja kunagi varem ei olnud sellist vajadust, et käsu järgi peab armastama. Süüdlasi ei ole. Kuidas seda mõista? Seda tuleb mõista väga lihtsalt. Kui Kohtla-Järvel oli möödunud aasta mais kokkutulek ja dessantründeväelased kaitsesid seda, siis ütles kindralstaabi ülem ministri ülesandel, et üks allüksus olevat olnud seal pärast lahinguülesannete täitmist puhkusel. Ma ütlesin tookord kaitseministrile, et mind nõõgitakse, sõjamehed küsivad kogu aeg, mis uus puhkusevorm see

on, kui puhatakse Nõukogude armee allüksuse koosseisus. Praegu on sama lugu, sõjaväe kasutamises ei ole süüdlasi leitud. See on aga kõige raskem moment üldse – kasutada sõjaväge oma rahva vastu. Mina kui sõjaväe patrioot ei saa seda kuidagi tunnistada, selleks on olemas teised võimalused. Kahjuks oleme läinud seda teed ja pärast siis muidugi süüdlasi pole ning peab levitama desinformatsiooni. Ma ei tea, kuidas nimetada seda mustamist, mida viimaste päevade jooksul on levitanud Kesktelevisioon ja keskmassiteabevahendid, seda mürki, mida laotab siin laiali piraatraadiojaam "Lootus" – "Nadežda" ja ka teised sarnased jaamad, mis on mujal tekkinud. On lihtsalt arusaamatu, mille nimel seda on vaja teha. Ja meie peame aru saama, et vastasseis ei ole töökollektiivides, vaid kõrgemal tasemel juhtkonnas, kes tahab võimu saada. Võtkem need plahvatused, millest täna räägiti. Kas saab rääkida tõsiselt, et see oli midagi muud kui provokatsioon enda huvides? Minu käest on küsitud, kas võib uskuda armee lubadusi, et sõjaväge ei kasutata. Kui ma õppisin Sõjaväe Akadeemias, oli minu diplomitöö teemaks "Ootamatuse tähtsus ja saavutamise viisid kaasaegses pealetungilahingus". Õppisin ära ja lugesin läbi kogu selle materjali, mis puudutab meie armeed, I maailmasõda ja maailmakirjandust. Ja seal oli üks tähtis moment: uinutada vastase tähelepanu. Ja praegu püütaksegi jälle näidata, nagu poleks midagi olnud, aga järgmine kord läheb kõik uuesti lahti. Ühesõnaga, ma tahan veel kord öelda, et käsk armeed armastada leiab vastuseisu ka sõjaväe enda isikkoosseisu seas. Meile öeldakse, et milles sõdur süüdi on, tema peab käsku täitma. Jah, sõdur küll. Aga keda ta esindab ja kelle käsku ta täidab? Milles on väljapääs? Ma arvan, et selles olukorras peavad nähtavasti kõik rahvasaadikud, olgu nad mis tahes rahvusest, mõistma ühte: meie ei saa vanamoodi elada. Sellest on juba ka aru saadud ja sellest on palju räägitud. Aga kuidas nii teha, selle kohta ei oska me veel midagi öelda. Nüüd veel üks küsimus. Kui ma tuln, küsisid inimesed minu käest, kaua see näitemäng Toompeal kestab? Selle all mõeldi näljastreiki. Öeldi välja mõte, et näljastreigi eesmärk on tõmmata endale üldsuse tähelepanu. Miks streikijad valisid siis selle pimedaga nurga, parem oleks võinud ju minna sinna ukse ette, rahvas oleks kõik näinud neid. See on ju tegelikult tõesti väga näitemängu moodi ja ma arvan, et streikijad ise saavad aru, et me sellega kaugele ei jõua. Täna tähelepanu eest!

V. Kuznetsov

Lugupeetud eesistuja, austatud saadikud! Viimased päevad on tekitanud meis kõigis nõutust. Kes näiteks võiks mulle seletada, miks see maja on teisipäevast alates täis tugevaid, kumminuiadega varustatud vormijopedes mehi? Sellega tahaksin esitada küsimuse siinviibivale lugupeetud peaministrile: kes on sanktsioneerinud nende viibimise siin nädala

vältel? Kui palju neid siin on? Kas nende ilmumist parlamendihoonesse on oodata ka edaspidi? Millised on nende funktsioonid?

Mind huvitab väga, kes andis peaminister Edgar Savisaarele volitused kehtestada solvav sissepääsukord saadikutele, kes külastavad selles majas ja saalis poliitilist streiki korraldavaid kolleege?

Rääkides režiimist, tahan ma juhtida tähelepanu faktile, et minu juuresolekul ei lubatud möödunud laupäeval siia majja sisse NSV Liidu saadikut Ivan Lõzod. Me kõik teame, et ta on NSV Liidu rahvasaadik ning Edgar Savisaare korralduses seda ametikohta ei mainita. Ivan Lõzod püüti takistada siia tulemast ka täna ning alles pärast tungivaid nõudmisi ja ilmselt juba kohalike võimude sekkumist lasti ta siiski sisse.

Kaitse ettekäändel on näljastreikijate juurde pandud ööpäevane valve ning kehtestatud neile range režiim. Mis alusel on seda tehtud? Samuti huvitab mind, miks oli möödunud nädalal ja veel täna hommikulgi keelatud ajakirjanike sissepääs sellesse hoonesse? Mida me kardame? Kas peaministrile ja riigiministrile ei tundu, et palju õigem oleks suunata oma energia majandusprobleemidele, mida meie vabariigil on ju rohkesti? Tahaks ka teada, kes kütab üles psühhoosi, kes andis korralduse püstitada Toompeale barrikaadid? Kui seda tegi Kodukaitse staabiülem, nagu kinnitab "Molodjož Estonii", siis ma arvan, et nende Toompea "monumentide" eest tuleb temalt rangelt aru pärida ja mõista see tegevus hukka, sest see ei aita kaasa olukorra stabiliseerimisele. Samal põhjusel olen ma resoluutselt vastu reservdessantväelaste kokkukutsumisele, mis, nagu meile selgitatakse, peaks stabiliseerima olukorda vabariigis. Ma avaldan selle vastu protesti. Täna peaministri informatsioonis kuulsime toimunud plahvatustest, kuid on olnud ka teisi terroriakte – lasteaias ja muudes ruumides. Ilmselt on vaja, et komisjoni, mis peaministri sõnul on moodustatud, kuuluks ka Ülemnõukogu esindaja. Asi on liialt tõsine.

Õeldes, et näljastreigi välja kuulutanud saadikud Sergei Petinov ja Vladimir Lebedev on loobunud oma mandaadist, polnud peaminister täpne. Ma tsiteerin nende avaldust: "... me peatame oma tegevuse Vabariigi Ülemnõukogus ning kuulutame välja näljastreigi." Ka ei saa ma kuidagi aru, miks me oleme peaaegu nädala jooksul keeldunud arutamast saadikute nõudmisi, ehkki teame, et nad korraldavad näljastreigi. Kõik see on lõppude lõpuks ebahumaanne. Täna! Üks sekund veel. Mul on siin veel mõlema saadiku abikaasa avaldus. Teie loal ma refereerin seda lühidalt. Nad teatavad, et nemad, saadikute naised, on nõrдинud korrast ja piirangutest, mis on kehtestatud nende abikaasade külastamisel, kes alates 1991. aasta 17. jaanuarist peavad näljastreiki. Samuti paluvad nad tungivalt vormistada neile ilma

ajapiiranguteta pääsmed, et nad võiksid Ülemnõukogu saalis abikaasade tervislikku seisukorda jälgida. Tänan!

Juhataja

Lugupeetud kolleegid! Ma juhin teie tähelepanu sellele, et me arutame natukene laiemat teemat, Baltikumi olukorda käsitlevat avaldust. Ja palun ka sõnavõtjatel lähtuda päevakorrasteemast. Pavel Panfilov.

P. Panfilov

Lugupeetud eesistuja, austatud kolleegid! Huvitavaid asju ilmneb, kui jälgida sündmuste arengut meie vabariigis, seda, kuidas meie parlament töötab ja mida rääkisid paljud siinolevatest saadikutest kas või kaks aastat tagasi. Kui vaatad neid kõnesid või tollaseid miitinguesinemisi, siis lausa imestad. Täna keeratakse kõik kaks aastat tagasi räägitu ümber ja suunatakse nende vastu, kes pole üldsegi süüdi. Miks ma sellest räägin? Tuletagem meelde, kes ja kuidas rääkisid rahvuslikust prioriteedist, kui palju selle ümber keerutati, tõestades, et see on just see, mida Eesti vajab. Kui palju maaliti loosungeid, kirjutati kõnesid ning anti intervjuusid, et venelasi pole Eestisse vaja, et nad on liigsed inimesed. Ajasime inimesed tülli, nüüd aga räägime: "Kuidas see kõik küll juhtus, miks meil Eestis on tegemist nii inetu nähtusega, miks meie rahvad on riidu läinud, miks nad ei salli ega austa üksteist, miks nad riidlevad ja tülitsevad, kust see kõik küll on tulnud?"

Lugupeetud härrased, kes seda kõike alustas? Kommunistlik partei, interliikumine ja Töökollektiivide Ühendnõukogu on alati rääkinud: elagem rahu, lahendamiseks vaidlusküsimused koos, nii et kõik inimesed Eestis saaksid vabalt ja normaalselt elada. Nüüd aga, ma toonitan seda veel kord, pööratakse kõik pea peale ning räägitakse, et süüdi on nimelt need, kes kogu aeg on võidelnud rahvuspingete maandamise ja kõigi vabariigis elavate inimeste võrdsete õiguste eest. Täna on need süüdistused suunatud meie pihta. Minul on Balti vabariikides valitsevast üldisest poliitilisest olukorrast teine arvamus. See on seotud Ülemnõukoguga. Kui mitmeid kordi oleme sellest kõnetoolist ja massiteabevahendite kaudu kuulnud, et Ülemnõukogul on õigus otsustada kogu Eesti rahva eest, sest Eesti rahvas on ta valinud. Inimesed ju teadsid, keda valida ja pealegi anti saadikuile kaasa suunised. Ilmselt on selles teatud loogikat, kuid ma arutlen edasi. Me kõik, selles saalis viibijad ja ka kogu Eesti rahvas, hääletasime omal ajal NSV Liidu rahvasaadikute poolt. Nii et nemad on samuti valitud Eesti rahva ja ka kogu Nõukogude Liidu rahva poolt. Ning nende langetatavad otsused

lähtuvad täpselt samuti rahva tahtest, mistõttu nendegi otsustesse tuleb suhtuda täpselt samamoodi nagu me suhtume omaendi otsustesse, nõudes nende täitmist.

Veel ühest, pidevalt eksploateeritavast väitest. Ja nimelt, et Eestis olevat omal ajal vastu võetud Lääne-Euroopa kõige demokraatlikum põhiseadus. Ajaloost tuleb õppust võtta, lugupeetud härrased saadikud, seepärast kutsun ma teid üles võtma uuesti vastu kõige demokraatlikum põhiseadus uues Euroopas ning siis me lahendame kõik küsimused, saame lahti ebakõladest ja näitame kogu maailmale tõelist pürgimist demokraatia, pluralismi ja rahvusliku leppimise poole. Ent selleks peab tahet ning tõelist soovi olema.

Nüüd veel olukorrast Leedus ja Lätis ning sealt saabuvatest teadetest. Ka minul on infot, sain selle Riiaist ning see on järgmine. Paar inimest kaitseteenistusest tulistasid automaatrelevadest ühte riigihoonet. Neid asus jälitama ja otsima 12–14-liikmeline omonlaste salk, kes pidas kinni mikrobussi. Läbiotsimisel leiti sellest mõned kastid süütevedelikku, närvigaasi ning dokumendid, mis viitasid selgelt "pruuni" putši ettevalmistamisele. Nende dokumentide ja inimestega sõideti Läti NSV Prokuratuuri, kus neilt võeti tunnistused. Nad nimetasid aadresse, salakortereid ja inimeste nimesid, kelle hulgas leidis mitmeid Läti Ülemnõukogu, Ministrite Nõukogu ning ühiskondlike organisatsioonide ja liikumiste juhtivtegelasi. Pärast tunnistuste võtmist omonlaste põhisalk lahkus ja kohale jäid vaid üks omonlane ning prokurör. Samal ajal, saades teada oma kaaslaste arreteerimisest, asus teine Läti löögigrupp ründama prokuratuuri, et neid vabastada ja saada tagasi dokumendid. Kuuldes laskmist, tulid omonlased tagasi ja ajasid nad laiali. Sel hetkel saabus teade, et kolm meest on julmalt vägistanud ühe omonlase naise. Soovides asjas selgusele jõuda, suundusid omonlased nõrduvalt siseministeeriumi hoone poole, kus nad võeti vastu kuulipildujatulega katustelt. Edasised sündmused on meile juba teada. Ega minagi ei või täna kinnitada, et kõik toimus just nii. Seepärast ma ütlen, et jah, kallaletungi fakt leidis aset, ent seda tuleb kõigepealt uurida, asjas igakülgselt selgusele jõuda ning alles siis langetada lõplik otsus.

Täna on palju räägitud raadiojaamast "Nadežda". Aga miks tekkis "Nadežda"? Ta tekkis seepärast, et teiste vaadetega inimesed ei saanud ja ei saa ka praegu esineda ei Eesti Televisioonis ega ka Eesti Raadios. Kui me tõepoolest pooldame pluralismi ja tahame kõiki pooli kuulda, siis leidkem väljapääs olukorrast, andkem neile eetriaega ja las nad räägivad.

Ning veel ühest praeguseks kujunenud situatsioonist. See leidis kajastust nii esimese ettekandja kui ka peaministri kõnes. Jutt on Baltikumi sündmuste arenguloogikast, teatud järjepidevusest ja korrapärasusest. Ka mina näen seda loogikat, ent mõneti erinevalt. Balti solidaarsus eksisteerib tõepoolest, selles pole kahtlust. Enamik meist käis Vilniuses, me

kinnitasime Landsbergisele oma toetust tema püüdes võita populaarsust ning saada plusspunkte enne kohtumist Bushiga. Hambad ristis, sõitsime kaasa ja avaldasime toetust.

Nüüd on Leetu ilmunud barrikaadid, neid on rajatud Riias ja ma mõtlen, et sama võltssolidaarus ajendas neid püstitama ka siin. Nad ehitati, kuigi seda keegi millegagi ei provotseerinud. Kas te tõesti ei näe, et olukord Leedus ja Lätis on hoopis teistsugune? Mind teeb valvsaks seegi, et relvastatud või poolrelvastatud formeeringud – või kuidas neid nimetadagi, mitterelvastatud, kuid siiski formeeringud –, mis sarnanevad meie Kodukaitse ja Kaitseliiduga, on endast Leedus ja Lätis juba märku andnud. Kas see tähendab, et analoogseid aktsioone tuleb oodata ka meie formeeringutelt? Tuletagem nüüd meelde, milliseid küsimusi meie saadikud esitasid selles saalis hiljuti Marju Lauristinile: "Miks te oma intervjuus Rootsi massiteabevahenditele ütlesite, et Lääs ei pööra Baltikumile tähelepanu seni, kuni pole toimunud verevalamist?" Milles on siis asi, võib-olla just sellega peabki lõppema sündmuste loogiline areng Eestis? Võib-olla peame sellest loogikast lähtudes ootama täna verevalamist ka Eestis? Ning mida räägivad nendest öösel kajanud plahvatustest meie massiteabevahendid? "No muidugi on see intrite töö, nad korraldasid need prahvatused ise!" Seegi sarnaneb väga ikka samale Läti ja Leedu skeemile. Mulle meeldib täna siin kõlanud nõudmine pöörduda abi saamiseks presidendi poole. Kuid sellegipoolest, kui me siin ise ei suuda kokku leppida ja omi küsimusi lahendada, siis ei aita meid keegi.

Lõpetuseks räägiksin veel kividest ja plokkidest, millest on ehitatud barrikaadid. Ehk tasuks need kokku koguda, viia kesklinna ning kuulutada välja üle-eestiline Eesti rahvaste rahvusliku leppimise monumendi konkurss. Nii või teisiti tuleb meil elada koos ja rahu.

Nüüd aga loen ma ette ühe lühikese avalduse.

"Täna, 21. jaanuaril 1991 pandi kella kahe paiku öösel TKÜN-i täitevkomitee ja vabariikliku streigikomitee hoone ees toime kaks plahvatust. On tekitatud ainelist kahju TKÜN-i täitevkomitee ja Tallinna Laevaremonditehase ruumidele ning kõrvalmajadele. Tänu õnnelikule juhusele ei saanud vigastada kõrvalruumides viibinud inimesed.

Me peame selliseid aktsioone teatud jõudude provokatsiooniks. Neid jõude tõukavad niisugustele aktsioonidele mõningate valitsuse ja Ülemnõukogu juhtide vastutustundetud avaldused, mis õhutavad rahvustevahelist vaenu ning ei aita olukorda stabiliseerida.

Meie arvates on mainitud provokatsioon ette kavatsatud, see tõukab venekeelset elanikkonda otsustavamatele kaitseabinõudele, provotseerib rahvuskokkupõrkeid ning abi otsimist sõjaväe poolt. Teatud ringkonnad valitsuses ja Ülemnõukogus vajavad selliseid sündmusi, viimaks ellu kogu Baltikumis ühiselt planeeritud armee ja venekeelse elanikkonna diskrimineerimist ning saavutamaks rahvusvahelise üldsuse tähelepanu.

Me pöördume Eesti Ülemnõukogu ja valitsuse poole otsustava nõudmisega võtta kiirelt meetmeid provokatsioonide ning võimaliku verevalamise ärahoidmiseks. Niisuguste aktsioonide kordumise ja verevalamise korral langeb kogu vastutus Eesti Vabariigi Ülemnõukogule ja valitsusele.

Eesti Regioonidevahelise Nõukogu täitevkomitee ülesandel NSV Liidu rahvasaadik Jarovoi, Eesti Ülemnõukogu saadikud Panfilov, Gussev, TKÜN-i täitevkomitee esimees Šepelevitš." Saage aru, me ei soovi verevalamistega olukorra teravnemist. Oleme teinud ja teeme kõik, et seda ei juhtuks. Püüdke seda mõista. Tänan tähelepanu eest!

J. Liim

Austatud spiiker, austatud peaminister, lugupeetud saadikud! See, mis minu eelkõneleja siin ütles, on ilmselt muinasjuttude sarjast, kuidas Punamütsike sõi hundi ära. Väga võimalik, et see teema, millest ma räägin, ei kattu sellega, mida härra spiiker nõudis. Kuna seda teemat on puudutanud ka juba peaminister ning veel üks ja teine, siis ei saa ma sellest mööda minna, kuigi tahtsin seda käsitleda alles homme.

Avaldan resoluutset protesti selle vastu, et Eesti Ülemnõukogu on muudetud palaganiks. Alljärgnevalt selgitan protesti olemust. Ma ei ole siin saalis öelnud halvasti teisiti mõtleivate saadikute kohta, olen kannatlikult suhtunud nende arvamusalaldustesse, kuid igal kannatusel on piir. Nüüd kaitsevad need grupid ülimalt Eesti-vaenulikke seisukohti ja esitavad meie maale ja rahvale hukatuslikke ultimatiivseid nõudmisi, mida automaatide abil ja tapetute hinnaga püüavad Leedus ja Lätis ellu viia mingid anonüümsed päästekomiteed. Pidasin lugu ka härrastest Lebedevist ja Petinovist, keda teadsin olevat taiplikud poliitikud, nüüd on aga kahjuks samadele seisukohtadele jääda väga raske. Teatavasti on saadikud Petinov ja Lebedev teatanud oma töö katkestamisest Ülemnõukogus seoses näljastreigiga, kuid viibivad mitte tööd tehes siiski saalis. Protesti olemus seisnebki selles, et streik käib siin saalis ja häirib Ülemnõukogu tööd. Reklaami-*show* käib ikka edasi. Ja kas seda saabki pidada näljastreigiks? Tundub, et streik on siiski "Pepsi" ja "Fanta" dieet, saleduskuur. Minu teada annab mõlema joogi üks pudel ligemale 150 kalorit. Ühe pudeli joomine on sama, mis süüa kas kaks kanamuna, pool klaasi koort, 200 grammi kartuleid, 2 viilu rukkileiba jne. Nagu nüüd selgus, on mängus ka mingisugused jõujoogid.

Need kaks saadikut ei tohiks unustada, et protestiks nende provokatiivsele käitumisele on näljastreiki alustanud ka üks Eestis elav leedulanna, kes ei lõpeta seda enne, kui oma streigi on lõpetanud need kaks saadikut. Nagu nüüd selgus, on teisedki sellisele otsusele tulnud ja võivad alustada näljastreiki.

Arvan, et minuga ühinevad ka teised saadikud, kui ma palun: härrased Petinov ja Lebedev, võtke appi terve mõistus, lõpetage see etendus või streikige väljaspool Ülemnõukogu territooriumi, segamata teiste tööd! Juhul, kui te ei lahku vabatahtlikult, siis ilmselt peaksid saalist lahkumist paluma miilitsaorganid. Loomulikult ei tohi need pagunimehed kasutada jõudu, arvestades saadikute puutumatus. Tundub, et sellise eemaldamistoimingu peaksid sooritama arstid, soovitatavalt vastavate kogemustega hullumaja sanitarid. See ei tähenda sugugi, et neid tuleb paigutada sellesse asutusse, kuigi saadikute käitumine ja utoopilised nõudmised sellist ravivajadust eeldavad. Arvan, et piisab ka tavalisest haiglast, kus nad soovi korral oma toimingut arstide range järelevalve all jätkavad. Igal juhul tuleb need Limonaadi-Joe'd, või nagu mulle on öelnud nende rahvuskaaslased, skomorohhid, siit ära toimetada. Palun see küsimus panna saalis hääletamisele! Kui seda küsimust ei lahendata, siis palun härra Nugiselt luba, või mis ma ikka palun, sest tundub, et siin saalis võib sellist asja teha küll, tuua siia oma madrats, tekk ja padi ning paigutada need härra spiikri lauale, sest mul on tülikas käia kodus ööbimas. Paha ei teeks ilmselt mitte ka välisupikatla kohaletirimine.

Ühte küsimust tahaks veel lahata. Nimelt väljendas härra Petinov eelmise istungjärgu ajal arvamust, nagu oleks Eesti Komitee ja "Vaba Eesti" nendega ühel nõul. Mina kui Eesti Kongressi saadik ja Eesti Komitee liige kinnitan selle paikapidamatust. Olgugi, et Eesti Komitee on mõningates küsimustes Eesti valitsuse aadressil kriitiliselt väljendunud, ei tähenda see sugugi ühist tööd intritega. Arvan sama ka "Vaba Eesti" kohta. On küllaltki vastutustundetu esineda siin ja seal selliste vastavast sõnavõtust tuletatud süüdistustega. Niisugune Eesti-meelsete jõudude lõhestamise poliitika on praegustes oludes kuritegu. Varsti hakkame loodetavasti arutama ultimaatumi küsimust. Kuid kui täidame need nõudmised, siis on see võrdväärne enesetapuga ja me võime öelda hüvasti Eesti riigile, oma keelele ja kultuurile. Lõpetuseks tahaks veel kord meelde tuletada härraste Petinovi ja Lebedevi siinviibimise sobimatust näljastreigi olukorras. Kuidas me ka ei otsustaks ultimaatumi küsimust, aga kui näljastreik jätkub, siis ei tohi seda jätkata Ülemnõukogu territooriumil. Siin ei saa vastutada saadikutest "kodukäijate" tervise eest (härra Savisaare poolt toodud info alusel). Ülemnõukogu ei tohi muutuda külastussaaliks huvilistele. Palun saadikutel langetada selles küsimuses otsus! Kuni me seda ei suuda paika panna, ei saa me korralikult tööd jätkata. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, kui keegi veel pretendeerib nälgimisele saalis, siis mitte minu töökohal, see on minu nälgimise koht. Pavel Jermoškin.

P. Jermoškin

Lugupeetud eesistuja, austatud kolleegid! Püüan rääkida teiega nii rahulikult kui võimalik. Ma ei pea seda sõnavõtuks, vaid võimalikult rahulikus vaimus kulgevaks vestluseks.

Asi on selles, et Leedus ja Lätis, Vilniuses ning Riias toimuvad sündmused teevad muret, ma ei pelga seda sõna, nii meie vabariigi venekeelsele kui ka eestikeelsele elanikkonnale. Selles valguses ma tahaksingi vaadelda, mida Ülemnõukogu ja meie valitsus on teinud tekkinud kirgede rahustamiseks ning pingete maandamiseks. Ilmneb vägagi vastandlik olukord. Me räägime rahust, kutsume rahvast üles säilitama rahu, ise aga teeme kõik selleks, et provotseerida mõlemat poolt läbimõtlematult järskudele sammudele. Ma olen väga tähelepanelikult jälginud meie Ülemnõukogu tööd, ka tänast, ja mul on tekkinud kaks küsimust, millele soovin saada rahuldavat vastust, et Ülemnõukogu liikmed võiksid teha vastavaid järeldusi. Nagu ma aru saan, oli Toompea lossis neil päevil, mil polnud Ülemnõukogu plenaaristungeid, vastavalt Eesti Vabariigi Valitsuse otsusele erivalverežiim. Selle vastu pole mul midagi, kuid ma leian, et valverežiim peab olema kõigile ühesugune. Ent täna pärast kella ühte ei lubatud Toompea lossi kaht ajakirjanikku – Galina Sapožnikovat ja Nelli Kuznetsovat. Me püüdsime välja selgitada selle põhjusi, kuid ei suutnudki leida niisuguse otsuse juuri. On teada vaid üks inimene – riigiministri asetäitja Eesmaa –, kes kinnitas Toompead külastada võivate ajakirjanike nimekirja. Kas me jagame oma ajakirjanikke siis valgeteks ja mustadeks või jagame neid rahvustunnuse järgi? See on minu esimene küsimus.

Nüüd teine küsimus. Härra Savisaar ütles täna oma esinemises, ma püüan võimalikult täpselt tsiteerida, et vastavalt 30. märtsi otsusele ja deklaratsioonile ei ole NSV Liidu rahvasaadikutel Eesti Vabariigi territooriumil privileege. Olgu see siis pealegi nii. Ent kohe pärast härra Savisaare kõnet antakse sõna NSV Liidu rahvasaadikule härra Varele. Nüüd tekib jällegi küsimus. Asi on selles, et mõlema NSV Liidu rahvasaadiku nimed on neljatähelised – Lõzo ja Vare –, kuid neil on erinev etniline kuuluvus. Ja saadik Vare kuulutabki sellest kõnetoolist, et plahvatused on provokatsioon. Olen nõus, et see on provokatsioon, kuid vajab väljaselgitamist, kelle provokatsioon see on. Niimoodi paljasõnaliselt enne juurdluse lõppu väita on minu meelest amoraalne. Palun Ülemnõukogu oma otsuste tegemisel võtta kuulda ka seda arvamust, mida ma sõandasin välja öelda. Tänan!

T. Made

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud peaminister, kallid kolleegid! Probleem on tõsine. Avaldus on asjakohane ja see on vaja vastu võtta. See olukord, mis Baltimaades on tekkinud, on vaja

viia maailma teadvusesse. Loomulikult Moskva teab seda. Ta teeb hoopis näo, et ta seda ei tea.

Siit kõnetoolist on meile ikka ja jälle korduvalt öeldud, et rahutuste organiseerijad tegutsevad Moskva institutsioonides koostatud stsenaariumide järgi. Stsenaariumid on koostatud kõikidele liiduvabariikidele. Nüüd lähevad need siis tasapisi käiku Baltimaades. Ülevall allapoole või altpoolt üles. Millal jõuab järg meie kätte, see on omaette küsimus. Sellest kõnetoolist on meid korduvalt ähvardatud, et küll tulevad tankid ja küll tulevad baretid, kui te seda, teist või kolmandat ei tee, kui te ei kuula, mis meie, intrid, teile ütleme.

Peame võtma neid ähvardusi tõsiselt. Olen väga rahul valitsusega, kes on võtnud neid ähvardusi tõsiselt. Neid ignoreerida ei saa mitte kuidagimoodi. Kui kellelgi Moskvast on plaan meid tappa, küüditada ja mõnitada, siis ei ole meil mingit muud vahendit, kui püüda sellest kõrvale hoida. Üritame alles jääda. Ja meie ajalugu on näidanud, et me oleme alles jäänud. Aastasadu on meie naabrid püüdnud meid tappa ja mõnitada. Aga me ei saa lasta seda teha, käed päris rüpes. Me ei saa oodata, mis meiega tehakse, müts näpus, pisar silmas, nii nagu me seda tegime 1940. aasta juunikuus.

Mulle meeldib see Edgar Savisaar, kes tegutseb, kes organiseerib, palju rohkem kui see Edgar Savisaar, kes tõmbub oma kabineti tagaruumidesse ja ei tule vastama Ülemnõukogu küsimustele. Mul ei ole mitte midagi valitsusele ette heita. Need barrikaadid on sümbolised. Nad ei pea küll mitte kedagi, kuid näitavad, et me ei lase ennast paljaste kätega võtta. Seepärast tuleb neid barrikaade ehitada. Hea on, kui sellest graniidist jääb tulevikus alus mingile monumendile siin Toompeal.

Eelmine kord, möödunud neljapäeval, kui me siin saalis pidasime aru ja üldpoliitilist diskussiooni, nimetas kolleeg Israeljan meie tegevust operetlikuks. Nädalavahetusel mõtlesin järele ja leidsin, et see on väga suur tunnustus. Operetitegemine on väga suur kunst ja meisterlikkuse väljendus. Seal tuleb osata laulda, tantsida, rääkida ja viisi pidada. Palju halvem oleks, kui ta oleks öelnud, et me tegeleme balletiga. See tähendab, et oleme vait ja tõstame jalga. On küsimus, mis operetti üks või teine kunagi on kuulunud või vaadanud. Kui operetti teevad maailmaklassi meistrid, siis on seda nauditav kuulata. Kui teeme seda Moskva Operetiteatri stsenaariumi järgi, kus näiteks "Lõbusas leses" krahv Danilo laulab "Mahnjom bratsõ v "Maksim"" ja selja taga koor laulab "Lja-lja-lja-lja", siis on see midagi muud, kui kuulata sama operetti Viini Ooperiteatris.

Peame maailmale, Nõukogude Liidule, teistele Baltimaadele ja maailma riikidele näitama, et me ei ole mingi tühine rahvas, et me ei ole mingi haledate kullakeste kogu, vaid seisame vastu sellele survele kõigi nende vahenditega, mis meie käsutuses on. Loomulikult ei lähe me

paljaste kätega tankide ega barettide vastu. Me ei anna järele provokatsioonidele, nagu meilt oodatakse. Aga peame olema kindlameelsed.

Täna on siin väga palju olnud juttu meie kahest kolleegist, kes on oma tegevuse peatanud. Ma ei tahaks sellel teemal rohkem peatuda, aga annaksin siiski neile kolleegidele head nõu. Seda soovitas üks minu valija, kas proua või härra Kalvet oma kirjas, mille ma sain täna. Loeksin katkeid ette. Ükskord lõpeb näljastreik päris kindlasti. Siis on probleem, kuidas saada tagasi normaalsesse olukorda. Siin on mõned õpetussõnad.

"Joogad kinnitavad, et pikk paastumine, toidust loobumine, tugevdab ja õilistab inimest. Kui ravite paastumisega haigust, on see loodusega kooskõlas. Haige loom ei söö. Joogaõpetus kinnitab, et need inimesed, kes haiguse ajal ei söö, paranevad kaks korda kiiremini. Paastumise ajal võib rahulikult jätkata vaimset ja kergemat füüsilist tööd. Esimese kolme päeva jooksul esineb söögiaegadel kerge peapööritus ja näljatunne, siis aga kaob igasugune vajadus toidu järele. Viiendal päeval esineb tavaliselt südamekloppimist ja käed-jalad tunduvad külmad. See on normaalne nähe, mille pärast pole mõtet muretseda, sellest aitavad üle saada liikumine värskes õhus või jahedus.

Uuesti sööma hakkamine peab toimuma ettevaatlikult ja järk-järgult. Kui olete paastumise lõpetanud, tuleks alustada 50-grammist mahlast või juurviljapüreeist, mis ei sisalda suhkrut, vürtsi, soola. Mõne tunni möödudes hautatud juurviljast püreed, õhtuks mõni lusikatais pudrutummi. Taastumisprotsess peaks olema sama pikk, kui on paastumine, nälgimine. Ei oleks soovitatav süüa soola, suhkrut, piimaprodukte, haput, kibedaid toite, mitte mingil juhul liha, piima, mune, kohvi, teed, alkoholi. Ka suitsetamine on keelatud. On soovitatav paastuda igal aastal üks kord pikemalt, 7–14 päeva, ja üks kord lühemalt, 3–5 päeva. Paastumine annab kehale võimaluse vabastada ennast mittevajalikest mürgistest ainetest." Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, võib-olla kuulame vahepeal ka mõned sõnavõttud kohapealt. Mikk Titma.

M. Titma

Tahaksin teha mõned märkused projekti kohta. Kõigepealt tundub nii, et esimene punkt, kus väidetakse, et tegemist on varem hoolikalt ettevalmistatud stsenaariumiga Baltikumis, ei pea paika. Tundub nii, et kusagil me pingutame kõvasti üle, arvates, et on olemas väga tõsine meeskond, kes teeb meie jaoks ülidetailset konkreetset stsenaariumi. Mulle tundub, et asi on märksa ohtlikum. Põhimõtteliselt on antud ainult üks signaal: kõigil imperiumimeelsetel

jõududel tuleb ilmutada aktiivsust. Niisugust aktiivsust, nagu nad ise heaks arvavad, seejuures kuni sõjaväeosadeni välja. Sest see, mis praegu näiteks Riias toimub, on ju niisugune isetegevus, mille eest läheksid igas normaalses riigis inimesed kohe kohtu alla. Välikohus ja ongi kõik. Aga selle asemel käib mingisugune seletamine, et kogu asi on lihtsalt tüli, muud midagi ei toimunud. Aktiivsus nii nagu igäühe mõistus ja jalad jagavad – see on ju korralageduse aluseks kogu riigis. Võib-olla oleks mõttekas selles esimeses punktis toonitada vastupidist, mitte hoolikalt ettevalmistatud plaani, vaid just seda, et sisuliselt on antud roheline tee kõigile tegutseda nii nagu pea ja jalad jagavad.

Teine moment, millele tahaksin tähelepanu juhtida, on otsustava osa 2. punkt, kus on märgitud sõjaväe väljaviimist Baltikumist. Niisugusel kujul on see ebareaalne. See riivab väga tugevalt kõiki neid väeosi, kes on meie suhtes lojaalsed, dislotseeruvad Baltikumis. Selle asemel tuleks väga selgelt fikseerida kontingent, kellele me esitame sellise nõude. Nähtavasti on jutt siseministeriumi eriväeosadest. Sest Baltikumi desarmeerimine on juba märksa suurem küsimus ja väljub sellest kontekstist.

Kolmas punkt puudutab "Nadeždat". Sama laadi küsimused on tekkinud ka näljastreigi, Liidu saadikute õiguste ja kohustuste kohta. Mulle tundub, et ei ole mõtet nii teravas olukorras suhteliselt teisejärgulisi küsimusi üles tõsta. Vastasjõu taktika on koguda nii palju sündmusi kui võimalik, et siis öelda: nüüd ei ole enam muud teed, kui presidendi kehtestatud eriolukord. Stsenarium näeb nähtavasti seda ette, et destabiliseerida olukorda maksimaalselt. Selles mõttes on seda parem, mida vähem on meil siin probleeme ja mida vähem me anname igat liiki argumente. Saalis öeldi õigustatult, miks Vare sai sõna, kui liidusaadikutel ei ole eriõigusi ja nad ei saa tulla Petinovi vaatama. Tähendab, kõiki niisuguseid argumente mitte üles tõsta ja kontsentreerida end põhilisele.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, ma juhin teie tähelepanu sellele, et põhidokumendina me arutame siiski seda projekti, mis meile kätte on jagatud, ja parandusettepanekud palun esitada kirjalikult selle projekti kohta! Jüri Liimil oli ettepanek panna hääletusele tema parandusettepanek. Palun vaadata, kas see sobib siia konteksti, selle projekti juurde, ja esitada mulle siis kirjalikult. Enn Leisson.

E. Leisson

Lugupeetud eesistuja, kallid kolleegid! Tahaksin esitada ettepaneku, mis minu meelest peaks need pinged maha võtma või vähemalt selleks lootust andma.

Pimesi ja käsikaudu riiki valitseda ei ole võimalik. Seda me oleme tänini teinud ja paljud meie üritused on luhtunud. Ebanormaalne on ka rahvaesinduse töö betoontõkete taga või tugevdatud valve all. Täni on Eesti omariikluse taastamise pooldajatel ja selle vastastel jätkunud piisavalt argumente oma väidete kaitseks ja vastasrinna vastu. Selles mõttes ei erine me tänini mingil määral 1940. aasta 14.–15. juulil ebaseaduslikult valitud II Riigivolikogust. Mitte mingi muu formaaljuriidiline akt peale rahvaküsitluse ei anna meile rahvusvaheliselt tunnustatud mandaati oma poliitika teostamiseks. Sellepärast teen ma ettepaneku korraldada Eesti Vabariigis 24. veebruarist kuni 27. veebruarini 1991 Eesti Vabariigi territooriumil alaliselt elava elanikkonna hulgas referendum omariikluse taastamise küsimuses. Vastuväidete vältimiseks juhin kohe tähelepanu, et sõjavägi ei ela Eestis, vaid dislotseerub. Rahvaküsitluse käigus võib üheaegselt, arvestades viimaseid nõudmisi ja ultimaatumeid, korraldada ka hääletuse Eesti Vabariigi Ülemnõukogule usalduse avaldamise küsimuses, aga see jäägu Ülemnõukogul eraldi otsustada. Mis puudutab meie kolleegide ettevõtmist, kes on oma tegevuse Ülemnõukogus peatanud ja streigivad, siis ma tegin juba neljapäeval ettepaneku mitte lubada selle läbiviimist Ülemnõukogu istungisaalis. Kui see peab tingimata toimuma Toompeal ja kui valitsus seda võimalikuks peab, siis on meil selleks siin ka vastav ruum, III korruse medpunkt, kus on kaks lavatsit ja arsti järelevalve. Teen nii streikijaile kui ka Ülemnõukogule veel kord ettepaneku lõpetada see üritus meie Ülemnõukogu saalis. Täna!

J. Jõerüüt

Härra eesistuja, lugupeetud kolleegid! Ma tahaksin jätkata rahulikus toonis, nii nagu oma juttu alustas siin Pavel Jermoškin. Ja tahan märkida seda, et väga lihtne on teoretiseerida stabiilses ühiskonnas selle üle, kuidas peab ärevuses käituma. Palju keerulisem on ärevas olukorras niimoodi käituda. Ma kuulasin terava tähelepanuga rahvasaadik Panfilovi kõnet ja märkasin üllatusega, et hoolimata kardinaalselt vastupidistest kontseptsioonidest olukorra hindamisel on meil huvitaval kombel mõneski punktis ühed ja samad mõtted, mida peaks tegema. Esiteks, süüdlased üles leidma. Teiseks, provokatsioonid ära hoidma. Kolmandaks, verevalamise ära hoidma. Ja neljandaks, rahuliku elu kindlustama. Nende asjadega olen ma täiesti nõus.

Kuid mingem konkreetselt selle avalduse juurde, mis tuleks meil täna kindlasti vastu võtta. Mikk Titma tegi juba mitu päris selget, täpset märkust. Mul on ka üks konkreetne, minu arvates oluline parandus üleskutse otsustava osa 1. punkti kohta. Nimelt on seal ebaloogiline sõnastus. Me pöördume Nõukogude Liidu juhtkonna poole ja teises punktis pöördume ka presidendi poole, samal ajal viitame, et tegemist on Nõukogude juhtkonna katsega lämmatada jne. Tähendab, ma pean seda sisuliselt ja ka vormiliselt ebatäpseks formuleeringuks ja pakun

välja, et see peaks olema "tagurlike jõudude katsega". Teiseks, sellesama lõigu lõpp peaks olema loomulikult "demokratiseerimisprotsess Nõukogude Liidu territooriumil". Ma esitan selle ka kirjalikult.

Juhataja

Lähme jälle kõnede juurde. Villu Jürjo.

V. Jürjo

Tahaksin öelda oma arvamuse ka meie olukorra ühe põhjuse kohta. Nimelt on suur osa väljakutele ja tänavatele kutsutud rahvahulkadest tulnud välja sellepärast, et nende nõudmised on majanduslikud. Ja küll on pakutud erinevaid süüdlasi, kes peavad olema süüdi, et meie elu ei lähe edasi õitsengu poole ja et meil ühest või teisest on puudu. Aga enam kui harva on öeldud, kes on tõeline süüdlane – sõjalis-tööstuslik kompleks. Sõjavägi on see, kes sööb ära enamiku meie varast. Praegu on meie rahvad oma iseseisvustootlustega astunud armeele varba peale. Seda meile ei andestata. Ainult et ka armee ei ole kõikvõimas. Ei ole olnud võimalik meid päris massiterroriga korrale kutsuda ja sellepärast on püütud kasutada kaudsemaid meetodeid. Ometigi on see nii Lätis kui Leedus viinud verevalamiseni. Ja verevalamine, rahuliku elanikkonna tapmine ei ole kunagi eetiline. Sellepärast ütlesin meie kahele kolleegile – praegusel momendil nad seda küll ei ole, sest nad on peatanud oma tegevuse siin –, kes apelleerivad eetikale, et toetada eetilisel viisil neid, kes on tapnud, kelle käed ja relvad on verised, ei ole eetiline. Ma tahaksin pöörduda ka meie vene elanikkonna poole: selleks, et armee ei sööks ära meie vara, ei raiskaks seda sõna otseses mõttes, tuleks toetada pigem meie rahvaste iseseisvustootlusi kui teed, mis viib pikapeale uuesti ka rikkusele.

Nüüd aga annaksin teile edasi ametliku teate, mida küll osa rahvast siin juba teab. Nimelt istub Ülemnõukogu pääslas auväärnes vanemas eas mees Tartust, 5 lapse isa, kelle nimi on Robert Kook. Reedel oli ta saatnud Ülemnõukogu saali jäänutele telegrammi, et soovib koos nendega alustada näljastreiki. Ma ei tea, kas see telegramm on kohale jõudnud, küll aga on Robert Kook ise täna kohal. Ta on meie Ülemnõukogu pääslas ja tal ei ole kaasas ei toiduaineid ega ka vett. Ta istub seal ja ootab, millise otsuse meie langetame. Tahaksin märkida ka seda, et tegemist on inimesega, kes on ise sündinud väljaspool Eestit, Oudova kandis, kus tema külast ja koolist ei ole midagi järele jäänud. Ta protesteerib nõudmise vastu tühistada Eesti seadused ja taastada Nõukogude Liidu seadused. Robert Kook ütleb, et kui siin algab jällegi vägivald, ei ole enam kuhugi minna, ees on Balti meri, et vabadus tuleb kätte võita siin ja seda ei saa siidikinnastega ega lookas laua taga, vabadus ei käi ilma ohvriteta. Ja

sellepärast pöördun ma auväärt kolleegide, meie kõrge kogu poole taotlusega: kuna saadikud Lebedev ja Petinov on peatanud näljastreigi ajaks oma saadikustaatuse, siis võrdsustada Robert Koogi ning härrade Lebedevi ja Petinovi tingimused. Ma kordan siin juba kõlanud taotlust, et see meeleavaldus ei toimuks Ülemnõukogu istungisaalis. Ja lõpuks tahaksin ma palavalt toetada meie avalduse 3. punkti, mis käib raadiojaama "Nadežda" kohta. Jaa, me oleme ise võidelnud sõnavabaduse eest. Aga üheski demokraatlikus riigis ei käi sõjapropaganda ja rahvastevahelise vaenu õhutamine kokku sõnavabadusega ega ole eetiline, me ei tohi oma demokraatiataotlustega minna nii kaugele, et hakkame õigustama vägivalda ja neid, kes kutsuvad üles vägivaldale. Me oleme suutnud seista vastu sõjatööstuse katsetele taastada oma õigusi ja me peame jätkama seda teed. Täna tähelepanu eest!

M. Laar

Austatud härra spiiker, austatud kolleegid! Arvestades seda, et aeg jookseb, teeksin ma ettepaneku kõikidele sõnavõtjatele ja kõnepidajatele keskenduda just selle teksti parandamisele ja täiustamisele. Valmis ta ju küllalt lühikese ajaga ja iga täiendus- või parandusettepanek on kindlasti väga teretulnud.

Minu meelest on tarvis see tekst vastu võtta nende põhimõtetega, mis siin sees on. Sest see, mis meil toimub, pole ilmselt tõesti, nagu Mikk Titma ütles, väga hoolikalt või varakult ette valmistatud plaan, aga plaan ta siiski on. Ühegi äärmusliikumise amatöörid ei suuda korraldada nii kauneid ja filigraanselt klaase purustavaid plahvatusi, nagu juba mõnda aega on toimunud Lätis ja nüüd ka Eestis. Kui enne võis see barrikaadide võõnd siin Toompeal tõesti tunduda imelikuna, siis pärast neid plahvatusi Tallinnas täna öösel oli ilmselt kõigile selge, et Eestil seisab kardetavasti lähitulevikus ees sama saatus mis Leedul ja Lätil. Sest plaan on juba selline. Ja sellises olukorras tekitas minus tõsist hirmu härra Panfilovi avaldus Ülemnõukogule. Ma olen tõesti nõus härra Panfilovi põhimõtetega, et süüdlased, nende provokatsioonide teostajad tuleb avastada, et tuleb ära hoida verevalamine ja vägivald. Kuid samal ajal tundus mulle väga kummaline, et härra Panfilov pani vastutuse toimunu eest Ülemnõukogule ja valitsusele. See tähendab, et kui neid, kes plahvatused toime panid, ei leita, siis on selles automaatselt süüdi Ülemnõukogu ja valitsus. Ma pean vajalikuks selle sätte vastu otsustavalt protesti avaldada ja kutsuda üles kõiki vene saadikuid, kogu vene kogukonda koostööle nende plahvatuste toimepanijate avastamiseks. See oleks kõige kindlam märk, et me tõesti ei soovi verevalamist. Plahvatuse tegijad aga just seda soovivad.

Vaadates meie ümber ja kogu Baltikumis toimuvat on ju selgesti näha, millele need sündmused on suunatud. Need on suunatud just verevalamisele, rahvastevahelise vaenu

esilekutsumisele. Ja kui me peame praegu midagi tegema, siis peame nimelt sellest hoiduma. Ja ma arvan, et ei piisa barrikaadidest nende objektide ümber, mida me oleme otsustanud vajaduse korral viimseni kaitsta. Me peaksime ehitama barrikaade ka oma aadete, oma põhimõtete ümber ja mitte laskma nende sekka viha, vihkamist ning vägivalda. Mitte lubada seda, et need pisikud hakkaksid seal idanema ning kasvama. Vahest see on meie kõige tähtsam ülesanne. Selle taustal on raadiojaama "Nadežda" tegevuse keelustamine, just Nõukogude Liidu juhtkonna poole pöördumine minu meelest praegusel hetkel selles üleskutses kohane nõudmine. "Nadeždast" kuuleb tõesti vahetpidamata üleskutseid vägivaldale ja rahvustevahelise vaenu õhutamist. Ma teen Ülemnõukogu austatud saadikutele ettepaneku see dokument vastu võtta. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Lugupeetud Ülemnõukogu, ma tahaksin teha ettepaneku läbirääkimiste lõpetamise kohta. Lõpetaksime läbirääkimised sellise arvestusega, et viimane kõnepidaja oleks Priidu Priks ja viimane sõnasoovija Viktor Jermolajev.

Vahest me ei tee praegu kohaloleku kontrolli? Silma järgi tundub saalis olevat küllaldaselt saadikuid, et otsustada, kas lõpetada läbirääkimised või mitte.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et viimane kõnepidaja oleks Priidu Priks ja viimane sõnavõtja Viktor Jermolajev? Palun hääletada! Lihthäälteenamus.

Selle ettepaneku poolt on 77 saadikut, vastu ei ole keegi, kolm on erapooletud.

Kolleegid, mul on selline ettepanek, et te esitate kõik parandusettepanekud praegu Andres Tarandile, kes on pöördumise ette valmistanud komisjoni liider. Ja kui küsimuse saab reguleerida töö korras, siis me seda hääletusele ei pane. Need, millega Andres Tarand ei nõustu, panen parandusettepanekutena Ülemnõukogule hääletamiseks. Jätkame sõnavõtte. Priidu Priks.

P. Priks

Lugupeetud juhataja ja kolleegid! Mulle oli vastuvõetav härra Panfilovi kõne see osa, kus ta ütles, et teeme kompromisse ja hakkame arutama ühiselt igasuguseid probleeme. Kompromiss on alati vajalik, see on õigus. Kindlasti on härra Panfilov nõus, et saadik peab oma valijate tahet täitma, nii ma igatahes arvan. Minu valimisprogrammis oli lubadus nr. 1 teha kõik selleks, et Eesti riik oleks iseseisev. Seda ei olnud ei härrade Zahharovi, Andrejevi ega Jermoškini lubadustes valijatele. Valimiste tulemusena jäid peaaegu et Vene linnas Kohtla-Järvel minust kaugemale maha nii Zahharov kui Andrejev. Siit järeldus: enamus võttis omaks ja

toetas minu soovi muuta Eesti iseseisvaks riigiks. Mina ei saa muuta oma valijatele antud lubadust. Järelikult ei saa olla mitte mingisugust kompromissi selles, kas Eesti on tulevikus iseseisev või ei. Kui ma sellel teemal teeksin kompromissi näiteks härra Panfilovi ja tema mõttekaaslastega, siis reedaksin üle kümne tuhande valija soovi ja mul ei oleks mitte mingit õigust kanda taskus Ülemnõukogu liikme mandaati. Nii et meie iseseisvuse nimel ei tule mitte mingisugust kompromissi, ja kui panfilovlastel õnnestubki iseseisvuspüüdlused teatud ajaks peatada, siis teadku, et need hädad ja õnnetused, mis meil praegu on, tuleb tulevikus nende lastel uuesti üle elada.

Et paljude praeguste saadikute tegevus on selline, mis kuulub kehtiva kriminaalkoodeksi §-de 67 ja 70 alla, siis pean otstarbekaks, et vabariigi prokuratuur alustaks vastavat uurimist. Kui aasta tagasi oleks riiklike kuritegude eest kindlasti vastutusele võetud, siis peab seda tegema ka täna. Lugupeetud saadikud, lugege vahel seda raamatukest, kriminaalkoodeksit, ja te näete, kes on kes ja mida ta väärrib, kas vangimaja või vabadust.

H. Peterson

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Ma ei taha sel teemal diskuteerida, kuna on võimalik anda ettepanekud otse Tarandi kätte. Sõnavõtjad ja kõnetoolist esinejad rääkisid kahel teemal: ühed kahest saadikust ja teised ettenähtud teemal. Härra Leisson tegi juba mitmendat korda avalduse lisada üks punkt, et me peaksime korraldama referendumit. Leian, et seda ei ole mitte mingil juhul tarvis teha, sest me ei teinud seda ju ka 1940. aastal ja samamoodi peaks siis referendum korraldatama ka Poolas ja Soomes.

Ja teiseks on mul ettepanek juhatajale, et ta pöörduks reglemendikomisjoni poole, kus määratakse kindlaks saadikute plenaaristungite saalis viibimise kord. Nimelt tulid täna valvemeeskonna liikmed meie juurde, kes me olime saabunud siia saali varem, ja ütlesid, et saali tohib tulla pool tundi enne istungi algust ja pool tundi pärast istungit peavad kõik oma kohad vabastama. Saan aru, käsk on vanem kui meie, siin ruumides peabki olema kord. Kuid siis peaks see kord olema meile kõikidele ühesugune, ka võrdsetele ja nendele, kes tahavad olla veel võrdsemad võrdsete hulgast. Tänan!

I. Raig

Austatud spiiker, austatud rahvasaadikud! Me pöördume järjekordselt NSV Liidu juhtkonna poole, ehkki teame, et oleme neid pöördumisi varemgi teinud, kuid sageli on nad jäänud hüüdjaks hääleks kõrbes. Ja sellepärast on mul ettepanek pöörduda ametliku kirjaga Vene Föderatsiooni Ülemnõukogu poole, s.t. nüüd, kus me oleme nendega äsja sõlminud lepingu.

Mul on palve, et ka selle pöördumise jaoks moodustataks üks väike redaktsioonikomisjon ja et pärast istungi lõppu jääksid saali kõik rahvasaadikud, kes on ennast registreerinud Eesti Vabariigi Ülemnõukogu saadikugruppi vene demokraatide toetuseks, neid on 19. Ma arvan, et kui Ülemnõukogu annab sellele grupile volitused vastav pöördumine valmis teha, siis võiksite homme hommikul ka seda pöördumist arutada ja võib-olla isegi saata delegatsiooni Vene Föderatsiooni Ülemnõukogusse. Täna tähelepanu eest!

A. Sirendi

Austatud kolleegid! Vastavalt Mart Laari ettepanekule teen ma ainult mõningaid parandusettepanekuid. Kõigepealt peaks avalduse pealkiri näitama, milles küsimus on. "Olukord" on piisavalt umbmäärane väljendus, olukord on alati olemas. Seepärast võiks pealkirjas olla kas "seoses olukorra pingestumisega Baltikumis", "seoses Balti kriisi süvenemisega" või "seoses kriisiolukorraga Baltikumis". Teiseks, esimesele lausele peaksid minu arvates järgnema niisugused laused: "Vägivallaline, mis sai alguse Leedumaal, on kandunud Läti- ja Eestimaale (või Eesti- ja Lätimaale). Pühapäeva õhtul, 21. jaanuaril alustati Riias relvastatud rünnakut seadusliku võimu vastu, tapeti inimesi ja hõivati siseministerium." Konstateeriva osa punktis 2 on osa: "Sellel ei ole midagi ühist provokatsioonide abil Nõukogude Liidus õhutatavate vastuoludega eri rahvusgruppide vahel." Neil asjadel on minu arvates väga palju ühist, kuna see on sellesama poliitika üks osadid, nii provokatsioonide kui vastuolude õhutamine. Nii et selle asemel võiks olla lihtsam lause: "See ei ole vastuolu eri rahvusgruppide vahel." Täna!

Juhataja

Suur tänu! Ma palun siis Arvo Sirendit anda parandusettepanekud algul Andres Tarandile, ja kui lepitakse kokku töö korras, siis hääletamisele ei pane. Ants Paju.

A. Paju

Austatud juhataja, lugupeetud kolleegid! Ma andsin oma parandused juba selle otsuse projekti autori Andres Tarandi kätte, määratledes otsustavas osas just mõiste "Nõukogude Liidu juhtkond" mitmes seisundis, nii nagu me siin seda alguses ütleme.

Ma tahtsin aga öelda mõne sõna või õigemini ühe mõtte ka täna siit kõrgelt tribüünilt räägitu kohta. Mul tekkis hetkeks niisugune mõte, et huvitav, kuidas reageeriksid leedulased, kes on juba oma ohvrid matnud, ja lätlased, kellel see seisab veel ees, kui nad kuuleksid neid väljaütlemisi siit tribüünilt. Ühelt poolt mõistetakse vägivallaakti toimumist nii Leedus kui

Lätis, teiselt poolt puudub meil olukorra analüüs. Ja kolmandaks see pretsedent, mis seondub kahe kolleegi tahteavaldusega siin saalis, tolles pimendatud nurgas. Lõpuks ei ole asi ainult nendes kahes inimeses, kõik on hoopis keerulisem. Ma ei suutnud oma maakonna valijatele selgeks teha, mis siis on meie saalis käivitunud, kas operatsioon "Trooja hobune" või "Kapsauss". Täna päev hakkab otsa saama, me oleme mitmel puhul sellel teemal kõnelnud, püüdnud olla häälelt rahulikud ja end taltsutada, mis mõnel mehel ei ole küll päris hästi õnnestunud. Kuid ma arvan, et olulisemas ei ole me ennast selgeks rääkinud. Ja minul on niisugune mõte, et mida kauem me siin härrade Petinovi ja Lebedeviga räägime, seda enam saame selgeks, mida nad ise sellest mõtlevad. See on ikkagi nende enda sisemine hää. Ja mida kiiremini arukus nende arukates peades – kui see nii on – neile annab käsu oma sammust loobuda, seda tõesem on härra Panfilovi, seltsimees Panfilovi jutt siit sellelt tribüünilt. Aitäh!

S. Volkov

Lugupeetud eesistuja, austatud kolleegid! Paljud rääkisid siin "meie, meil" ning tõid seejärel näiteid meie naabrite juurest Lätist ja Leedust. Peaminister oma põhiettekanandes ja sõnavõtus, eriti aga NSV Liidu rahvasaadik Vello Vare rääkisid sellest, et sõjavägi kas otseselt või kaudselt ähvardab Eestit, sepitseb veriseid plaane, valmistub esitama igat liiki ultimaatumeid jne. Sellega seoses on mul küsimus. Kas esinejad võivad tuua fakte kas või kahe viimase aasta kohta, kus armee on sekkunud vabariigi siseasjadesse, tulnud välja ähvarduste või ultimaatumitega?

Samuti olen ma nõus kolleeg Mikk Titmaga, et sellisel kujul, nagu on esitatud avalduse punkt 2, pole seda võimalik täita. Seal on räägitud NSV Liidu presidendi viivitamatutest abinõudest, et NSV Liidu relvajõud Baltikumist välja viia. Praegu on väga moodne öelda "viivitamatult" ja teha seda ultimatiivses toonis. Ilmselt võiks mõnede kolleegidele, kes rõhutavad mõistet "meil", teha ettepanek laiendada geograafilist ulatust Kuveidi või vähemalt Lõuna-Osseetiani. Täna!

Juhataja

Kui Sergei Volkovil on parandusettepanek, siis paluks anda see Andres Tarandi kätte. Viimasena saab vastavalt Ülemnõukogu otsusele sõna Viktor Jermolajev.

V. Jermolajev

Lugupeetud kolleegid, ma palun teie tähelepanu! Kuhu me oleme küll välja jõudnud! Näljastreigid, töölistmalevad, kaitsesalgad, barrikaadid, plahvatused. Milleni me oleme Eestimaa rahva viinud! Inimesi ässitatakse üksteise vastu üles. Mind rahustab vaid see, et ilmselt on meil kõigil, sealhulgas ka selles saalis istujail, tervet mõistust rohkem kui Lätis ja Leedus ning olukorra kogu keerukusele vaatamata ei ole meie vabariigis veel kõige hirmsamat juhtunud. Täna me arutame seda avaldust. Need asjad, mida ma siin nimetasin – barrikaadid, näljastreigid ja muu – muidugi rahu ei sisenda, ent nad on kõik millegi muu tagajärjed. Selle kõige algpõhjus on meile teada. Samal ajal ei saa me võidelda tagajärgedega, võitlemata põhjustega. Seepärast palun ma väga teid rahuneda, suhtuda üksteisesse sallivalt ning toetan Mikk Titma eile Eesti Televisioonis öeldud sõnu: "Me ju teame põhjusi." Seepärast teen ma ettepaneku moodustada selle mitte kedagi mitte millekski kohustava avalduse vastuvõtmise asemel – me oleme neid niigi palju vastu võtnud – lepituskomisjon võrdsest arvust erinevaid suundi esindavatest saadikutest ning teha talle ülesandeks töötada välja abinõud olukorra normaliseerimiseks vabariigis.

Me võime võtta vastu veel viis või kuus avaldust, sellest ei muutu midagi. Vaja on konkreetseid meetmeid, me peame millestki loobuma, milleski kokku leppima ning tulema sellega välja Eestimaa rahva ette. Meil on siin unikaalne võimalus, me istume kõik koos ja võime omavahel rääkida, teistel see võimalus puudub. Kutsun teid veel kord üles vastastikusele mõistmisele, omavahelise rahu säilitamisele. Palun teid väga! Aitäh!

Juhataja

Head kolleegid, läbirääkimised on lõppenud! Nagu me kokku leppisime, esitame kõik parandusettepanekud, kellel neid veel on, Andres Tarandile. Mina teen ettepaneku kuulutada 10-minutine vaheaeg ja sellel vaheajal kokku võtta vanematekogu. Andres Tarand koos oma abilistega sellest komisjonist, kes valmistas ette otsuse projekti, töötab läbi kõik parandusettepanekud ja pärast vaheaega ütleb lõppsõnas, millega on nõustunud, millega mitte. Need parandusettepanekud, millega Andres Tarand ei nõustu, paneme hääletamisele.

V a h e a e g

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu! Istungjärgu töö jätkub. Kontrollime kohalolekut. Kohal on 81 saadikut, puudub 24.

Palume lõppsõnaks kõnetooli Andres Tarandi.

A. Tarand

Lugupeetud Ülemnõukogu juhataja, lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Meie ees on üks põhimõtteline küsimus, mille esitas Jaak Allik. Nimelt, kas oleks mõtet oodata ära Arnold Rüütli aruanne Ülemnõukogule ja tulla siis selle avalduse juurde tagasi või teha see siiski täna valmis? Komisjoni ettepanek on, et teha see täna valmis. Need punktid ei saa minna vastuollu Arnold Rüütli taotlustega Moskvast.

Nüüd pealkirja juurde. Siin võttis komisjon arvesse Liia Hänni paranduse kirjutada vahele Eesti Vabariigi Ülemnõukogu avaldus seoses olukorra teravnemisega Baltikumis. Sõna "teravnemine" tuli vahele. Esimeses lauses on võetud vastu Indrek Toome parandus. See lause kõlab nii: "Balti kriisi on viimasel nädalal süvendatud." Teine lause on muutmata. Kolmas lause hakkab peale: hõivati siseministeerium. Täiendus on võetud ka Indrek Toome ettepanekust. Tekst kõlab siis nii: "Balti kriisi on viimasel nädalal süvendatud. Ööl vastu 21. jaanuari toimus Riias relvastatud rünnak seadusliku riigivõimu vastu." Edasi on väikesed stiiliparandused: "Tallinnas pandi toime plahvatusi eesmärgiga destabiliseerida olukordi, luua eeldused relvastatud sekkumiseks ka Eestis." Nii arvasid nii Indrek Toome kui ka Liia Hänni. Punktis 1, kus Ülemnõukogu konstateerib, oli liiga palju epiteete, välja läksid kolmas sõna "varem" ja teisest reast sõnad "sõjalise plaaniga". Sest nagu Indrek Toome õieti viitas, on plaan ka poliitiline jne. Kõlab siis nii: "Tegemist on hoolikalt ettevalmistatud Balti rahvaste vastu suunatud plaaniga, mis toetub 1940. aastal Balti riikide okupeerimisest saadud kogemustele." Järgmises lauses on sõna "skeem" asendatud "stsenaariumiga": "... sama stsenaariumi järgi tegutseb Nõukogude Liit sõjajärgsetel aastatel ka Ida-Euroopas". Konstateeriva osa 2. punkti esimeses lauses on parandatud ainult "esimene etapp", sest me ei tea täpselt nende etappide liigitust. See on asendatud sõnaga "samm": "Katse vägivalda kasutades laiali saata Leedu, Läti ja Eesti seaduslikult valitud riigorganid on samm demokraatia hävitamiseks Nõukogude Liidus." Järgmise lõigu kohta oli õige palju parandusi (siin ei saagi autoreid ükshaaval nimetada, neid oli palju) ja uus redaktsioon kõlab nii: "Oma võimu säilitamiseks püüavad partokraatia ja sõjalis-tööstuslik kompleks õhutada mitmel pool NSV Liidu territooriumil pingeid eri rahvaste vahel ning provotseerida kokkupõrkeid." Kahest lausest on üks saanud. Nüüd jõuame edasi Eesti Vabariigi Ülemnõukogu pöördumise

poole. Selle pöördumise sissejuhatus on muutmata. Punktis 1 on jällegi arvesse võetud Indrek Toome parandus. Uus tekst on selline: "Võtta teadmiseks, et Baltikumis ei seisa vastamisi erinevad rahvusgrupid, vaid erinevad arusaamad ühiskonna arengust. Tegu on tagurlike jõudude katsega lüüa Balti rahvaste vabaduspüüed ning peatada demokratsiseerimisprotsess Nõukogude Liidu territooriumil." Teistel oli ka analoogseid parandusettepanekuid ja kokku sai siis ettelõetud tekst. Teises punktis on tegemist sõnade asendamisega ning Sergei Sovetnikovi lisaga lõigu lõppu. See kõlaks siis nii: "Nõukogude Liidu presidendil võtta kasutusele abinõud NSV Liidu eriuksuste viivitamatuks väljaviimiseks Baltikumist ..." Siia on küll jäänud, ma pean teile tunnistama, üks pisikene iluviga. See lause jätkub meie redaktsioonis niimoodi: "... kes põhjustavad pingeid ja verevalamist." Sõnade järjekord ei ole vist päris hea. "Nõukogude Liidu presidendil võtta kasutusele abinõud NSV Liidu eriuksuste viivitamatuks väljaviimiseks Baltikumist, kes põhjustavad pingeid ja verevalamist." Nüüd tuleb Sergei Sovetnikovi lisa. "Et kahepoolsetel läbirääkimistel Eesti Vabariigi ja Nõukogude Liidu vahel määrata kindlaks Eesti Vabariigi territooriumil asuvate Nõukogude sõjaväeosade staatus." Selle pidas komisjon võimalikuks kiitusega vastu võtta. Kolmandas punktis on ainult üks parandus: "Nõukogude Liidu juhtkonnal" asendada sõnadega "Nõukogude Liidu presidendil anda sõjaväele korraldus". Lõpulauses olid mitmed tähelepanelikud saadikud leidnud ka olulise stiilivea. Varasem tekst "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu on veendunud, et Eesti Vabariigi rahvad ..." on vahest natuke liiga võimas, "rahvad" on asendatud "elanikega". Lause kõlab nüüd nii: "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu on veendunud, et Eesti Vabariigi elanikud ei lähe kaasa provokatsioonidega ja säilitavad rahu ning tasakaalu." Minu poolt kõik. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Andres Tarand, kas mõne saadiku parandusettepanek on jäänud ka arvestamata?

A. Tarand

Ka selliseid leidub.

Juhataja

Peame siis nendelt saadikutelt küsima, kas nad on nõus oma parandusettepaneku tagasi võtma või nõuavad hääletamisele panekut? Kes seal esimene on?

A. Tarand

Esimeseks võtaksin Pavel Jermoškini ettepaneku. Ma pean selle lugema vene keeles: "Из преамбулы заявления убрать слова "В Таллинне были произведены взрывы с целью дестабилизации обстановки и создания предпосылок для вооруженного вмешательства"." ("Avalduse preambulast jätta välja sõnad "Tallinnas on toime pandud plahvatused, et destabiliseerida olukorda ning luua eeldused relvastatud sekkumiseks".") Oma Riia-analoogiat väga armastades pidasime vajalikuks seda siiski sisse jätta. See on siin põhimõtteline küsimus.

Juhataja

Kas Pavel Jermoškin nõuab hääletamisele panekut?

P. Jermoškin

Lugupeetud saadikud, lugupeetud eesistuja! Andres Tarandiga toimunud eelläbirääkimistel tundus mulle, et me jõudsime teatud kompromissini, s.t. otsustasime sõnastada selle lause järgmiselt: "Olukorra destabiliseerimise eesmärgil on tundmatud isikud pannud Tallinnas toime plahvatused", ning mitte teha kaugele ulatuvaid järeldusi. Seepärast ma siiski esitan kirjalikult kohe uue sõnastuse ning palun panna see hääletusele.

A. Tarand

Kõrvale jäi ka üks Indrek Toome parandustest.

Juhataja

Indrek Toome võtab selle maha. Kelle parandused veel on?

A. Tarand

Arvo Sirendil oli ettepanek lisada täiendus 1. lause järele. Kuna aga püüdsime lühiduse poole, siis vältisime neid epiteete.

Juhataja

Kas Arvo Sirendi on nõus või nõuab ta eraldi hääletamisele panekut? Arvo Sirendi.

A. Sirendi

Ma arvan, et Leedu küsimust siit välja jätta ei ole otstarbekas, sellepärast tahaksin teada ka oma kolleegide arvamust.

Juhataja

Läheb hääletamisele. Kes meil veel on?

A. Tarand

Sergei Sovetnikovi ettepanek puudutab "Nadeždat". Tal on täiendus: "Omalt poolt tagavad Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ja valitsus mitte-eestlastest elanikkonnale regulaarsete saadete edastamise Eesti Raadios ning Eesti Televisioonis." See on tõsine küsimus, aga praegu on "Nadežda", nagu ka Panfilov on siin korduvalt rõhutanud, interliikumise raadiojaam ja ei esinda ei streigikomiteed ega seda töökollektiivide värki. Meil on siin tublisti üle 10 partei. Sel juhul peaksime pöörduma Eesti Raadio poole, et kõikidele parteidele antaks oma lainepikkus. Mis puudutab nüüd otse keeli, siis kahtlemata peab see kultuurikomisjonis olema eriküsimus, kui palju saateid me anname aserbaidžaani keeles, kui palju vene keeles, kui palju rootsi keeles. Ja seda ei pea me praegu vajalikuks siia teksti lülitada.

Juhtaja

Milline on Sergei Sovetnikovi arvamus? Kas Sergei Sovetnikov nõustub Andres Tarandiga või nõuab hääletusele panekut?

S. Sovetnikov

Lugupeetud juhataja! Arvan, et loodus ei salli tühja kohta. Kui kaob ära "Nadežda" sõjaväeosas, siis võib ta tekkida mujale, juhul kui me ei anna rohkem võimalust mitte-eestlastest elanikkonna arvamus avaldamiseks. Selle küsimuse peame igal juhul lahendama. Võib-olla fikseerida see siis mõnes muus dokumendis, kuid sellise lahenduseni peame nagunii jõudma.

Juhataja

Kuidas konkreetselt, kas nõuate hääletamisele panekut?

S. Sovetnikov

Proovime hääletada.

Juhataja

Läheb hääletusele. Suur tänu! Kes meil veel on?

A. Tarand

Siin on nüüd üks ettepanek, arvatavasti Jermolajevilt: "Вместо заявления принять решение о создании согласительной комиссии." ("Avalduse asemel võtta vastu otsus lepituskomisjoni moodustamise kohta.") Kuna see on ka põhimõtteline asi, siis tuleb ilmselt hääletusele panna, kas me tahame seda avaldust teha või hakkame komisjoni looma.

Juhataja

Jermolajevi ettepanek läheb hääletusele. Kes meil veel on?

A. Tarand

Mikk Titmal oli esimesse lõiku tehtud parandus, mis minu meelest võiks olla kompromiss Indrek Toome parandusele. Kuidas Mikk Titma ise arvab? On nõus. Nüüd ongi minu arusaamise järgi jäänud ainult see vastus küsimusele, mis ma härra Nugiselt siin sain.

Juhataja

See on selgitus härra Volkovi sõnavõtule.

A. Tarand

Kas on Eesti Vabariigi siseasjadesse vahelesegamise fakte? Enn Tupp on vastanud, et on. Võru maakonnas ähvardas garnisoni ülem alampolkovnik Makarevitš võtta oma kontrolli alla osa tööstusettevõtteid, veevarustuse, transpordi jne. See läks küll sellest kontekstist välja, aga ütleme, et lõpetuseks sobis ette lugeda. Ja keegi tundmatu kuju on veel soovinud jõudu tööle. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu, Andres Tarand! Mul on niisugune palve, et äkki me kahe peale suudame need parandusettepanekud kõige paremini hääletusele panna, et mitte eksida formuleeringutes. Paneme nad nüüd järjekorras hääletamisele nii, et Andres Tarand loeb veel kord ette sisu ja mina viin hääletamise läbi.

A. Tarand

Esimeseks siis Pavel Jermoškini parandus.

"В Таллинне с целью дестабилизации обстановки неизвестными лицами были произведены взрывы." ("Olukorra destabiliseerimise eesmärgil on tundmatud isikud pannud Tallinnas toime plahvatused.") See on neljas lause, kus meil on: "Tallinnas pandi toime plahvatus eesmärgiga destabiliseerida olukord ja luua eeldused relvastatud sekkumiseks ka Eestis."

Juhataja

Kas Ülemnõukogu saab aru Pavel Jermoškini parandusettepanekust? Saab. Paneme hääletusele, lihthäälteenamus. Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on Pavel Jermoškini parandusettepaneku poolt? Palun hääletada!

Selle ettepaneku poolt on 16 saadikut, vastu 37, erapooletuid on 28. Ettepanek ei leidnud toetust. Järgmine.

A. Tarand

Nüüd tekib meil raske küsimus Jaak Alliku ettepaneku suhtes. Ei taha hääletusele panna? Teine samalaadne ettepanek on Viktor Jermolajevilt. Selle sisu seisneb selles, et mitte vastu võtta avaldust, vaid moodustada lepituskomisjon võrdsest hulgast saadikutest, kes esindavad vastandlikke huve, ning teha sellele ülesandeks töötada välja ettepanekud Eesti poliitilise olukorra stabiliseerimiseks. Juhataja asi on nüüd öelda, kuidas siin käituda.

Juhataja

Me võime tõlgendada ka niimoodi, et lisaks avalduse vastuvõtmisele moodustada veel komisjon. Paneme selle hääletamisele nii, nagu saadik on esitanud: moodustada pöördumise vastuvõtmise asemel komisjon. Viktor Jermolajev.

V. Jermolajev

Lugupeetud kolleegid! Oleks muidugi soovitav, et me võtaksime vastu vähem pabereid ning asuksime konkreetsetele tegudele. Ent see pole põhimõtteline märkus, seepärast võin ma oma ettepaneku esimese osa maha võtta, siis ta kattub täielikult Jaak Alliku ettepanekuga. Tänan!

Juhataja

Niisiis ollakse nõus ka sellise parandusettepanekuga, mis avaldust ei välista, aga näeb lisaks sellele ette komisjoni moodustamise. Kas Ülemnõukogu saab aru?

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on Viktor Jermolajevi parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 29 saadikut, vastu 31, erapooletuid on 17. Ettepanek ei leidnud toetust.

A. Tarand

Järgmine on Arvo Sirendi ettepanek, mille järgi esimese lause järel peaks tulema lause: "Vägivallaline, mis sai verise alguse Leedumaal, on kandunud Läti- ja Eestimaale."

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on Arvo Sirendi parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 17 saadikut, vastu 23, erapooletuid on 34. Ettepanek ei leidnud toetust. Kes meil järgmine on?

A. Tarand

Siin on enne vahele jäänud Ants Paju. Ta tahab konkreetselt teada, kellele allub "Nadežda". Vahest võtta see praegu maha? Nõus? Aitäh!

Juhataja

Kolleegid, kas kellegi parandusettepanek on unustatud? Sergei Sovetnikovi oma on.

A. Tarand

See oli kolmanda punkti kohta, mis puudutas "Nadeždat". Vene keeles kõlab see nii: "Руководству Советского Союза отдать распоряжение воинской части, дислоцирующейся в городе Кейла, прекратить деятельность радиостанции "Надежда". Со своей стороны Верховный Совет и Правительство Эстонской Республики гарантируют организацию регулярных передач на Эстонском радио и телевидении для неэстонского населения."

("NSV Liidu juhtkonnal anda Keila linnas dislotseeruvale väeosale korraldus lõpetada raadiojaama "Nadežda" tegevus. Omalt poolt tagavad Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ja valitsus mitte-eestlastest elanikkonnale regulaarsete saadete edastamise Eesti Raadios ning Eesti Televisioonis.")

Juhataja

Kas Ülemnõukogu saab aru Sergei Sovetnikovi parandusettepanekust? Saab aru. Paneme hääletusele!

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on Sergei Sovetnikovi parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 11 saadikut, vastu 37, erapooletuid on 25. Ettepanek ei leidnud toetust.

Nüüd vist peaks parandusettepanekutega olema selgus käes. Suur tänu, Andres Tarand, meeldiva koostöö eest!

Otsustame nüüd tervikuna avalduse saatuse, arvesse võttes parandusettepanekuid. Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on päevakorras oleva Eesti Vabariigi Ülemnõukogu avalduse vastuvõtmise poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 66 saadikut, vastu 6, erapooletuid on 5. Ülemnõukogu avaldus on vastu võetud.

Kolleegid, homne plenaaristung algab nagu ikka kell 10. Tänaseks head õhtut!

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

28. ISTUNGJÄRK

TEINE ISTUNG

22. jaanuar 1991

A. Rüütli informatsioon kohtumisest NSV Liidu presidendi M. Gorbatšoviga

Juhataja (Ü. Nugis)

Tere hommikust, lugupeetud Ülemnõukogu! Kontrollime kohalolekut. Kohal on 77 rahvasaadikut, puudub 28.

Lugupeetud Ülemnõukogu, mul on ettepanek, et me kuulaksime ära Ülemnõukogu esimehe Arnold Rüütli informatsiooni kohtumisest Nõukogude Liidu presidendi Gorbatšoviga. Palun kõnetooli Arnold Rüütli!

A. Rüütel

Austatud rahvasaadikud! Nagu te teate, oli möödunud aasta sügisel teravalt üleval Baltikumi küsimus. Eriti kulmineerus see detsembris, kui toimus Liidu Ülemnõukogu rahvasaadikute

istung, kus Balti küsimus tõstatati väga teravalt päevakorda ja paljud sõnavõtjad taunisid neid poliitilisi ekstsesse, mis toimusid ühiskonna demokratiseerimiseks Baltikumis ning esinesid ähvardustega ja jõu kasutamisega.

Edasi te teate neid sündmusi, mis toimusid aasta algul. Oli ikka enam kuulda hääli, et võidakse kasutada jõudu. Minule ja valitsuse esimehele helistas Balti sõjaväeringkonna ülem Kuzmin ja teatas, et asutakse realiseerima noormeeste armeesse võtmist ja selleks, et seda tõesti realiseerida, tuuakse sisse täiendavad dessantväelaste üksused. Sellest oli ta teatanud ka Läti Ülemnõukogu esimehele ja peaministrile ning Leedu juhtkonnale.

Ma protesteerisin kategooriliselt selle otsuse vastu ning palusin selle protesti edasi anda Liidu presidendile ja kaitseministrile ning veel sama päeva õhtuks informeerida mind, millised on presidendi ja kaitseministri seisukohad. Seda tehtigi kahe ja poole tunni pärast ning öeldi, et praegu Eestisse dessantväelasi sisse ei tooda, kuna operatsioon on edasi lükatud pühapäevani. Ja tõesti, pühapäeval, meil ei ole küll täpseid andmeid selle kohta, oligi informatsioon, et dessantväelaste üksused võivad liikuda Eesti suunas. Kuid teatavasti seda siiski ei toimunud. Samal ajal aga arenesid sündmused Leedus ja eelkõige Vilniuses. Te kõik teate seda ning seepärast ei hakkaks ma teile neid sündmusi ümber jutustama. Need lõppesid väga traagiliselt ja jätkuvad teatud määral ka praegu, olgugi et hetkel on mõningal määral olukord rahulikum. Taolised sündmused on võtnud väga tõsise ilme ka Riias. Nagu te teate, hukkus üleüldiselt neli inimest, terve rida inimesi sai haavata jällegi jõu tarvitamise tulemusena. Seda võib vaadata kui relvastatud vahelesegamist demokratiseerimisprotsessidesse.

Selle aja jooksul ma püüdsin kontakteeruda Gorbatšoviga, et rääkida temale kõigest toimunud ja anda ülevaade olukorrast Eestis, kuid siis see ei õnnestunud. Meil toimus Ülemnõukogu Presiidiumi istung, kusjuures presiidium võttis vastu otsuse, et on vaja astuda aktiivseid samme selleks, et ma kohtuksin Mihhail Gorbatšoviga, selgitaksin meie olukorda, teeksin ka ettepanekud ja veel kord tutvustaksin neid dokumente, mis me oleme vastu võtnud ja millistele seisukohtadele oleme asunud viimasel perioodil Eesti iseseisvumise küsimustes.

Pärast korduvaid kõnesid õnnestus mul saavutada seda, et eile võttis Mihhail Gorbatšov mind vastu. Me valmistasime selleks ette ka meiepoolsed dokumendid nende põhimõtete alusel, millest ma eespool rääkisin. Ma andsin need temale üle meie kohtumise algul ja informeerisin olukorrast Eestis, et meil on siiski praegu rahulik, aga samal ajal inimeste üldine psühholoogiline foon ja ärritus on viidud maksimumi tasemele ja seda sellepärast, et Baltikumi vastu on tarvitatud jõudu ja sellist jõutarvitamist oodatakse ka Eestis.

Edasi kulges meie mõttevahetus juba üksikute küsimuste vallas ja sellest ma edastaksin teile põhilise. Kõigepealt oli jutt meie iseseisvumisest, millest ma talle rääkisin ja pakkusin välja

võimalused, kuidas see võiks toimuda. Me võiksime alla kirjutada põhimõttelise dokumendi – protokoll, milles oleks fikseeritud meie poliitiline staatus. Sellega oleks toimunud oluline muudatus meie õiguslikus seisundis ja meil oleks õigus väljuda rahvusvahelistesse organisatsioonidesse ning me oleksime rahvusvahelise õiguse subjektiks. Ta otseselt ei eitanud seda, kuid ütles, et tal ei ole volitusi sellise dokumendi allakirjutamiseks ja kõiki neid keerulisi küsimusi tuleb lahendada läbirääkimiste raames. Ta tegi ettepaneku, millega mina ka nõustusin, et läbirääkimised saavad olla ainult kõrgemal tasemel, sest kui see toimub madalamal tasemel, nii ta ju meil on ka senini toimunud, siis me praktiliselt ei saa kunagi selget vastust ühelegi küsimusele. Me oleme andnud ja edastanud Liidule või sellele läbirääkimiste komisjonile terve rea ettepanekuid, kuid me ei ole saanud teada isegi nende isikute isiklikku seisukohta meie poolt esitatud küsimustes. Jutt oli veel ajast ja jõudsime järeldusele, et seda on tarvis teha kõige lähematel päevadel. Ma loodan, et see ka realiseerub. Teine tähtsam küsimus, mis pakub huvi ilmselt kõigile Eestimaa elanikele, seisnes selles, et ma esitasin temale sellise küsimuse, kas ma võin täna õhtul Eesti Televisiooni kaudu öelda Eesti rahvale, et tema kui president garanteerib jõu mittekasutamist Eestis. Ja kõigepealt, et ei toodaks täiendavaid väekontingente Eestisse ja et ei kasutataks nende sõjaväeosade jõudu, kes baseeruvad praegu Eestis. Ja et üldse poliitikas ei kasutataks jõudu. Ta nõustus sellega ja toetas seda ning me leppisime kokku, et on vaja luua alaline otseside, selleks on telefoni teel võimalus olemas ja ükskõik mis kellaajal võib temale helistada, et teada, kui midagi juhtub, selleks et ta võiks oma presidendivõimu kasutada korra loomiseks. Jääme lootma, et presidendi poolt öeldud sõnad on ausalt öeldud ja et see ka realiseerub. Me rääkisime veel väga paljudest küsimustest, sisuliselt kõikidest nendest valupunktidest, mis Eestimaal on. Jutt kestis kokku poolteist tundi ja selle aja jooksul oli tõesti võimalik mõtteid vahetada. Mul jäi mulje, et paljudes küsimustes ta mõistis mind, ja see on hea. Muidugi ei ole selle poolteise tunni jooksul võimalik ammendada kõiki küsimusi, seepärast jäi ka terve rida lahkhelisid, kuid me leppisime kokku, et neid me arutame eelseisvate läbirääkimiste raames. Nii et me võime võtta seda kohtumist ühelt poolt positiivsena, sest on nihkunud paigalt see mõte, et meie vahel on vaja korraldada tõesti tõelised sisulised läbirääkimised kõrgeimal tasemel. Kuid teiselt poolt jääb hinge mõningane kahtlustunne, kas need ikkagi realiseeruvad sellisel kujul, nagu me loodame. Nii et võtame seda siis kahtepidi – ühelt poolt heas lootuses, kuid teiselt poolt olles valvsad, et võidakse ka otsustada midagi ümber.

Juhataja

Suur tänu, härra Rüütel! Saadikud tahavad esitada teile mõned küsimused. Vladimir Kuznetsov.

V. Kuznetsov

Lugupeetud Ülemnõukogu esimees! Kas teie esinemine tähendab seda, et faktiliselt puudub sõjaväelise vahelesegamise oht ja nüüd oleks mõttekas barrikaadid likvideerida? Ja teiseks. Kas te informeerisite presidenti sellest, et kaks Ülemnõukogu saadikut – Sergei Petinov ja Vladimir Lebedev – viivad Eesti Vabariigis läbi poliitilist näljastreiki? Tänan!

A. Rüütel

Nagu ma ütlesin, informeerisin ma presidenti sellest, mis toimus vabariigis, samuti nendest plahvatustest ja muudest asjadest ning ka sellest streigist, mida meie kaks Ülemnõukogu saadikut praegu peavad. Kuid selle ümber jutt ei hargnenud, sest meil oli tõesti tarvis lahendada väga palju tõsisemaid küsimusi ja üks nendest, mida ma teadlikult ei nimetanud, oli küsimus praegustest majandussidemetest. Millised mõlemapoolsed abinõud on praegu kiiresti vaja võtta tarvitusele, et majandus saaks normaalselt töötada ja ta oleks varustatud toorainega. Samuti oli juttu hindadest ja sellest, kuidas vormistada meie praegused majandussuhted. Ma olin pidevalt Edgar Savisaarega telefoni teel kontaktis ja me arutasime läbi, milline võiks olla meie positsioon selles küsimuses. Nii et see oli üks põhilistest probleemidest, kuid küllaltki tõsiselt oli juttu ka rahvusküsimusest ja selle lahendamise võimalikest teedest, kuid ma ei hakkaks praegu sellel peatuma. Võib-olla me teeme seda siis, kui läbirääkimiste objektiks peaksid olema just need küsimused, siis me informeerime teid ja asume Ülemnõukoguga mingisugusele ühisele seisukohale, vähemalt püüame saavutada selles osas teatud konsensus. Võib-olla ma ei hakkaks praegu selleks aega kulutama.

T. Made

Austatud härra president, lugupeetud spiiker! Mul on kahtlemata hea meel, et Mihhail Gorbatšov lubas helistada ja teatada endale, mis on toimunud, et ta saaks siis avaldada meile kaastunnet või midagi taolist, kui midagi on toimunud. Kuid ma ei usu mitte kuidagi seda, et ta suudaks paljudes küsimustes meid üldse mõista.

Mul on teile selline küsimus. Kas teil oli juttu presidendivõimu kehtestamisest Eestis, referendumini korraldamisest ja liidulepingust? Kui oli, siis palun võimalikult konkreetselt, mida te rääkisite. Aitäh!

A. Rüütel

Juttu liidulepingust oli, ja nagu alati, pakkus ta selle ka seekord välja. Ma tõin temale näiteks need paljukordsed sotsioloogilised uuringud ja küsitlused, mis on Eestis toimunud ja midagi ei ole siin saladust, ma ütlen need ka praegu välja. Ma tõin talle näiteks arvud, et üle 90 protsendi, aga täpsemalt 96 protsenti eestlastest ja umbes kolmandik vene keelt kõnelevast elanikkonnast ei toeta liidulepingule allakirjutamist ja osalemist liidulepingus. Umbes 15–20 protsenti venekeelsest elanikkonnast toetab täielikult liidulepingut ning näeb selle sõlmimise vajadust. Sellised andmed ma presidendile ütlesin, kuid võib-olla ma eksisin nendes. Sel juhul olen ma nõus talle helistama ja korrigeerima öeldud arvulisi näitajaid.

Mis puutub referendumisse, siis ka sellest oli üldjoontes juttu. Ta ei öelnud, et me peame just selle referendumi korraldama. Ma ei hakanud meie seisukohta selles küsimuses detailsemalt selgitama, kuid ütlen praegu teile, et selle juurde me tuleme veel lähematel päevadel. Kuna aga meie ettepanek ei ole praegu lõplikult viimistletud ja valmis, siis ma paluksin, et me ei hakkaks antud momendil seda küsimust arutama ja sellepärast ma ei hakanud ka temale sellekohast selgitust andma.

J. Allik

Lugupeetud härra Rüütel! Te olete pikki aastaid suhelnud üsna lähedalt paljude Nõukogude riigijuhtidega ja mõnda aega olite koguni Gorbatšovi asetäitja. Viimastel kuudel on vabariigi ajakirjandus ja ka mõned poliitikategelased asunud looma Mihhail Gorbatšovist vaenlase kuju ja nägema temas kurja juurt meie iseseisvuse teel. Ma tahaksin paluda teie isiklikku arvamust, kas see on inimlikult õige ja poliitiliselt tark tegu?

A. Rüütel

Ma ütlesin seda temale meie kohtumise ajal otse, et meilgi Eestis, kui ta alustas perestroikat, oli tal väga kõrge autoriteet, kuid see on väga tõsiselt kõikumata löönud viimasel ajal ja eriti seoses Balti küsimusega ning viimaste Leedu sündmustega ja nüüd ka veel lisaks Riias toimunuga. Ma ütlesin talle ka seda, et selle vastu on kogu maailma üldsus ja nüüd taunitakse seda ka juba riiklikul tasemel. Selle kinnituseks tõin näite pühapäevase väga suure massimiitingu kohta, nähtavasti oli see kõigi aegade suurim massimiiting Venemaal, mis üldse on olnud. Seal öeldi väga selgelt välja seisukoht Vilniuse sündmuste ja Baltikumi probleemi kohta tervikuna. Nii et sellest oli kõige otsesemalt juttu. Peale selle ma ütlesin talle, et taastada perestorika alustamise ja selle järel väljakujunenud autoriteeti, on vaja lahendada Balti küsimus. Ja seda kõige otsesemas mõttes ning nii ruttu kui võimalik. Niisugune

otsekohene jutuajamine meil toimus ja ma arvan, et edaspidine elu juba ise näitab, millised järelused tema sellest tegi.

L. Arro

Lugupeetud härra Rüütel! Mul on selline küsimus: kuidas suhtub president Gorbatšov meie ja üldse Baltimaade lepingusse Vene Föderatsiooniga?

A. Rüütel

Sellest oli juttu ainult väga põgusalt. Muide, õhtul oli mul jutuajamine telefoni teel ka Jeltsiniga. Me vahetasime mõtteid, kuidas sisuliselt realiseerida seda, mida me siin Tallinnas alla kirjutasime.

J. Liim

Härra Rüütel! Te väljendasite, et jäi terve rida lahkkelisid. Kas te ei ütleks, millises Eestile olulises küsimuses oli kõige suurem lahkeli? Tänan!

A. Rüütel

Kõige suurem vast oli selles, et Gorbatšov pakkus liidulepingut, mina aga esitasin meiepoolsed seisukohad. See on põhiküsimus. Kompromissi näiteks võib tuua selle, et lõppkokkuvõttes ta siiski nõustus ja me asusime sellele seisukohale, et läbirääkimised toimuvad Eesti iseseisvumise küsimuses. Selline formuleering saab olema protokollis. Aga lahkkelisid on küll majandusküsimustes ja paljudes teistes asjades, kas või selles, kui palju me peaksime üleminekuperioodil maksma veel Liidule.

M. Madissoon

Lugupeetud juhataja, härra Rüütel! Teatavasti Liidu Rahvasaadikute Kongress ja ka president ise on esitanud poliitilisi nõudmisi, et Eesti parlament tühistaks kõik oma otsused, mis on vastuolus Nõukogude Liidu konstitutsiooniga. Kas ta ei seadnud läbirääkimiste eelduseks nüüd sedasama nõudmist, või kas oli sellest üldse juttu? Aitäh!

A. Rüütel

Sellest oli tõesti juttu, kuid mitte konkreetselt igast seadusest eraldi, vaid tervikuna. Ja ma ütlesin, et nende tühistamine ei ole reaalne, ja me jääme oma seisukoha juurde.

I. Hallaste

Tiit Made küll korra puudutas referendumi küsimust, aga mul on ikkagi seoses sellega probleem. Kas oli juttu üleliidulisest referendumist, mille läbiviimist nõuab NSV Liidu Ülemnõukogu 17. märtsil ja kas Gorbatšov esitas nõude, et Eesti peaks selles osalema? Ning kuidas teie kommenteeriksite Eesti alalise esindaja Moskvast Jüri Kahni avaldust selle kohta, et referendum on ainus tee meie iseseisvuse taastamiseks, sest see on vastuolus kõige sellega, mida senini on räägitud. Aitäh!

A. Rüütel

Nagu ma ütlesin, referendumist oli juttu. Tema esitas selle sellises formuleeringus, nagu põhiseisukohad on referendumiseaduses kirjas. Ma ei hakanud sellel teemal üldse diskuteerima. Ta rääkis üldiselt, puudutamata konkreetselt selle referendumiga läbiviimist Eestis. Nagu ma juba ütlesin, on meil selles küsimuses omad seisukohad.

Mis puutub Jüri Kahni tehtud avaldusse või mõtteavaldusse, siis pean ütleva, et tema ei ole seda küsimust meiega konsulteerinud. Nii et mina tema sõnade eest ei vastuta.

P. Jermoškin

Lugupeetud härra Rüütel! Te ütlesite oma ettekandes, et vaatamata positiivsetele resultaatidele teie kohtumisel presidendiga, on teil ka mõningad kahtlused. Kas seda tuleb mõista nii, et kahtlete presidendi siiruses ja korralikkuses? Ja kui see on nii, siis kas ka temal tuleks omakorda kahelda selles, et teil puuduvad taolised omadused?

A. Rüütel

Ma ei tahtnud mingil määral riivata presidendi au, kuid arvestades neid sündmusi, mis toimusid Vilniuses ja Riias ning seda, et nende tõkestamiseks ei võetud tarvitusele mingisuguseid abinõusid, siis ma lihtsalt ütlesin selle välja, sest poliitika on väga reaalne asi ja siin tuleb olla eelkõige aus. Seda enam, kui me räägime rahvaste ja inimeste saatusest. Sellepärast ma lisasin selle mõtte siia juurde, mis ei tähenda sugugi seda, et ma nii isiklikult arvaks Mihhail Gorbatšovist. Vastupidi, ma tahaksin austada teda sügavalt kui suure riigi presidenti. Kuid ma kordan, tuleb olla ettevaatlik.

A. Paju

Väga austatud juhataja, lugupeetud Ülemnõukogu esimees! Pärast veriseid sündmusi on meid mitmel korral lohutatud sellega, et ei president Gorbatšov ega tema kaaskond ei teadnud, mis tegelikult toimus. Kas nüüd, jutuajamisel temaga tajusite temas teadasaaja huvi?

A. Rüütel

Kui me rääkisime Vilniusest ja alles värsketest sündmustest Riias, sest need olid öösel, siis ta ütles, et tema ei olnud sellest teadlik, teadlik ei olnud sellest ka Balti sõjaväeringkonna ülem ja need olid nagu siseselt tekkinud konfliktid. Näiteks Vilniuse linna garnisoni ja elanikkonna ning teatud poliitiliste gruppide vahel. Samuti ka Riias miilitsasiseselt. Muidugi ma ei jätkanud vestlusi sellel teemal, sest ma usun, et niisuguse poliitilise võitluse tingimustes, mis praegu Baltikumis toimub, ei saa seda loogiliseks pidada. Sellepärast ma vastan veel kord sellele siin esitatud küsimusele: tuleb olla ettevaatlik kõikides asjades, sest poliitika peab olema üles ehitatud reaalsele alustele.

Juhataja

Suur tänu, härra Rüütel, põhjalike vastuste eest! Saadikutel rohkem küsimusi ei ole.

Lugupeetud Ülemnõukogu, head kolleegid! Vastavalt reglemendile peaksin ma sisuliseks jutuajamiseks minema kõnetooli, kuid ma palun nõustuda sellega ja lähtudes ka minu erivolitustest, et ma teeksin seda oma töökohalt.

Lugupeetud kolleegid! Eesti Vabariiki on suvatsenud külastada Leningradi korrespondent Aleksander Nevzorov, kes nõuab parlamendihoonesse sissesaamist. Ma arvan, et Nevzorov on mees, kes on tahtnud lõigata profiiti Balti rahvaste murest ja pisaratest, ta soovib ka nende saadetega teotada meie kõige pühamaid tundeid ja ma arvan, et Nevzorov ei vääri muud, kui meie rahva põlgust. Ma ütleksin veel rohkemgi: kui Eesti oleks täna vaba ja sõltumatu riik, siis temasugune mees siia sissesõiduvõisat ei saaks. Ajakirjanduskomisjon, keda ma väga austan, selles pole kahtlust, eesotsas esimees Rein Veidemanniga on aga teisel arvamusel. Minu arvamust saab ümber lükata Ülemnõukogu ja kui Ülemnõukogu seda soovib, siis ma panen selle hääletamisele. Juhul, kui Ülemnõukogu arvamus langeb minu omaga kokku, teeksin ma ettepaneku, et ajakirjanduskomisjon vastavalt oma soovile ja valikule võiks kohtuda temaga mujal ja öelda välja Ülemnõukogu ja eesti rahva seisukohad. Kas me korraldame diskussiooni sellel teemal? Ei korralda. Paneme hääletamisele? Kas on enamuse arvamus, et Nevzorovit mitte lasta sellisesse pühasse paika nagu on Eesti Vabariigi parlament? Anname sõna Rein Veidemannile.

R. Veidemann

Austatud juhataja, kolleegid! Kõigepealt ma tahan öelda seda, et niisuguse küsimuse lahendamine Ülemnõukogus tundub mulle olevat natukene vale. Kui Ülemnõukogu juhataja kasutab oma eriõigust, siis võib ta selle otsuse ise langetada. Sel juhul jääb see tema pädevusse ja südame peale. Teine asi on see, mis puutub ajakirjanduskomisjoni. Ma pidasin siin ajakirjanduskomisjoni liikmetega juba nõu ja me oleme valmis terve komisjoniga kokku istuma ning oma otsuse selgelt ka paberil väljendama, aga juba esialgse nõupidamise tulemusena võin ma siiski öelda seda, et vaatamata meie tõepoolest isiklikule põlgusele härra Nevzorovi suhtes, vaatamata sellele, mida ta tõepoolest on teinud selles informatsiooni- ja propagandasõjas, mis toimub praegu Balti riikide ja Nõukogude Liidu teatud keskväljaannete vahel, ma tahaksin juhtida meie kõigi tähelepanu sellele, et niisuguste kaasuste puhul me võime sattuda väga ebameeldivasse olukorda. Meile võivad siia tulla ja paluda sissepääsuluba ka meile mitte meeldivad Lääne korrespondendid ja sel juhul see käivitab niisuguse laviini, et me ei suuda seda lõpuks enam kontrollida. Meie seisukoht on see, et niikuinii, kui Nevzorov tahab Eesti kohta uut paskvilli teha Nõukogude Liidu jaoks, siis ta seda ka teeb, sõltumata sellest, kas ta viibib Ülemnõukogu ruumides või mitte. Me peaksime siin olema suuremeelsemad. See on minu isiklik ja mitmete ajakirjanduskomisjoni liikmete seisukoht. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, hea meelega ma siiski ei peaks selles küsimuses diskussiooni. Ma teen ettepaneku ajakirjanduskomisjonile, kui nad seda soovivad, kohtuda Nevzoroviga plenaaristungil välisel ajal mõnel neutraalsel pinnal. Kas minu ettepanekuga ollakse nõus? Suur tänu!

Lugupeetud Ülemnõukogu, jätkame nüüd juba päevakorraküsimuste arutamist. Eelmisest istungjärgust on katkestatud Eesti Vabariigi Ülemnõukogu saadikute Petinovi ja Lebedevi avalduse läbivaatamine. Kes redaktsioonikomisjoni nimel teeb ettekande? Liia Hänni.

L. Hänni

Lugupeetud juhataja, austatud kolleegid! Meil on antud küsimuses ette valmistatud Ülemnõukogu otsuse projekt. Kahjuks ei ole seda veel jõutud saadikutele välja jagada, kuna see on tõlkimisel ja paljundamisel. Seepärast on ettepanek arutada seda küsimust hiljem.

Juhataja

Suur tänu, Liia Hänni! Ilma dokumentideta seda päevakorrapunkti arutada ei saa. Ma paluksin hetkeks oma laua juurde Tõnu Antoni.

Lugupeetud kolleegid, ma kirjutan üles nende saadikute kõnesoovide järjekorra, kes on tellinud kõned seoses eelneva päevakorrapunktiga, mida me saame arutada hiljem. Sellepärast ma paluksin praegu tellimused maha võtta, kuna järjekord jääb kehtima.

Eesti Vabariigi Riigikogu valimise seaduse eelnõu ja Eesti Vabariigi valijate registri koostamise seaduse eelnõu kohta

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu, jätkame päevakorraga! Arutusele tulevad Eesti Vabariigi Riigikogu valimise seaduse eelnõu ja Eesti Vabariigi valijate registri koostamise seaduse eelnõu. Ettekande teeb Ülemnõukogu õiguskomisjoni esimees Tõnu Anton.

T. Anton

Lugupeetud kolleegid! Õiguskomisjonis on läbi arutatud neli järgmist seaduseelnõu: riigipeast ja Ülemnõukogust, Riigikogu valimisest ja valijate registrist. Tänapäevase arutelu eesmärk ei ole mitte alustada nende seaduseelnõude läbivaatamist, vaid kokku leppida, millal ja millises järjekorras me seda teeme.

Teile oli välja jagatud Ülemnõukogu otsuse projekt, kus tehti ettepanek esitada Eesti Vabariigi seaduse eelnõu "Eesti Vabariigi üleminekuperioodi riigipeast ja Ülemnõukogu juhatuses" arutamiseks Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 30. istungjärgule. Õiguskomisjon on seisukohal, et seaduseelnõusid riigipea ja Ülemnõukogu kohta tuleks arutada enam-vähem üheaegselt. Need kaks seaduseelnõu peaksid olema kõrvuti laual selleks, et neid õigesti mõista.

Lähtudes õiguskomisjoni nimetatud seisukohast tuleks arutada ka seaduseelnõu Ülemnõukogu kohta 30. istungjärgul juhul, kui Ülemnõukogu aktsepteerib otsuse, et seaduseelnõu riigipeast arutatakse sellel ajal.

Õiguskomisjon on samuti seisukohal, et paralleelselt tuleks arutada seaduseelnõusid Riigikogu valimisest ja valijate registrist. Nimetatud seaduseelnõudest on enam viimistletud ja õiguskomisjoni arvates valmis koheseks arutamiseks Riigikogu valimise seadus. Valijate

registri seaduseelnõu vajab aga täiendavat läbivaatamist kodakondsuse aluste väljatöötamise ajutises komisjonis, mida teatavasti juhtis Marju Lauristin. Ilmselt on ebatõenäoline, seoses Marju Lauristini puudumisega meie tänaselt istungjärgult, valijate registri seaduseelnõu päevakorda võtmine järgmisel istungjärgul. Seepärast on ettepanek planeerida nii valijate registri seaduse eelnõu kui valimisseaduse eelnõu arutamine ülejärgmisel istungjärgul.

Teile oli välja jagatud otsuseprojekt vaid selles osas, mis puudutab üleminekuperioodi riigipead ja Ülemnõukogu juhatust, kuid kui te aktsepteerite õiguskomisjoni nimetatud seisukohti, siis tuleks otsus vastu võtta kõigi nimetatud seaduseelnõude osas.

Juhataja

Suur tänu! Kas on küsimusi Tõnu Antonile? Ei ole, järelikult on teema hästi ette kantud.

Muudatuste ja täienduste tegemise kohta Eesti NSV maksukorralduse seaduses

Juhataja

Jätkame päevakorda. Muudatuste ja täienduste tegemise kohta Eesti NSV maksukorralduse seaduses. Ettekandja on Ülemnõukogu eelarve-majanduskomisjoni poolt härra Mölder.

A. Mölder

Austatud Ülemnõukogu juhataja, lugupeetavad kolleegid! Dokument, mis kõikidele saadikutele välja on jagatud, on saadikutel käes üsna pikka aega. Ta kannab pealkirja "Muudatuste ja täienduste kohta Eesti NSV maksukorralduse seaduses". Ettepaneku seda arutada tegid maasaadikud koos sõltumatute demokraatidega. Mingil määral võib täna tõdeda, et see dokument on natuke aegunud. Põhiliselt täpsustas ta seadust, mille Ülemnõukogu eelmine koosseis võttis vastu 28. detsembril 1989. aastal. Ta võttis selle seaduse vastu tingimustes, kus oli informatsioon, et see maksukorralduse seadus oleks rakendatav juba eelmise aasta 1. jaanuarist ja seoses sellega andis osa maksuseaduste väljatöötamise õigusi meie vabariigi valitsusele. Kõige põhimõttelisem muudatus, mis majanduskomisjonis ka arutusel oli, oli see, et funktsioonide täpse määratluse järgi peaks maksuseaduste väljaandja olema siiski Ülemnõukogu ja valitsus selle täideviija. Kuid viimasel ajal on selgunud, et meie valitsus on andud välja palju määrusi, mis sisuliselt ei ole kooskõlas maksukorralduse raamseadusega. Kuna saadikutel puudub ülevaade meie valitsuse vastavatest määrustest, siis vastavalt majanduskomisjoni otsusele tuleks täna siiski peatada selle maksukorralduse

seaduse arutelu kuni täiendava info saamiseni valitsuse määrustest ja kõikidest täiendustest ning parandustest, mida tuleks maksukorralduse seaduses teha. Tänan!

Juhataja

Üks hetk! Ettekandjale tahetakse esitada küsimusi. Ants Käärma.

A. Käärma

Mul on selline küsimus: kas majanduskomisjonil on infot, et valitsus esitab meile info nende maksumäärade või valitsuse määruste kohta, mis on vastuolus maksuseadusega? Kas seda asja analüüsitakse ja millal me võiksime antud küsimust edasi arutada? Aitäh!

A. Mölder

See asi tuleks anda siiski Ülemnõukogu Presiidiumi ekspertiisi ja kinnitada üks konkreetne tähtaeg, et ta meie vaateväljast ei kaoks. Minu teada tegeleb praegu selle küsimusega härra Hagelberg.

L. Arro

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Kui me midagi pooleli jätame, siis vastavalt reglemendile tuleb määrata konkreetne tähtpäev selle teema jätkamiseks. Mul oleks ettepanek arutada seda küsimust veebruarikuu jooksul. Kuidas te sellesse suhtute?

A. Mölder

Kahjuks ma ei oska tähtaja suhtes midagi öelda konkreetselt, ega osanud seda ka majanduskomisjon, kuna sellistes küsimustes presiidiumi juures eksperdid praktiliselt puuduvad. Aga ma arvan, et kuu aega on paras aeg, et sellega hakkama saada.

Juhataja

Suur tänu! Ülemnõukogul rohkem küsimusi ei ole. Kas selles küsimuses on majanduskomisjonil ette valmistatud ka mingi otsuseprojekt või tuleb see Ülemnõukogul võtta teadmiseks?

A. Mölder

Otsuseprojekti peale selle dokumendi, mis on saadikutele välja jagatud, täna ei ole, aga me katsume selle ühe päeva jooksul teha. Kuna täiendava info saime selle küsimuse kohta niivõrd

hilja, siis ei ole mõtet täna arutada seda dokumenti, mis on peaaegu kaks kvartalit inimestel käes olnud.

Juhataja

Kuidas me suhtume sellesse otsuseprojekti, mis on siiski saadikutele välja jagatud tänaseks arutamiseks? Kas selle aruteluga me piirdumeegi?

A. Mölder

On ettepanek lihtsalt peatada selle küsimuse arutamine. Ega põhimõtteliselt see ei ole vale dokument, aga kahjuks ta on praegu valitsusepoolne.

Juhataja

Võib-olla tuleb veel mingi otsuseprojekt?

A. Mölder

Ei, uut otsuseprojekti ei tule.

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu! Seoses sellega, et selles küsimuses ei ole praegu esitatud Ülemnõukogule otsuse projekti, teen ma ettepaneku katkestada selle päevakorrapunkti arutamine ja tulla selle juurde tagasi veel käesoleval istungjärgul.

Kohaloleku kontroll. Kohal on 67 rahvasaadikut, puudub 38.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et katkestada päevakorrapunkti "Muudatuste ja täienduste tegemise kohta Eesti NSV maksukorralduse seaduses" arutamine ja jätkata selle arutamist veel käesoleval istungjärgul? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 58 rahvasaadikut, vastu ja erapooletuid ei ole. Arutelu katkestatakse.

S. Petinovi ja V. Lebedevi avalduse kohta

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu, jätkame varem katkestatud küsimuse "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu saadikute Petinovi ja Lebedevi avaldustest" arutelu. Tundub, et

Ülemnõukogule on juba välja jagatud või jagamisel otsuseprojekt, ja ma paluksin uuesti kõnetooli Liia Hänni.

L. Hänni

Lugupeetud Ülemnõukogu juhataja, austatud kolleegid! Ülemnõukogu eelmisel istungjärgul võeti erandkorras päevakorda saadikute Vladimir Lebedevi ja Sergei Petinovi avaldus ja sellele lisatud kolm Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse projekti. Nimetatud dokumente arutas Ülemnõukogu täiskogu oma istungil neljapäeval, 17. jaanuaril. Keset arutelu peatasid saadikud Lebedev ja Petinov oma osavõtu Ülemnõukogu tööst ja kuulutasid välja näljastreigi. Vaatamata juhtunule jätkas Ülemnõukogu nimetatud päevakorrapunkti arutelu.

Esitati hulgaliselt arvamusi. Diskussioon väljus projektis käsitletud probleemidest ja muutus üldpoliitiliseks. Tehti mitmeid konkreetseid ettepanekuid, kuidas antud päevakorrapunkti suhtes toimida. Tööpäeva lõpul moodustas Ülemnõukogu 9-liikmelise redaktsioonikomisjoni erinevate saadikurühmade esindajatest. Redaktsioonikomisjoni esimeseks ülesandeks oli selgusele jõuda, kuidas käsitleda toimunud arutelu, sest nende dokumentide päevakorda võtmise ja samuti arutelu kord ei vastanud täielikult meie reglemendis esitatud nõuetele. Näiteks on meil tavaks, ja seda näeb ette ka reglement, arutada projekte üksshaaval. Antud juhul aga arutati kõiki dokumente korraga. Redaktsioonitoimkond pidas siiski võimalikuks vaadelda saadikute Lebedevi ja Petinovi poolt esitatud projekte kui seadusandlikku algatust, mille käsitlemise korda Ülemnõukogus reguleerib reglemendi § 6. Selle kohaselt peab Ülemnõukogu langetama otsuse, kas võtta projekt kohe menetlusse, suunata see ühte või mitmesse komisjoni või lõpetada küsimuse arutelu.

Nendest võimalustest tulenevalt valmistas redaktsioonikomisjon ette Ülemnõukogu otsuse projekti, arvestades saadikute poolt esitatud ettepanekuid. Praeguseks hetkeks on projekt teile välja jagatud ja ma loodan, et teil on olnud aega sellega tutvuda. Esimene punkt määrab, et saadikute poolt esitatud projekt parlamendivähemuse arvamuse arvestamise mehhanismist on vajalik suunata seisukohavõtuks õiguskomisjoni. Mitmetes sõnavõttudes leiti, et parlamendivähemuse õigused, nende kindlustamine on demokraatia üks oluline osa ning meie Ülemnõukogu peaks sellega tegelema. Projekt, nagu ta oli esitatud Lebedevi ja Petinovi poolt, aga ei vasta juriidilises mõttes sellistele nõuetele, et seda oleks võimalik praegu kohe arutusele võtta. Sellepärast tehakse ettepanek õiguskomisjonil küsimust uurida ja anda oma hinnang 28. jaanuariks, s.o. Ülemnõukogu järgmisel istungjärgul.

Nüüd otsuseprojekti teisest punktist. See puudutab Eesti Vabariigi seaduste saatmist rahvusvahelisse ekspertiisi. Mitmed saadikud toetasid seda ettepanekut. Praegusel keerulised

etapil me vajame n.-ö. õiguslikku välisabi. Ainult et kuidas seda korraldada, kuhu täpselt pöörduda, see vajab veel väljaselgitamist. Selle küsimusega peaks tegelema väliskomisjon. Kõige keerulisem oli leida õige menetlus eelnõule, kus tehakse ettepanek tühistada Tallinna Volikogu otsus "Piirangutest eluruumi saamisel Tallinnas". Asi on selles, et Ülemnõukogu on seda küsimust juba arutanud ja vastu võtnud oma otsuse. Sellega kinnitati, et Ülemnõukogu Presiidiumi seadlus, mis käsitles Tallinna Linnavolikogu otsust, ei ole vastuolus Eesti Vabariigi kehtivate õigusaktidega. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu pädevusse ei kuulu otsuste tühistamine, mis ei ole vastuolus meie seadustega. Seepärast saab Ülemnõukogu teha ainult ettepaneku Tallinna Linnavolikogule veel kord läbi vaadata oma otsus, ja seda ka teile esitatud eelnõu punkt 3 soovitab. Niisiis redaktsioonikomisjon on oma ettepaneku teinud. Nüüd on käes saadikute kord otsustada, kas see vastab toimunud arutelule ja on saadikutele vastuvõetav. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu, Liia Hänni! Ettekanne on nii selgelt esitatud, et ühtegi küsimust meil ei ole. Paistab, et Sergei Sovetnikovil siiski on küsimus.

S. Sovetnikov

Lugupeetud proua Hänni! Kas komisjon vaatas läbi Petinovi ja Lebedevi nõudmiste esimese punkti? Niipalju, kui mulle teada on, tegi Ülemnõukogu Presiidium Ülemnõukogu esimehele ülesandeks kümne päeva jooksul valmistada ette vastus Petinovile ja Lebedevile selle punkti osas. Kas te tundsite huvi, mis on selles suhtes ära tehtud, milline on otsus? Tänan!

L. Hänni

Redaktsioonikomisjon arutas saadikute Lebedevi ja Petinovi avalduse teksti ja vaatas neid komplektis esitatud Ülemnõukogu otsuste projektidega. Punkti üks kohta ei ole saadikutelt ega üheltki saadikurühmalt laekunud konkreetseid projekte, kuidas seda küsimust käsitleda, seetõttu ka redaktsioonitoimkonnal ei olnud esitatud kirjalike ettepanekute hulgas saadikute märkusi selle punkti edasiseks käsitlemiseks Ülemnõukogus, kuna meil ei ole n.-ö. alusmaterjali, et teha seda korrektselt. Teatavasti esitati miitingul väga palju erinevaid nõudmisi valitsuse koosseisu muutmise kohta. Ülemnõukogu reglement näeb selles ette kindla protseduuri ja kui esitatakse sellekohased ettepanekud, siis kahtlemata Ülemnõukogu võtab selle arutamisele.

N. Zolin

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Mul on selline küsimus: kas kolmandas punktis on tõlgenduse "arvestades proteste ja arvamusi" all mõeldud ka Eesti Vabariigi prokuröri proteste? Kui seda siin arvestatud ei ole, siis on mul ettepanek, et oleks sisse viidud selline fraas: "arvestades proteste ja arvamusi, samuti Eesti Vabariigi prokuröri protesti".

Juhataja

Härra Zolin, see oli juba sõnavõtt, praegu on aga küsimuste esitamine, kuid sellegipoolest paluksin esitada see ettepanek kirjalikult. Sergei Volkov.

S. Volkov

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Mul on selline küsimus, võib-olla on see tõlke ebatäpsus, kuid esimeses punktis on kirjas, et saata Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse projekt "Vähemuse arvestamise mehhanismist" läbivaatamiseks õiguskomisjoni hiljemalt 28. jaanuariks. Ma arvan, et arvatavasti peaks olema nii, et õiguskomisjonil tuleks saata projekt Ülemnõukogusse hiljemalt 28. jaanuariks. Ja täpselt sama peaks kehtima arvatavasti ka teise punkti kohta. Võib-olla ma eksin, kuid minu teada komisjon ju saadab projektid Ülemnõukogusse.

L. Hänni

Projekti 1. punkti tuleks mõista nii, et Ülemnõukogu teeb õiguskomisjonile ülesandeks esitada oma seisukoht saadikute Petinovi ja Lebedevi projekti suhtes 28. jaanuariks, nii et Ülemnõukogu saaks võtta vastu otsuse selle eelnõu edasise saatuse kohta.

V. Jermolajev

Lugupeetud kolleegid, lugupeetud ettekandja! Mul on teile selline küsimus: milline on nälgijate endi reaktsioon selle dokumendi kohta? Asi on selles, et mina ei olnud siin, kui võeti vastu otsus, kuid vaatamata sellele võtsid meie kolleegid vastu sellise otsuse ja nälgivad juba mitmendat päeva. Kuivõrd on nad nõus sellise otsuseprojektiga? Meie võime ju selle vastu võtta, kuid nemad ei pruugi olla sellega nõus ja jätkavad nälgimist või võivad seda 28. jaanuaril uuesti alustada. Mul on teile selline küsimus: kas see dokument, mida me täna läbi vaatame, on asjaosalistega kooskõlastatud? Tänan ette vastuse eest!

L. Hänni

Lugupeetud kolleeg, teatavasti peatasid Ülemnõukogu liikmed Lebedev ja Petinov oma osavõtu Ülemnõukogu tööst ja ka redaktsioonitoimkonna ettepanekule võtta osa selle tööst vastasid nad eitavalt. Selletõttu ei saa ma ka kahjuks öelda teile nende arvamust.

E. Tupp

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Otsuseprojekti esimeses punktis on tõlkes väikene möödalaskmine, sest vaadake, eestikeelses tekstis on sõnad "seisukohavõtuks", see tähendab, et tuleb mingi otsus teha, aga vene keeles on "rassmotrenija" – läbivaatamiseks, nii et need ei ühti tõesti. Härra Volkovil oli sel juhul õigus. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Kui ettekandja nõustub nende redaktsiooniliste parandustega, siis tehakse need töö korras ära.

L. Hänni

Ma arvan küll, et seda võib teha.

Juhataja

Suur tänu, Liia Hänni! Meil rohkem küsimusi ei ole.

L. Hänni

Ma peaksin vastama veel Ants Paju poolt saadetud kirjalikule ettepanekule. Ta nimelt küsib, miks ei ole arvestatud nende ettepanekut. Ma püüan seda kohe leida. Kas te annaksite Ants Pajule korraks sõna.

A. Paju

Austatud juhataja, lugupeetud ettekandja! Meie koos kolleeg Käärnaga vormistasime oma nägemuse mõnes punktis ettepanekutena, sellepärast et siin väljatoodud kolm punkti jätavad ju tegelikult need peategelased hoopiski mängust välja. Praegu jääb peategelastele selline samm nagu surveavaldusvorm, aga me peame sellest õppima, et tulevikus anda seisukoht ka surveavaldusvormile, sest ühest õppetunnist juba aitab meile.

L. Hänni

Kahtlemata võib seda võtta kui surveavaldust, ilmselt nii see ka on, kuid siiski me peame võimalikuks arutada esitatud projekte kui saadikute ettepanekuid, konkreetselt kui seadusandlikke algatusi.

Teie kirjalikus pöördumises on ettepanek Petinovile ja Lebedevile esitada nendepoolne nägemus vastuvõetud seadusandlike aktide mittevastavusest inimõiguste normidele. Härra Lebedev oma ettekandes juba loetles tema arvates neid rikkumisi ja juhtumeid. Ma arvan, et õiguskomisjon võib veel kord võtta kontakti nende saadikutega ja seda töö korras lahendada. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu, Liia Hänni! Kas on veel kirjalikke küsimusi? Ei ole. Täname ettekandjat ja palume teil valmistuda pärast läbirääkimisi lõppsõnaks. Avame läbirääkimised, kõigepealt saab sõna Enn Tupp.

E. Tupp

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Kahjuks pean ma pöörduma täna osalt juba eile läbikäidud radadele, sest valijad küsivad, miks vaatamata härra Rüütli eile Moskvas antud kõrgeaulikele lubadustele toimuvad Toompeal ikkagi fortifikatsiooniõppused? Sedasama küsivad härrad Lebedev ja Petinov.

Vastan – ainupõhjus on raadiojaam "Nadežda", kes kutsub juba nädal aega viimsele võitlusele või pühale sõjale. Meil on olemas vastav lint, et soovijad saaksid kuulata, kui tekivad vastupidised arvamused. Muide, Eesti Vabariigis praegu kehtivas Eesti NSV kriminaalkoodeksis on olemas vastavad paragrahvid ja minu arvates kõige lähem sellise tegevuse kvalifitseerimiseks, eks juristid teavad täpsemalt, on § 72 ja veel rida lähedasi paragrahve, mis sellise õhutamise ja tegevuse määratlevad. Ilmselt on võimalik kvalifitseerida selle tegevuse kohta mingi neist paragrahvidest, kus on võrdlemisi kõrged karistumäärad.

Edasi vastan ma teistkordselt oma hea sõbra härra Volkovi küsimusele. Ta küsis, kus konkreetselt on Eestis sõjavägi seganud vahele Eesti Vabariigi siseasjadesse? Seesama "Nadežda" toimib ju tegelikult sõjaväeosa territooriumilt, mis on Eesti Vabariigi võimudele kontrollimatu, ja sellega segab jämedalt vahele Eesti Vabariigi siseasjadesse. Lisaks sellele, mis ma ütlesin eile Võru garnisoni ülema härra Makarevitši ultimatiivse esinemise kohta. Eile õhtul kordus samasugune lugu Võru raadios. Rahvustevaheliste lahkkelide üleskütmine on saanud printsibiiks. Kui te vaatasite televiisorist reportaaži 15. jaanuaril Toompeal toimunud

miitingult, kus reporter küsitles kahte noort tugevat meest, siis te kuulsite, kuidas nood vastasid temale järgmist: "Eestis teevad rasket ja musta tööd ainult vene inimesed" või nagu nad väljendasid "russkij mužõk". Mu valijad on sellepärast väga nõrduinud. See on tegelikult teadlik eesti rahva solvamine. Rääkides maainimeste nimel ma ei oska öelda teile praegu, mis on raskem karjatalitaja, traktoristi või üldse maainimese normeerimata tööajal tehtud tööst. Võin lisada näiteks, et minu vend ja õemes töötasid eluaeg Kohtla-Järve kaevanduses. Need noored mehed ütlesid veel, et eestlased ei tee muud, kui kella 11-ks lähevad oma baari ja kallavad seal kohvi. Fakt on aga see, et vähemalt 100 000 eestlast, kes olid sovetiseerimise armust aetud nii Siberisse kui ka üle kogu maailma pillatud laiali, said igal poolt hakkama ja ei jäänud hätta.

Tekib küsimus, miks peavad maainimesed aitama soojades liidutehaste tsehhides streikivaid härrasid, kelledest muide osa on pärit Kesk-Venemaa tühjatest oblastitest, nii Novgorodi kui ka Pihkva oblastist, mis on praktiliselt tühjad maainimestest ja ei anna põllumajandustoodangut. Edasi, kes eile jälgis Vene NFSV rahvasaadikute kongressi või Ülemnõukogu töö käiku, see võis kuulda ühest sõnavõtust, kuidas praegu NSV Liidus valitsevas olukorras süüdistati ainult härra Jeltsinit, justkui tema oleks süüdi selles kaoses. Samasugune tendents on ka meil. Praegu öeldakse meil sama ultimatiivsetes avaldustes ja aetakse kõik veidi üle poole aasta tegutsenud valitsuse kaela. Kogu see hinnatõus, mille põhjused on tegelikult isegi väga primitiivselt mõtlevale inimesele arusaadavad. On olemas dirigendid, kes tahavad kangesti, et eestlastest ekstremistid oleksid olemas. Kahjuks neid ei ole. Ja kui neid siis ei ole, arvavad dirigendid, et neid on vaja tekitada. Kuidas neid on võimalik tekitada? Neid on võimalik tekitada viha üleskütmisega. Toon sellesama näite, meil oli siin juttu reporter Nevzorovi tehtud reportaažist. Sisuliselt on see ka üks viha üleskütamise variant. Tähendab, viha üleskütamise variant on täielik valeandmete ja -informatsiooni esitamine õige pähe. Minu valijate siiras ettepanek Petinovile, kes on Eestis sündinud ja Lebedevile, kes on siin väga pikka aega elanud, on lõpetada teatraalne näljastreik ja parlamentarismile võõras ultimatiivne tegevus. Oma käitumise võiks nad asendada konstruktiivse koostööga. Ja et mitte lobisejaks jääda, siis meie ühist mõtet jätkab härra Kass. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, mul on selline palve, et me väikese hilinemisega kuulaksime ära ka ühe kaasettekande ja seejärel jätkame sõnavõttudega. Toomas Kork.

T. Kork

Lugupeetud kolleegid! Möödunud neljapäeval moodustatud redaktsioonikomisjonis me ei piirdunud seisukoha võtmisega üksnes kolme seaduseelnõu suhtes, vaid püüdsime võtta seisukoha ka härrade Lebedevi ja Petinovi käitumise suhtes. Meie ettepanekud tulenesid arutelust, sealhulgas ka otsuseprojekt, mille Liia Hänni äsja teile esitas. Ma ei tahaks teieni tuua neid emotsioone ja arvamusi, mis seal välja öeldi. Loeksin kiretult, konkreetselt teile ette selle kohta koostatud komisjoni dokumendi. See koosneb kahest osast, esiteks seisukoht ja teiseks ettepanekud. Komisjoni seisukohad:

1. Saadikute Lebedevi ja Petinovi esitatud avaldused on sisult ja esitamise viisilt vastuolus parlamentliku tegevuse üldtunnustatud põhimõtetega ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu reglemendiga.
2. Saadikute Lebedevi ja Petinovi otsus kuulutada välja näljastreik on vastuolus nende poolt esitatud avalduse tingimustega.
3. Komisjon peab võimalikuks arutada saadikute Lebedevi ja Petinovi poolt esitatud otsuste projektide edasist käsitlemist Ülemnõukogus.

Eelnevast tulenevalt teeb komisjon järgmised ettepanekud:

1. Võtta Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 27. istungjärgu päevakorda Euroopa inimõiguste harta ratifitseerimine, milleks õiguskomisjonil valmistada ette vastavad materjalid.
2. Esitada Ülemnõukogule projekt Lebedevi ja Petinovi poolt esitatud avalduste edasise täitmise kohta, mida Liia Hänni ka tegi.
3. Saadikutel Lebedevil ja Petinovil lõpetada Ülemnõukogu istungite saalis tegevus, mis pole seotud Ülemnõukogu tööga ja võtta osa nende endi poolt esitatud eelnõude arutamisest Ülemnõukogu komisjonides.

Nimelt ei pea komisjon võimalikuks nende kolme projekti mingitki sisulist arutamist ilma autorite osavõtuta. Selleks me peame vajalikuks streigi lõpetamist. See on komisjoni seisukoht. Me ei tee ettepanekut Ülemnõukogule analoogilise otsuse vastuvõtmiseks, kuna arvame, et Ülemnõukogu väarikus ei võimalda nende saadikute sellise käitumise suhtes otsuste vastuvõtmist. Küll aga pidas komisjon võimalikuks seda teha. Tänan!

Juhataja

Suur tänu, Toomas Kork! Mul on niisugune palve, et te nüüd istuksite kõrvuti Liia Hänniga ja kujundaksite välja komisjonide ühised seisukohad ja teeksite ka täiendusi otsuseprojekti. Ma saadan teile ka minule laekunud parandusettepanekud, et te töö korras otsustaksite, mida võtta

arvesse, mida mitte. Parandusettepanekud, mis teie poolt ei võeta arvesse, paneme hääletusele. Jätkame läbirääkimisi. Järgmisena saab sõna Johannes Kass.

J. Kass

Lugupeetud kolleegid! Vaadates seda Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse projekti "Saadikute V. Lebedevi ja S. Petinovi poolt esitatud Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuste projektide kohta", teen ettepaneku täiendada seda 4. punktiga, mis kõlaks nõnda: "Arvestades saadikute V. Lebedevi ja S. Petinovi avalduses Eesti Vabariigi Ülemnõukogule 17. jaanuaril 1991. aastal esitatud nõudmiste täitmist, ei ole nimetatud saadikutel põhjust näljastreigiks ja selle edasine jätkamine Ülemnõukogu istungite saalis on ebaseaduslik ning kuulub lõpetamisele."

Mul on veel üks nägemus sellest asjast, mis oleks nüüd ühtlasi jätkuks saadik Enn Tupi poolt esitatud sõnavõtule. Kui Ülemnõukogu ei leia resoluutsust oma õiguste ja seaduslikkuse tagamiseks siin saalis, siis käib tema edasine lõputu järeleandlikkus nimetatud saadikute nõudmistele ka nende au pihta, see aga avaldab mõju ühtlasi tervele Eesti rahvale, sellele osale Eesti elanikest, kelle eesmärk on taastada demokraatlik, iseseisev ühiskond.

Antud avaldusega, mille ma teile nüüd ette loen, tahangi ma kaasa aidata sellele, et Ülemnõukogu langetaks vastava otsuse.

"Eesti Vabariigi Ülemnõukogule. Protestiks seltsimeeste Vladimir Lebedevi ja Sergei Petinovi ning nende taga olevate jõudude ebaeetiliste võtete vastu, mis väljendub ultimatiivsete, demokraatiavastaste nõudmiste läbisurumises surve avaldamisega Ülemnõukogule näljastreigi abil, kuulutame välja omapoolse näljastreigi, võttes vastu ainult puhast vett. Meiepoolse näljastreigi asukohaks valime Eesti Vabariigi Ülemnõukogu istungite saalis oleva looži, mis on diagonaalis üle saali seltsimeeste Vladimir Lebedevi ja Sergei Petinovi näljastreigi asukoha vastas. Näljastreik algab pärast avalduse esitamist Ülemnõukogule. Näljastreigi lõpetame, kui seltsimehed Vladimir Lebedev ja Sergei Petinov on lõpetanud praeguse näljastreigi eesmärgiga avaldada survet Ülemnõukogule." Alla on kirjutanud Johannes Kass ja Enn Tupp. Tänan tähelepanu eest!

Lugupeetud kolleegid, me unustasime öelda seda, et saadikutegevust me ei peata, vaid jätkame seda niipalju, kui võimaldab vastav olukord.

I. Fjuk

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Ma tellisin oma kõne, reageerimaks härra Arnold Rüütli informatsioonile. Antud juhul käivad ju läbirääkimised saadikute Lebedevi ja Petinovi

poolt esitatud eelnõude üle. Ka palun anda mulle sõna ikkagi siis, kui me hakkame arutame härra Rütli ettekannet.

Juhataja

Lugupeetud kolleegid, väga lugupeetud Ignar Fjuk!

Sellel teemal me ei avanud läbirääkimisi. Vastavalt reglemendile ei pea nendel teemadel, kus ei ole ette nähtud hääletamist, läbirääkimisi avama, nii et see teema on ammendatud. Juhan Telgmaa.

J. Telgmaa

Lugupeetud juhataja, lugupeetav esimees, kallid kolleegid! Jälgides oma venelastest kolleege, tekib paratamatult mõte nende mingisugusest kohutavast süütundest, mingist kohutavast kuriteost, milles nad isiklikult kõik süüdi on. Miks muidu nähakse igas asjas eestlaste kättemaksutahet. Oleks vaja mõista või ma tahaksin mõista, milles on asi, sest mitte mingi praktika eestlaste kättemaksuhimust ometi tunnistust ei anna. Minu jaoks on see üks mõistatus. Me üldiselt ju püüame siin leppida erinevate vaadetega, kuid ei ole võimalik leppida kommunistliku fraktsiooni ja võrdõiguslaste meetoditega: vale, laimu, väljapressimise, ultimaatumite, jõuähvarduste, töörahvaga alatu manipuleerimise ja šantaažiga. Ometi on minul ja nähtavasti kõigil eestlastest kolleegidel sedavõrd palju venelastest sõpru ja tuttavaid üle Nõukogude Liidu, et meist venelaste vihkajaid enam kuidagi kujundada ei anna. See on tühi töö. Küll aga võib see juhtuda meie lastega, mis on tuleviku Eesti kodurahule küll halb alus. Tahaks ükskord jälle siin Ülemnõukogus normaalselt tööle hakata Eesti majandusliku heaolu ja iseseisvuse kindlustamise suunas. Meid segab praegu väga ebasoodus poliitiline olukord, me oleme sunnitud sellega tegelema, kuid siiski tahaksin ma mõne sõnaga peatuda meie endi tegevusel või tegevusetusel, mis Eesti sisemisele stabiilsusele kahjuks tuleb. See tähendab, püüda näha ka meie endi vigu, mitte ainult impeeriumi omi. Sõnades oleme kõik seisukohal, et tahame siin Eestis elada rahu ja üksmeeles, kuid mida me siis selleks oleme teinud? Me kinnitasime ametisse rahvussuhete ministri, kes võib-olla on suurepärase inimene ja spetsialist, kuid kellel ei ole mitte mingisugust autoriteeti vene mõjukates ringkondades Eestimaal.

Meenutagem majanduspiiri seaduse esimest varianti, mida siinsamas saalis riigiminister nii kategooriliselt ja üleolevalt ette kandis. Meenutagem kuni 25-aastast tsensust, mida pakume välja korteriosõtjatele, või eelnõu valijate registrist, mis hoolimata mitme komisjoniliikme arvamusest sõjatööstuses töötajate ja sõjaväelaste perekonnaliikmete valimisõigusest

ilmajätmise kohta sellisel kujul ikkagi paljundatuna kõigi meie laudadele jõudis ja oma musta töö ära tegi.

Pidagem silmas oma suhtumist siin dislotseeruvatesse Nõukogude Liidu sõjaväelastesse, kellele oleme esitanud nõudmisi Eestist päevapealt kõigi baasidega kaduda, jättes ka kohe igaks juhuks nende naised-lapsed ilma sissekirjutusest, ostukaartidest, lasteaiakohtadest. Meenutagem kas või eilset näpuviga neljätähelisele NSV Liidu rahvasaadikule Varele Toompeale sissepääsu võimaldamise ja samuti neljätähelisele Lõzole mitte võimaldamisega. Ja nii edasi ja nii edasi.

Ma tahaksin öelda, et ükskord tuleks see vene küsimus tõsiselt ja igakülgsest selgeks rääkida. Aitab sellest rahvarindelikust üleolevast pealiskaudsusest, mis sobib hästi Lauluväljakule, mitte aga Eesti igapäevaelu korraldamiseks.

Väga tähelepanelikult oleks pidanud suhtuma saadikutest majandusnõukogu tekkesse. See oli esimene vabatahtlik saadikute mitteformaalne ühendus, kus on koos eestlased ja venelased. Sama tähelepanu oleks pidanud pühendama selle nõukogu poolt pakutud energeetika ja toiduainetega varustamise jälgimise komisjonisse. Küllap oleks siis vähem hirmu energeetikute lokautide ees, küllap oskaksime siis ka paremini aru saada, kuidas on võimalik 15-kopikalise kohupiimapaki hinnatõus 77 kopikani, s.t. neli ja pool korda, kui piima kokkuostuhinda tõsteti kuskil poolteist korda. Ja võib-olla ka palju muud seletamatut, mis siin saalis ei tundu eriti oluline, kuid on rahvale ülimalt valus ja tähtis.

Seoses sellega teeksin mõned ettepanekud. Esiteks, kutsuda meile grupp Vene Ülemnõukogu liikmeid, et nad tutvuksid meie poolt vastuvõetud dokumentidega ja hindaksid nende vastavust inimõigustele. Ei ole nii tähtis, et inimõiguste küsimuses oleks tõene ettekujutus maailma avalikkuse silmis, kuivõrd Vene Ülemnõukogu silmis, kes esineb peamise garandina väljaspool Vene territooriumi elunevate venelaste õiguste suhtes. Praegu kujundavad selles küsimuses Vene Ülemnõukogu arvamust Lebedev, Zõbin ja Malkovski, kes muudkui trügivad Vene Ülemnõukogu kõnepulti. Seda võis igaüks eile televisioonis näha. See on väga oluline, et just Vene Ülemnõukogul oleks õige ettekujutus sellest, mida me siin kavatsame, mis tegelikult seisab meie poolt vastuvõetud dokumentide sisu taga.

Teiseks. Ma ei tea nimetada ühtki õilsat operatsiooni, mida Nõukogude armee oleks rahu ajal korda saatnud. Siiski ei saa me minna otseste süüdistusteni siin dislotseeruvate üksuste isikkoosseisu vastu. Vastupidi, meil tuleb luua kõige paremad sidemed siinsete paiksete väeosadega. Rahva vastu ei ole pogromme toime pannud mitte Nõukogude armee, vaid selle teatud väikesearvuline valiküksus pluss kurikuulus OMON. Nende tegevust armee heaks ei kiida. Armee võiks meid hoopiski nende vastu kaitsta. Tegemist on ikkagi oma

karistamatusest ja verelõhnas metsistunud kõrilõikajate jõukudega. Karistamatus ja verejanu käivad tavaliselt käsikäes argpüksusega. Seetõttu peab Eesti tõepoolest olema valmis ka relvadega kaitsma end niisuguste vastu. Need Võru juhtumid, mida siin meenutatakse, ei ole siiski tüüpilised, sest tegemist on äsja Ida-Euroopast naasnud väeosadega, mis meie olusid ei tunne. Milline pilt aga sõjaväelaste ajudesse Baltikumi asjadest tegelikult on süstitud, selle teadasaamise eest peame küll Nevzorovile tänulikud olema. Ilmselt on selline pilt just sõjaväelaste ajudesse kujundatud ja sellega tuleb lihtsalt arvestada.

Kolmandaks. Mis puudutab tänast päevakorrakpunkti ja meie kalleid kolleege Lebedevi ja Petinovi, siis me saame ju kõik väga hästi aru, ja nemad ise veel paremini, et kogu see ideoloogia, mida nad siin meile jaotavad, need meetodid, mida nad seejuures kasutavad, on vastuolus ja vaenulikud kõigile Eestimaal elavatele inimestele. Nende üleskutsed ja tegevus on otseselt Nõukogude-vastane ja selle kohta on nii Nõukogude Liidu kui ka Eesti NSV kriminaalkoodeksis vastavad paragrahvid. Nende nälgastreik on farss. Nälgida siis, kui nende must valgel nõudmised on täidetud, pole üldse tõsiselt võetav. Järelikult oli neil kellegi käsul tarvis nälgida igal juhul, mis sellest, et mingit põhjust selleks ei ole. Aga maailmale on tarvis näidata, et Eestis on olukord nii kehv, et parlamendisaadikud nälgivad. Siit ka ettepanek. Kui Lebedevile ja Petinovile pole tulnud käsku see jant lõpetada, siis nad seda ka ei lõpeta, ükskõik, mida siin ka ei räägitaks. Kasutades asjaolu, et nad on oma saadikuvolitused peatanud ja järelikult saadikupuutumusest loobunud, tuleksid nad siit saalist ja Toompealt lihtsalt jõuga välja viia. Toompead ei saa muuta komöödiate esitamise ega muude odavate efektide väljamängimise kohaks. Miks me peame nende poolt pidevalt taluma ähvardusi? Kui nad inimkeelt ei mõista, siis tulebki nendega rääkida selles keeles, mida nad mõistavad. Igal juhul on see lihtsalt, andke andeks, mäge, et me peame siin betoonist kinodekoratsioonide taga veel ka saalis mingi farsi tegelased olema, see on alandav. Kuid lõpetuseks kordan veel kord, vene küsimus tuleb ükskord ette võtta ja Eesti tuleviku valgusel ära lahendada. Ma tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Kolleegid, peame nõu! Mul on selline ettepanek, et me lõpetaksime läbirääkimised sellistel tingimustel, et viimane kõnepidaja oleks Pavel Grigorjev, viimane sõnavõtja Jüri Reinson ning ka asjaosalised ise on palunud sõna.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et lõpetada läbirääkimised sellistel tingimustel, et viimane kõneleja oleks Pavel Grigorjev, viimane sõnavõtja Jüri Reinson ning pärast seda anda sõna ka Sergei Petinovile ja Vladimir Lebedevile? Palun hääletada! Selle ettepaneku

poolt on 49 rahvasaadikut, vastu 2, erapooletuid 3. Otsus on vastu võetud. Sõna saab Villu Jürjo.

V. Jürjo

Austatud juhataja, austatud koosviibijad! Kuna meie Ülemnõukogu pääs las näljastreiki pidav härra Robert Kook ei saa siin ise esineda, siis ma palun luba, et lugeda ette tema lühikene pöördumine. See on kirjutatud vene keeles, kuna ta on mõeldud seltsimeestele Lebedevile ja Petinovile ning pärast seda ma tahaksin esitada ühe ettepaneku otsuse suhtes.

"Товарищи Лебедев и Петин, я решил быть вам достойным противником в вашей голодной забастовке. Поэтому отвечаю тем же методом. Заканчиваю голодную забастовку сразу как и вы. Я не согласен с вашими требованиями к Верховному Совету Эстонии и Правительству Эстонии. Узнав о ваших требованиях и методах давления, это меня, как эстонца, оскорбило до глубины души. Не найдя иного выхода на влияние вашего поведения, я решил объявить голодную забастовку в здании Верховного Совета Эстонии, но я предлагаю мир. Поэтому прошу прекратить голодную забастовку и я отвечу тем же." Роберт Кук. 21 января.

("Seltsimehed Lebedev ja Petinov, ma otsustasin olla teie näljastreigis teile vääriliseks vastaseks. Seepärast vastan sama meetodiga. Lõpetan näljastreigi samal ajal kui teiegi. Ma ei ole nõus teie nõudmistega Eesti Ülemnõukogule ja valitsusele. Saanud teada teie nõudmistest ja survemeetoditest, solvas see mind kui eestlast hingepõhjani. Kuna ma ei leidnud teist väljapääsu teie käitumise mõjutamiseks, siis otsustasin ma kuulutada välja Eesti Ülemnõukogu hoones näljastreigi, kuid ma pakun rahu. Seepärast ma palun lõpetada näljastreik ja mina vastan samaga." Robert Kook. 21. jaanuaril.)

Robert Koogil võimaldati tänane öö veeta tõepoolest Ülemnõukogu hoones, samal ajal aga Riigikantselei töötajad avaldasid selles suhtes ilmset rahulolematust, et ükskõik millised Ülemnõukogu hoone ruumid ei peaks muutuma protestimeeleavalduste paigaks. Sellepärast teen ma ettepaneku lisada otsuseprojekti neljanda punktina sõnad "mitte võimaldada kõrvalistel isikutel, sealhulgas ka saadikutel, kes on peatanud oma osaluse Ülemnõukogu töös, viia läbi protestiaktsioone Ülemnõukogu hoones".

Äsja saabus informatsioon, et meile üritatakse jätkuvalt avaldada survet n.-õ. arvestatavate argumentidega ja täna on tehases "Dvigatel" vastu võetud otsus, et algusega kell 13.00 alustatakse Männiku lasketiirus töölissalkade laskeharjutust automaatidest. Nii et palun sellest teha vastavad järeldused ja palun panna minu ettepanek hääletusele. Aitäh!

V. Andrejev

Lugupeetud kolleegid! Eile saavutati vanematekogus kokkulepe, et redaktsioonikomisjoni liikmed kohtuvad veel samal õhtul saadikute Lebedevi ja Petinoviga, tutvustavad neid komisjoni ettepanekutega (need ettepanekud luges täna ette Toomas Kork) ja kutsuvad saadikuid võtma osa ettepanekute arutelust, selleks et leida kompromisslahendus. Kuid taoline kohtumine ei leidnud aset ja see kutsub minus esile teatud kahetsuse. Ebameeldivalt üllatas mind samuti saadik Liimi eilne esinemine, õigupoolest selle algus alternatiivsest nälgimisest, mida praegu viiakse läbi meie selja taga. Peale selle üllatas mind ebameeldivalt ja tekitas pahameelt see, et kui ma püüdsin laupäeval, 19. jaanuaril pääseda Ülemnõukogu hoonesse – oma kabinetti, siis ei lastud mind lihtsalt 15 minuti jooksul läbi ja see õnnestus mul alles peale selgituste andmist valveülemale. Arvestades seda, et saadikud Lebedev ja Petinov on jäetud ilma sõnaõigusest, nad võivad esineda ainult lõppsõnaga, pean ma nende ülesandel tooma teieni järgmise teate: "Ülemnõukogu ja ETA pressitalitus avaldas 19. jaanuaril ajalehes "Päevaleht" teate selle kohta, et saadikud Lebedev ja Petinov tarvitavad toniseerivaid jooke "Pepsi" ja "Fanta". Teatame, et see on avalik vale ja nõuame selle avalduse avaldamist, aga samuti ootame pressitalituselt ametlikku vabandust. Vastasel juhul oleme sunnitud toimetuse ja Ülemnõukogu pressitalituse kaebama kohtusse." Allkirjad: Petinov ja Lebedev.

Seoses Ülemnõukogus väljakujunenud olukorraga ja sellega, et komisjoni ettepanekul, mille luges ette saadik Hänni, lükkuvad tähtajad 28. jaanuarile, et Ülemnõukogu fuajees kavatsetakse viia läbi alternatiivset nälgimist ja algas Ülemnõukogu liikmete Kassi ja Tupi alternatiivne nälgimine, ei jää mul muud üle, kui teha saadikutele Lebedevile ja Petinovile ettepanek peatada komisjoni töö ajaks oma nälgimine, s.t. nõustuda Toomas Korgi ettepanekuga võtta osa komisjoni tööst kui nende ettepanekute autorid. Sel viisil saaks kõrvaldada pinge. Kuid nad peavad töötama nendes komisjonides sellepärast, et tähtaeg – 28. jaanuar – on ühest küljest muidugi väga pikk, nälgimine algas juba 17. jaanuaril. Ma näen, et tähtajad venivad, seepärast on mul ettepanek arutada seda küsimust kuni 24. jaanuarini, s.t. sellel istungjärgul. Kui see aga ei õnnestu, siis on mul ettepanek saadikutele peatada nälgimine ja alustada tööd komisjonides. Tänan tähelepanu eest!

H. Viirelaid

Lugupeetud juhataja, austatud kolleegid! Pikka aega on käinud siin diskussioon kahe inimese poolt algatatud probleemide üle. Kuid tundub, et juured on siin sügavamal. Tahaksin teile mõtlemiseks ja endale aru andmiseks esitada mõned küsimused. Kõigepealt, keda diskrimineeritakse, kes on vähemuses ja kus on vähemus? Eestlasi on jäänud Kohtla-Järvele

alla 19 protsendi. Oma sünnimaal, oma põlisel kodumaal oleme me sunnitud kõnelema vene keeles. Me ei saa oma igapäevaseid asjaajamisi ajada ilma rahvusvahelise suhtlemiskeele kasutamiseta. Minu meelest on linnavõimud teinud sellele rohelise tee, et säiliks niisugune olukord, et ei käivituks keeleseaduse rakendamine. Tooksin mõningaid näiteid. Kohtla-Järve linnaosa lastenõuandlas ei ole ainsatki teadet või informatsiooni eesti keeles. Analoogne on olukord ka sama linnaosa hoiukassas, kus kõik näidised, teated, kuulutused on venekeelsed, välja arvatud üks, ja seegi vigases eesti keeles. Kuid ometi inimesed on selles linnas elanud, rahumeelselt töötanud ja omavahel mitte halvasti läbi saanud. Rahvuslikust koosseisust meie linnas oli juba juttu. Veel kord tahaksin märkida, keda me esindame. Viiest Kohtla-Järvel valitud saadikust on siin Ülemnõukogu saalis eestlastest saadikuid 2. Valimiste eel ütlesime koosolekul, sõnavõttudes, ajakirjanduses, et me võitleme Eesti omariikluse taastamise eest. Ja ometi 5 saadikust 2 on eestlased, tähendab 40 protsenti. Ja see ei ole mitte juhuslik. See kõneleb veel kord sellest, et need inimesed, kes siin vene rahva nimel esinevad, õhutavad vaenu rahvaste vahel, ei kanna endas kogu vene elanikkonna huvisid. Ühtlasi teen ma ettepaneku lõpetada see olukord, kus me oleme. Me oleme teinud selle saali tsirkuseareeniks, kus algul oli 2 solisti, kuid nüüd on neid juba 4, aga ansambelis laulame me kõik kaasa. See on lihtsalt häbi meile kõigile. Lubage mul üle anda näljastreikijatele Petinovile ja Lebedevile Kohtla kaevanduse kollektiivi kiri, millele nad ootavad vastust kas pressi vahendusel või kirjalikult. Ärakirja annan Ülemnõukogu juhatajale.

Juhataja

Kolleegid! Tavaliselt me oleme pärast kahetunnist tööd teinud vaheaja. Mul on selline ettepanek, et me kuulaksime ära veel kolm sõnavõttu ja siis kuulutaksime välja vaheaja. Ühtlasi tahaksin ma teile teatada, et Eesti Vabariigis viibib praegu kolmeliikmeline Rootsi parlamendi delegatsioon. Nende tulekuga oli probleeme, kuna Nõukogude Liit ei andnud algul sissesõiduviisat, nüüd on nad aga selle saanud. Delegatsiooni juht on Riksdagi spiikri asetäitja. Ma usun, et meil oleks hea meel, kui me saaksime ka Ülemnõukogus kohtuda selle delegatsiooniga. Praegu on kokku lepitud selliselt, et nad saavad Ülemnõukogusse kell 13.15. Mul on teile ettepanek kuulata ära sõnavõttud ning seejärel teha pooltunnine vaheaeg. Vaheajal saaks redaktsioonikomisjon läbi vaadata parandusettepanekud. Pärast vaheaega jätkame selle küsimuse arutamist ning loodame, et me võtame otsuse vastu enne veerand kahte. Seejärel kohtume Rootsi delegatsiooniga, meie ees esineb spiikri asetäitja. Kui kõik meil ilusti laabub, siis pärast seda võiksime tänase plenaaristungil lugeda lõppenuks.

Kas esitatud ettepanekuga ollakse nõus? Jätkame sõnavõttudega. Pavel Grigorjev.

P. Grigorjev

Lugupeetud saadikud! Alates esmaspäevast ei olnud mul üldiselt suurt tahtmist sekkuda siin puhkenud diskussiooni. Kuid kahjuks läks lahti demonstratiivsete nälgimiste laine ja arvatavasti saabub aeg, mil me võime kinni panna oma puhveti. Minu nimele saabus telegramm, kus on öeldud, et Narvas kuulutas Korobljovi abikaasa Petinovi ja Lebedevi toetuseks välja nälgimise, kuid kuskil me peame siiski panema punkti. See on lumepall, mis viib meid üldiselt kirjeldamatutele tagajärgedele, seepärast ma tahaksin mõndagi pakilist teile välja öelda.

Meie üleminekuperiood, mille me välja kuulutasime ja mis kestab juba üheksa kuud, tuletab meelde last, kes on ilmale tulnud vaeses, nälgivas, tülidest lõhestatud ja lahkuminemise piiril olevas perekonnas ning tajub esimestest sekunditest raskusi ja viletsust. Ja ka osa meist ei võtnud üldiselt vaimustusega vastu selle ilmumist. Just nagu kiskudes ära sügavate konfliktide kaitseklapid, paiskas üleminekuperiood välja vastastikuse võõrandumise, õeluse, mis oli kogunenud 50-aastase ühise abielu jooksul. Vastastikused vead ja meie perekonna arvukate võsukeste usaldamatus, kes tingituna väljapääsematuses on valmis oma viha ja tigiduse üle kandma vastsündinule, kelle kogu süü seisneb selles, et ta vastu tahtmist sundis meid endid nägema, millised me oleme ja milleni me jõudsime 50-aastase abielu jooksul.

Selles saalis räägiti vajadusest kaitsta valitud arenguteed mis tahes vahenditega. Meie inimeste ühiskondlikus teadvuses olid selle perestroika vastaste hulka kantud algusest peale sõltuvalt nende esinemiste seisukohast kord aparadi, kord komiteetöötajad, ekstremistid, konformistid, natsionalistid, migrantid, russofoobid ja russofiilid. Seda nimekirja võiks siin veel pool tundi laiendada ja pikendada lõpmatuseni, kuid rahu me vabariigis ei saavuta. Nagu me näeme meie lossi ees olevatest barrikaadidest, me ei ole leidnud väljapääsu.

Täna on kätte jõudnud aeg, mil meil tuleks hakata mõistma, et meie helgeid eesmärke tuleb kaitsta meie endi eest, sageli kõige agaramate katsete eest kiirendada eesmärkide saavutamist antihumaansete meetoditega, mida me nüüd ka näeme nende massiliste nälgimiste näol. Siin välja pakutud võitluse karistusmeetodid – kanda saadikud saalist välja või jätta nad ilma hääleõigusest – võivad täna viia kahe vastandliku kogukonna probleemi kõige primitiivsemale lahendamisele. See loob ohtliku illusiooni nende suhteliselt lihtsast lahendusest: haarata turjast kinni ja viia saalist välja, ajades olukorra meie vabariigis veelgi pingelisemaks. Kas tasus alustada veel üht väga ohtlikku vastupanukampaaniat ja levitada inimeste hulgas illusioone täiskasvanute poolt alustatud mängude kiirest ja võidukast lõpuleviimisest. Oma muredega ei pea me heitma lapsi tulle, parem hoiaime neid tulevase vabariigi jaoks. Ja kahju, et eile saadik Jermolajevi poolt väljapakutud idee kooskõlastuskomitee loomise kohta ei

leidnud siin saalis toetust. Kuid tuletage meelde juhtumit Tapal, kus viis alaealist noorukit tõugati valveposti kuulide alla. Kelle idee see oli, eriti praegusel äreval perioodil?

Kahjuks ei tekitanud see meie saalis väiksematki soovi asja arutada. Mis oleks aga juhtunud, kui see oleks võtnud traagilise pöörde ja viis noort poissi oleksid langenud plangu taga? Te süüdistate armeed, kuid samal ajal ei tahtnud te arutada asjaolu, et keegi tõukab kuritahtliku käega lapsi okastraadile. Kes aga lükkas tagasi saadikurühma "Virumaa" ettepaneku, kui me arutasime politseiseadust, et allutada politseile kõik vabariigis moodustatavad mittesõjaväestatud formeeringud? Teie hääletasite jällegi üksmeelselt selle poolt, et igaüks neist formeeringutest relvastub ja tegeleb üksikult omaette. Kuid täna me hakkame aru saama sellest, kellel on rohkem relvi ja kes on ohtlikum. Niisiis arutame siiski omavahel läbi, millisesse kuristikku me oma vabariigi tõukame. Tänan!

A. Veetõusme

Lugupeetud esimees, juhataja, saadikud! Mind paneb imestama Ülemnõukogu tõsimeelsus Lebedevi-Petinovi ultimaatumide arutamisel. Kui nendest petetud inimestest 15. jaanuaril Toompeal võib veel aru saada, siis on ju selge Petinovi ja Lebedevi *show* eesmärk. Nemad siiski peaksid midagi taipama majandusest. Lebedevi kohta võib öelda, et tema on osaliselt oma saadikutegevuse juba ammu peatanud, sest ta ei osale ju praktiliselt eelarve- majanduskomisjoni töös. Lebedev mõistab saadiku tööd vaid sellisena, et plenaaristungil tuleb protestida ja kaubelda, kuid ei taha aru saada, et saadiku põhitöö peab siiski toimuma komisjonides ja seal saab asju hoopis rahulikumalt lahendada. Kuna Petinov ja Lebedev läksid teadlikult avantüürile, siis on neil viimane aeg lõpetada see avantüür – 100 inimest peab mängima kahe inimese nõudmiste alusel. Ülemnõukogu peab tegelema meie poliitilise ja majandusliku ebamäärasuse lõpetamisega, aga mitte Lebedevi ja Petinovi pseudoprobleemide lahendamisega. Aitäh!

J. Reinson

Lugupeetud Ülemnõukogu juhataja, lugupeetud kolleegid! Esiteks ma ütleksin paar sõna koostööst ja seejärel teeksin ühe konkreetse ettepaneku.

Eile ja täna rääkisid saadikud Panfilov ja Grigorjev siin saalis tööpoolest koostöö vajadusest. Olen selle poolt, kuid mul on ikkagi tõsine põhjus teha võrdõiguslastele ja teistele vene saadikutele etteheide. Kevadel, kui me alustasime oma tööd selles koosseisus, kõlas paljude vene saadikute suust, me võime seda stenogrammides kontrollida, et nad on täielikult nõus eesti rahva enesemääramise õigusega ja toetavad seda igati. Samal kevadel esitasin ma üsna

konkreetses küsimuses, et oleks hea, kui need neli saadikurühma esitaksid meile oma arvamuse sellest, kuidas, millal ja mis tingimustel realiseerub see eesti rahva enesemääramise õigus. Võib-olla me oleksime jõudnud juba palju kaugemale. Nüüd pean ma paraku tunnistama, et ilmselt on nende kõigi seisukoht, et see enesemääramise õigus saab realiseeruda ainult selliselt, nagu esitati meile 15. jaanuari miitingulistele nõudmistele. Sest paraku ma kaldun arvama, et nad toetavad seda.

Vaadake miitingu nõudmistele kolmandat punkti, seostage see laskeharjutustega ja me näeme, mis tingimustel ollakse meiega nõus. Ma loen teile ette: "Meie nõudmistele tuleb läbi vaadata ja täita ööpäeva jooksul, alates käesoleva dokumendi ülevõtmisest Ülemnõukogule. Pärast selle tähtsaja möödumist, samuti juhul, kui neid nõudmisi ei täideta, jätkavad töökollektiivid ja valijad protestiaktioone ning hakkavad kõigi nende käsutuses olevate vahenditega ..." Ma kordan: "... kõigi nende käsutuses olevate vahenditega (ka automaatidega) taotlema valitsuse eruminekut, Eesti Ülemnõukogu XII koosseisu laialisaatmist." See ongi koostöö, mõelgem sellele!

Ja nüüd konkreetne ettepanek. Saadikupuutumatus annab Ülemnõukogu ja seepärast on mul Ülemnõukogule ettepanek anda korrakaitseorganitele volitus rakendada sanktsioone Ülemnõukogu liikmete Sergei Petinovi, Vladimir Lebedevi, Johannes Kassi ja Enn Tupi vastu, et vabastada nende poolt hõivatud Ülemnõukogu istungite ruum.

S. Petinov

Lugupeetud kolleegid! Vaatamata sellele, et me peatasime väljakuulutatud nälgimise perioodiks töö Ülemnõukogus, puudutab praegu otsustatav küsimus otseselt meid ja seepärast me palusime ja saime spiikri nõusoleku öelda välja oma seisukoht tänase arutelu kohta ja ühtlasi selgitada rida küsimusi.

Kõigepealt ma tahaksin öelda, et alates sellest avaldusest, mille me tegime siin saalis, oleme me korduvalt välja öelnud oma seisukoha. Ma ei saa aru, miks kellelgi meie saadikutest, kolleegidest on tarvis otsida mingit salamõtet selles, mida me teeme. Mind hämmastas Liimi eilne esinemine. Te ütlete, et meil ei ole parlamendile omased vormid, aga kuidas seda nimetada? Mis laim see on "Pepsi Cola", "Fanta" jne. puhul? Ma loen seda lihtsalt solvamiseks! Öelge palun, kas ma olen ükski kord kedagi solvanud sellelt tribüünilt taoliste väljamõeldistega? Kui keegi võib tuua näite, siis palun. Aga meie räägime mingist parlamendi kultuurist. Hakkame kõigepealt tõesti teineteist vähemalt austama, ilma selleta on igasugune töö võimatu.

Nüüd, mis puudutab tööd, siis mulle näis loogilisena, et meie redaktsioonikomisjon ja minu poolt sügavalt austatud Liia Hänni leiavad võimaluse, arvestades olukorda, millisesse me ise ennast panime, kohtuda ja enne algust arutada läbi otsuseprojekt. See oleks olnud vähemalt loogiline. Kuna see ei leidnud aga aset, siis ma tahaksin öelda mõned sõnad, kuid mitte selle otsuse sisu suhtes. Mulle tundub, et mõlemalt poolt oleks olnud samuti loogiline otsida võimalusi selleks, et mitte toimetada seda dokumenti järjekordsesse komisjoni, soodustades sellega ajaviitmist, vaid oleks olnud vaja katsuda leida mingeid kompromisslahendusi (kui redaktsioonikomisjoni ei rahuldanud meie sõnastus). Kuid ka see ei leidnud aset. Kuigi me omalt poolt mõtlesime samuti kompromissidest, ja ei tasu palun oletada, et me oleme niivõrd kangekaelsed, raskekaalulised inimesed, et me ei ole võimelised otsima kompromisse, vastupidi, me oleme valmis nendeks kompromissideks. Mõelgem ja hakakem ühiselt lahendama neid küsimusi. Sest kõik need küsimused, mis me püstitasime, olid meil juba varem päevakorras. Kas me teiega ei püstitanud küsimust parlamendivähemusest? Püstitasime! Kas me ei püstitanud küsimust linnavolikogu otsusest? Püstitasime! Midagi me otsustasime, midagi lükkasime edasi; midagi uut me siin välja ei pakkunud. Toomas Korgi otsuseprojektiga me oleme täielikult nõus, me ei keeldu tööst selles plaanis, et võtta osa lõpliku otsuse, mille me siin vastu võtame, kooskõlastamisest. Me ei ole sellest ära öelnud ega ei ütle ka, me oleme valmis tegema koostööd.

Nüüd, mis puudutab arutelu mõningaid momente. Meile meeldis väga reaktsioon, mille meie näljastreik esile kutsus. Igaühel on õigus seda toetada või mitte, kuid mulle näiteks meeldis väga lugupeetud Veidemanni ja Põldroosi reaktsioon. Ma lootsin, et see saab ka mingisuguse toetuse. Arvatavasti ma ei peta kedagi, kui ma ütlen, et me sõna tõsisel mõttes leppisime siinsamas kokku selles, et seadusandlike aktide ekspertiisi saatmise küsimused võivad olla lahendatavad. Lugupeetud kolleegid, praegu me isegi viisime sellesse küsimusse sisse täiendused. Me võiksime kutsuda siia eksperdid, las nad kohapeal tutvuvad olemasoleva reaalsusega. Ja ma palun veel kord oma lugupeetud kolleege – ei tasu segi ajada riikliku iseseisvuse küsimust inimõiguste küsimustega. Ma palun sellele veel kord pöörata tähelepanu – need on erinevad küsimused, kuid nad on omavahel seotud, sest üks ei ole võimalik ilma teiseta. Ei ole võimalik normaalselt minna vastu suveräänsusele, iseseisvusele, lahendamata neid probleeme, kuid need probleemid eksisteerivad. Seepärast me pakkusime välja hakata neid probleeme rahulikult lahendama ja me jääme oma ettepaneku juurde.

Nüüd, mis puudutab minu kolleegide Kassi ja Tupi esinemist. See on muidugi nende õigus, ma ei hakka neid selle eest laitma. Nendel on õigus toimida nii või teisiti, kuid ma ei saa jätta kuulmata seda, mis kõlab siin saalis. Sellepärast, et siin räägivad inimesed, keda ma samuti

sügavalt austan. See on Andrejev, siin kõlas Grigorjevi esinemine ja minu laual lebab Petinovile ja Lebedevile Kohtla-Järve valijate poolt saadetud kiri – need on samuti inimesed, osa meie rahvast, ja ma ei saa neid mitte kuulda võtta. Kuid hoolimata sellest, ma ei tahaks just nimelt seda, millest te räägite, ma ei tahaks teha nälgimisest janti ning seepärast jään ma isiklikult praegusel momendil siiski siia. Lebedev ütleb ise oma suhtumise sellesse, me ei ole temaga praegu kokku leppinud. Palun vabandage, te võite minu üle kohut mõista, kuid seni, kuni meie parlament ei leia võimalust võtta vastu normaalset kompromisslahendust, mina isiklikult siit siiski ära ei lähe.

Ja lõpetuseks. Ma saan aru, et kellelgi on seda järjekordselt ebameeldiv kuulata. Meile anti praegu üle tõsine kiri Kohtla-Järve valijatelt, kaevandusest. See kiri on meie eesti vendadelt. Nad paluvad vastata oma kirjale massiteabevahendite kaudu. Esiteks on kirjas küsitud, millega on isiklikult meid ja meie perekonnaliikmeid solvatud ning kitsendatud meie õigusi, võrreldes põliselanikega? Räägin ainult endast. Isiklikult mina olen sündinud sellel maal ja ei ole millegagi kitsendatud, veelgi enam, ma olen kindel, et arvatavasti ma saaksin kodakondsuse mis tahes tsensuse puhul, muidugi juhul, kui seda ei kehtestata alates 1940. aastast, kuid ma ei esinda siin Petinovi kui füüsilist isikut, ma esindan siin suurt hulka valijaid, teatud poliitilisi organisatsioone, ja seepärast loomulikult ma kaitsen nende huvisid, kuid kahjuks on mul nendelt väga palju kirjalikke ja teisi pöördumisi. Seepärast ma palun püüda mind mõista. Ma ei kaitse oma huve, vaid olen siin kui rahvasaadik.

Teiseks on küsitud, milline on meie rahvusliku vähemuse määramise meetodika? Kõige rohkem loeb end solvatuks Narva vähemus. Kuidas saavad tuhat põliselanikku kitsendada kellegi õigusi 100 000 elanikuga linnas? Lugupeetud seltsimehed ja härrad, see on ikka seesama küsimus. See on kohutav, kui need inimesed, kes kirjutasid, arvavad, et üks rahvus kitsendab teist rahvust. Jutt ei ole absoluutselt sellest. Minu meelest ütles eile keegi õieti, et meie mis tahes töökollektiivides ei ole rahvustevahelist vaenu. See on väga hea, kuid kohutav on see, et just riikliku juhtimise tasandil lubatakse teatud kategooriate õiguste kitsendusi, rahvas aga saab omavahel hästi läbi, ainult ei ole vaja teda mürgitada. Seepärast ei ole ma kunagi öelnud, et narvakad, seda enam eestlased, kes elavad Narvas, kitsendavad venelaste õigusi, ja kui eestlased Narvast kirjutavad, et nad tunnetavad, et neid on mingitel põhjustel solvatud või kitsendatud nende õigusi, siis ma palun lülitada mind komisjoni koosseisu selle küsimuse läbivaatamiseks. Tänan!

V. Lebedev

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud kolleegid! Ma tahan pöörduda teie ja eesti rahva poole selleks, et te prooviksite meid mõista. Ma arvan, et praegu toimuvad ebameeldivad protsessid, kus ühed inimesed toetavad üht poolt, teised teist poolt ja lihtsatel inimestel tuleb hakata nälgima. Ma leian, et seda ei tohi me mitte mingil juhul lubada. Saate aru, meie parlamendisisesesse näaklustesse ei tohi kaasata inimesi – see on kuritegu. Seepärast, kasutades seda tribüüni, tahan ma esiteks pöörduda Eesti elanike poole ja öelda, et ei ole vaja osutada sellele üleliia suurt tähelepanu, ei ole vaja minna sellistele ohvritele. Me rõhutame veel kord, et meie näljastreik on tingitud parlamendisisesest konfliktist vähemuse ja enamuse vahel. Meie kolleegidel, kes samuti ühinesid meie toiminguga, olid erinevalt meist Petinoviga efektiivseid vorme selle konflikti lahendamiseks, sellepärast et nad kuuluvad parlamendiamuse hulka. Need küsimused, millede püstitamise õiguspärasuses me muide sugugi ei kahtle, oleks võinud lahendada nende saadikute aktiivsel osavõtul, parlamentaarsel teel. Ma veel kord rõhutan, et meie poolt astunud samm on sunnitud samm, kuna meid on vähemus, teid aga, lugupeetud kolleegid, enamus. Ma arvan, et teie vahetul osavõtul võib lahendada selle küsimuse. Vastasel korral tuleb meil välja tragikomöödia. Täna!

Juhataja

Kolleegid, läbirääkimised on meil lõpetatud, selline oli Ülemnõukogu otsus. Mul on veel üks mure, mida ma pean teiega lahendama. Kolleegid Lebedev ja Petinov paluvad televisiooni päevauudiste saates "Aktuaalne Kaamera" esinemiseks aega 10 minutit. Ei ole vaja? Selge. Sellega on see küsimus päevakorrast maha võetud.

Kolleegid, enne kui kuulutame välja vaheaja, on mul teile edastada mõned teated. Nimelt anti teada miilitsakanalite kaudu ultimatiivses vormis, et kui ... jne., siis lõhkeb pomm Ülemnõukogu saalis kell 12.15. Ilmselt ei hakanud midagi mehhanismis vist tööle, 5 minutit on juba üle selle aja läinud. Muide, sama teadaanne anti edasi ka eile lennujaamas, kui me härra Rüütli vastu võtsime, et lastakse õhku saadikute tuba, kuid ilmselt ei käivitunud mehhanism ka seal. Kuidas me nimetame seda, eks saadikud ise tea. Kell on praegu 12.20. Ülemnõukogu töö jätkub 12.50. Üks hetk, Liia Hänni ja Andres Tarand soovivad midagi öelda.

L. Hänni

Austatud redaktsioonikomisjoni liikmed, palun teid koguneda ruumi 264! Samuti oleks palve, et härrad Lebedev ja Petinov võtaksid seekord osa redaktsioonikomisjoni koosolekust. Aitäh!

A. Tarand

Ma paluksin keskkonnakomisjoni liikmeid koguneda ruumi 261!

Juhataja

Vaheajal palutakse sõltumatuid demokraate härra Toome tööruumi. Kas on veel teadaandeid? Ignar Fjuk.

I. Fjuk

Palun rahva-keskfraktsiooni liikmeid kolmanda korruse koridoris koguneda!

Juhataja

Kuulutan vaheaja kella 12.50-ni.

V a h e a e g

Juhataja

Kontrollime kohalolekut. Kohal on 76 rahvasaadikut, puudub 29. Head kolleegid! Mul oleks teile selline ettepanek, et me katkestaksime käsiloleva päevakorrapunkti arutamise seoses sellega, et Rootsi parlamendidelegatsioon on kohal. Ma panen selle ettepaneku hääletamisele. Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et katkestada käsiloleva päevakorrapunkti arutelu ning jätkata seda veel käesoleval istungil? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 67 rahvasaadikut, vastu ei ole, erapooletuid on 2. Arutelu katkestatakse.

Rootsi Riksdagi spiikri asetäitja härra K. Erefelti sõnavõtt

Juhataja

Kolleegid, tervitame aplausiga Rootsi parlamendidelegatsiooni. (Aplaus.)
Meie ees esineb Rootsi Riksdagi spiikri asetäitja härra Krister Erefelt.

K. Erefelt (tõlge rootsi keelest)

Härra president, härra Ülemnõukogu juhataja, austatud rahvasaadikud, minu daamid ja härrad! Me oleme tulnud siia Tallinna Rootsi Riigipäeva ja tema kõikide parteide esindajatena

seoses tõsise olukorraga Balti vabariikides, avaldame oma kaasaelamist ja toetust Eesti parlamendile ja rahvale. Me tuleme isikliku tervitusega Riigipäeva juhatajalt.

Täna viibivad Riigipäeva juhataja kolm asetäitjat delegatsioonide eesotsas külas kolme Balti parlamendi juures. Parlamendid on seaduslikult valitud kogud, mis esindavad vabades ja üldistes valimistes väljendatud rahva tahet meie naabermaades. Viimasel ajal oleme me Rootsis sügava nõrdimusega vastu võtnud teateid traagilistest sündmustest Baltikumis. See, mis on toimunud ja mis toimub, tähendab tõsist ja põlgavat demokraatiaidee ja Balti rahvaste vabaduse ning sõltumatuse rikkumist. On vastuvõtmatu ja vapustav, et ähvardused ja sõjaväelised võimudemonstratsioonid suunatakse Balti rahvaste esindajate vastu nende endi parlamentides. Me jagame teie sügavat leina nende suhtes, kelle elud on ohverdatud. Kõik poliitilised parteid Rootsis mõistavad hukka toimepandud ülekohtu.

Areng ja sündmused Baltikumis äratavad rahutust ka Nõukogude Liidu üldise olukorra pärast. Sõjaliste ja parlamentaarsete rühmituste ähvardused ning surveavaldused rahvaste valitud esindajate vastu Baltikumis näitavad, et see, mida perestroika pidi muutma, kahjuks ikkagi säilib ja ähvardab ümberkujundusse protsessi, millest sõltub ka Nõukogude Liit ise ja millele me Rootsi poolel oleme väga lootnud.

Tänane Rootsi ja Eesti vaheline koostöö on rajatud meie koostöö traditsioonidele, mis mõningatel aladel on kestnud mitusada aastat. Me oleme asunud taastama vanu kontakte kõigil tasemetel. Üksikisikud, paljud organisatsioonid, kommuunid, rahvamajanduse ja koöperatsiooni esindajad Rootsis on osalenud kontaktide väljaarendamisel. Areng Baltikumis on saanud kogu Rootsi rahva ülesandeks. Omavahelise koostööga näitame, et Läänemerest on taas saanud meri, mis pigem ühendab kui lahutab meid. Meie kaasaelamine ei sõltu sellest, kas Baltikumis kehtivad head või halvad ajad. Me ei tohi lasta sõjal ja teistel maailmasündmustel varjutada seda, mis siin juhtub. Meie toetus muutub võimsamaks järjepidevuse läbi. Siin asetleidnud traagiliste sündmuste taustal ja jätkuvalt pingelises olukorras on Rootsi koos teiste riikidega alustanud sondeerimisi, kas oleks Läti, Leedu ja Eesti olukorda võimalik üles võtta ÜRO inimõiguste komisjonis. Rootsi on julgeolekukonverentsil Viinis ja Maltal jõuliselt avaldanud oma seisukohta Balti küsimuses. Me teeme seda ka tulevastel julgeolekukonverentsidel.

Arengu toetuseks on eraldatud lisaressursse Rootsi Raadiole baltikeelsete programmide laiendamiseks. Me toetame ka mitmeti neid Balti parlamentide ja valitsuste esindajaid, kes on tulnud Stockholmi. Eesti Ülemnõukogu esimees Arnold Rüütel külastas 1990. aasta maikuu Rootsi Riigipäeva parlamendisaadikute ja delegatsiooni eesotsas. Sama aasta septembris külastas Riigipäeva Eesti Ülemnõukogu juhataja Ülo Nugis. Rootsi Riigipäeva juhataja

külastas Eesti Ülemnõukogu möödunud aasta novembris. Rootsi–Balti koostöö on sellel nädalal jätkunud Eesti Ülemnõukogu delegatsiooni külaskäiguga Rootsi Riigipäeva, et tutvuda meie igapäevase parlamentaarse Riigipäeva tööga. Rootsi interparlamentaarne grupp korraldab aprillis kokkutuleku Põhjala ja kolme Balti parlamendi esindajate vahel. Vastav kutse saadetakse välja lähemal ajal Rootsi klubi esimehe poolt.

Helsinki vaim on ideoloogiliseks aluseks rahulikus ümberkujundustöös Euroopas. Sellises olukorras on tähtis rõhutada meie toetust Balti rahvaste pürgimusele iseseisvuse suunas, milleks teil on õigus Helsinki dokumendi kirjatähe ja vaimu järgi. Suured enamused Balti parlamentides on kuulutanud, et enesemääramisõigust teostatakse iseseisvates riikides.

Austatud kuulajad, on võimatu rõhutada küllaldase tugevusega, et see sõjaline vägivald, mida teostati möödunud päevadel Baltikumis, ei kuulu ühtsesse Euroopa kodusse. Sümpaatiast Balti rahvaste vastu tahame kutsuda Nõukogude Liitu üles loobuma edaspidisest vägivallast ja sõjaväelistest võimuvahenditest. Blokeeritud olukorda Baltikumis on võimalik lahendada ainult vestluste ja läbirääkimistega. Me loodame, et president Rütli sõit Moskvasse viib varem alustatud läbirääkimiste jätkumiseni. Aga usaldusväärseid läbirääkimisi pole võimalik pidada surve ja vägivalda ähvardusel. Me ootame seda päeva, kui Eesti, Läti ja Leedu saavad tagasi oma vabaduse ja iseseisvuse. Aitäh härra juhatajale!

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu, jätkame päevakorraga! Kas saalis on juba redaktsioonikomisjoni esindaja? Ma paluksin kellelgi hoolt kanda selle eest, et saali tuleksid Liia Hänni ja Toomas Kork. Võib-olla nii kaua, kui valmistatakse ette meie päevakorrajärgset punkti, me vaataksime läbi veel ühe küsimuse. Vladimir Kuznetsov.

V. Kuznetsov

Lugupeetud eesistuja, külalised, Ülemnõukogu esimees ja saadikud! Ma sain täna Narvast erakorralise teate selle kohta, et eile toimus Narvas 20 ettevõtte juhataja ja nende ametiühinguorganisatsioonide esimeeste nõupidamine, kus võeti vastu pöördumine, mis saadeti Eesti Vabariigi Ülemnõukogule ja vabariigi valitsusele. Selles pöördumises öeldakse, et Narva linna töökollektiivides on välja kujunenud streigielne olukord. Eeskätt on see tingitud sellest, et vabariigis puuduvad erakorralised abinõud poliitilise vastasseisu likvideerimiseks ja ettevõtete seismajäämise vältimiseks väljakujunenud majandusliku olukorra juures. Elanike elatustase langeb. Töökollektiivide nimel tehakse ettepanek Eesti Vabariigi Ülemnõukogu esimehele ja vabariigi valitsusjuhile läbi viia töökollektiivide ja

ühiskondlike organisatsioonide esindajatega ning linnanõukogu saadikutega läbirääkimised. Viia need läbi 23. jaanuaril 1991. Loetakse vajalikuks vaadata läbi järgmised küsimused:

1. Toiduainete, tööstuskaupade ja teenuste hinnapoliitika ning elatustaseme reguleerimine, elanikkonna sotsiaalse kaitse mehhanismi loomine.
2. Rahva poolt usaldatava kompetentse valitsuse moodustamine.
3. Ühiskondlike sõjaväestatud formeeringute likvideerimine.

Töökollektiivide ja ühiskondlike organisatsioonide esindajate allkirjad lisatakse kolmel lehel. 21. jaanuaril 1991.

Ma nimetan ainult mõningad ettevõtted, kelle esindajad on sellele pöördumisele alla kirjutanud, need on: "Kreenholmi Manufaktuur", autobussipark, kroomnahavabrik, mööblifirma "Narva", naftabaas, Narva-Jõesuu Traallaevastiku Baas, Balti Soojuselektrijaam, elamumajandus, leivakombinaat, tehas "Baltijets", pimedate ühing, Eesti Elektrijaam ja teised. Tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Me anname need dokumendid adressaatidele üle.

Lugupeetud kolleegid, peame nõu. Redaktsioonikomisjon, kes töötab päevakorraküsimuste kallal, palus veel aega 5 minutit. Kas ootame saalis või teeme vaheaja? (Hääl saalist.) Teeme vaheaja 5 minutit.

V a h e a e g

S. Petinovi ja V. Lebedevi avalduse kohta

Juhataja

Asugem töökohtadele! Kontrollime kohalolekut. Kohal on 77 rahvasaadikut, puudub 28. Kolleegid, vahepeal ma tahaksin teile ette lugeda ühe teadaande. Sergei Sovetnikov palub teatada, et rahvussuhete komisjoni liikmeid kutsutakse teadus- ja poliitikaseminarile, mis toimub täna "Eesti Energia" saalis Estonia pst. 1 algusega kell 14.00.

Nüüd asume päevakorra juurde. Me palume lõppsõnaks tulla kõnetooli Liia Hännil ja vajaduse korral valmistuda ka Toomas Korgil.

L. Hänni

Lugupeetud juhataja, austatud kolleegid, lugupeetud härra Rüütel! Oma eelmises ettekandes ma keskendasin tähelepanu härrade Lebedevi ja Petinovi poolt esitatud eelnõudele. Komisjoni poliitilise seisukoha tegi teile teatavaks härra Toomas Kork. Redaktsioonikomisjonis me vaatasime läbi kirjalikult laekunud ettepanekud, mis olid jällegi laiemad kui need eelnõud, mida me arutasime. Need puudutasid Ülemnõukogu saali kasutamist ja muid küsimusi. Me leidsime, et praegu on õige jääda meile juba väljajagatud otsuseprojekti raamidesse ja ka härrad Petinov ja Lebedev, kes viibisid seekord redaktsioonikomisjoni koosolekul, nõustusid sellise käsitlesega. Me arutasime põhjalikult laekunud ettepanekuid ja lubage teile nüüd töö tulemustest ette kanda.

Kõigepealt esimene täpsustus on Ülemnõukogu otsuse pealkirjas. See kõlab nii: "Otsus saadikute Vladimir Lebedevi ja Sergei Petinovi poolt esitatud avalduse ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse projekti kohta." Juurde on tulnud sõna "avaldus".

Otsuse punkt 1. See lause, mis on kirjas, jääb kehtima, Petinovi ja Lebedevi ettepanekul lisandus järgmine lause: "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu arutab õiguskomisjoni seisukohta 29. istungjärgul reglemendi § 16 alusel." See tähendab, et me võtame küsimuse nende eelnõu saatusest järgmisel istungjärgul arutusele kui kiireloomulise küsimuse.

Otsuse punkt 2 on asendatud järgmise tekstiga: "Teha Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidiumile ja väliskomisjonile ülesandeks kuu aja jooksul organiseerida rahvusvahelise-õiguslik ekspertiis Ülemnõukogus vastuvõetud vaidlusaluste õigusaktide suhtes." Me lähtusime sellest, et ekspertiisi toetasid oma sõnavõttudes mitmed saadikud, selle vajadus on ilmne ja seega tuleks ka vastav protsess käivitada.

Otsuse punkt 3 on samuti saanud väikese täienduse ja ma loen selle teile uues redaktsioonis ette: "Teha Tallinna Linnavolikogule ettepanek ühe kuu jooksul vaadata läbi 1990. aasta 16. augusti otsus piirangutest eluruumi saamiseks Tallinnas, arvestades selle otsuse kohta laekunud proteste ja arvamusi, sealhulgas ka arvamust, mis on esitatud Eesti Vabariigi Prokuratuuri kirjas nr. 32-291/90 10. novembrist 1990 ja nr. 33-291/90 5. detsembrist 1990." See on härra Urge allkirjaga kiri, kus on väide, et Tallinna Linnavolikogu otsus on vastuolus seadusega ja sellepärast on konflikt vaja lahendada.

Eelnõusse on lisandunud punkt 4 järgmise tekstiga: "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu nõustub läbi vaatama 15. jaanuari miitingul esitatud ettepanekud vastavalt Ülemnõukogu reglemendi §-le 16 pärast sellekohaste eelnõude esitamist Ülemnõukogule". Siin on väljendatud seisukoht, et me ei keeldu ühegi arvamuse või ettepaneku arutamisest, kui need on esitatud Ülemnõukogule protseduurireegleid järgides. Kui laekuvad saadikurühmade või saadikute

ettepanekud, mis puudutavad miitingul esitatud nõudmisi, siis Ülemnõukogu ütleb oma seisukoha nende suhtes. See on redaktsioonikomisjoni töö kohta kõik. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu, Liia Hänni! Kui palju meil on jäänud nüüd selliseid parandusettepanekuid, mida redaktsioonikomisjon arvesse ei võtnud?

L. Hänni

Härra Zolini ettepanekut on arvestatud. Väga palju ettepanekuid puudutas Ülemnõukogu saali kasutamist. See otsus, mida me praegu arutame, on konkreetne, teatud küsimusi puudutav. Kui Ülemnõukogu peab vajalikuks eespool nimetatud küsimuse kohta vastu võtta otsus, siis peab see olema eraldi vormistatud. Ettepanekuid Ülemnõukogu saali mitte kasutada poliitilisteks aktsioonideks on väga palju ja ma arvan, et Ülemnõukogu võib siin langetada vastava otsuse. Aga antud eelnõu raames ei pidanud redaktsioonikomisjon seda võimalikuks teha. Rohkem parandusettepanekuid, mis on laekunud konkreetselt selle eelnõu kohta, minu käes ei ole.

Juhataja

Suur tänu! Ma palun teid, Liia Hänni, jääda veel kõnetooli, peame Ülemnõukoguga nõu. Redaktsioonikomisjon on arvamusel, et antud otsuseprojekt puudutab ikkagi neid aspekte, mis on esitatud teie käes olevas otsuseprojektis ning ei käsitle saali kasutamise režiimi. Kui Ülemnõukogu nõustub sellise lähenemisviisiga, siis ma teeksin ettepaneku otsustada, kas võtta vastu see otsus või mitte. Ning pärast seda tulla selle küsimuse juurde veel käesoleva päevakorrapunkti raamides, et otsustada, kas on vaja täiendavat otsust istungite saali režiimi suhtes. Kas ollakse sellise lähenemisviisiga nõus? Siis ma küsin veel Liia Hänni käest: on see nüüd kindel, et antud otsuseprojektist lähtudes, millega töö algas ja mille juurde ka redaktsioonikomisjon jäi lõppsõnani, ei ole parandusettepanekuid, mida oleks vaja eraldi hääletamisele panna?

L. Hänni

Ma arvan, et võiks küsida saadikute käest, kas kellelgi on veel proteste.

Juhataja

Ma teen ettepaneku võtta praegu vastu otsus selle otsuseprojekti kohta, mis teil on käes, koos

redaktsioonikomisjoni parandustega. Ning need teemad, mis puudutavad istungite saali kasutamise režiimi, võivad kõne alla tulla järgmises otsuses, mille me võtame kõne alla veel täna pärast selle otsuse vastuvõtmist, s.t. peale hinnangu andmist sellele otsuseprojektile. Ja nüüd ma siis küsin saadikutelt: kas antud otsuseprojekti baasil või põhjal on kellegi parandusettepanek jäänud tähelepanuta? Vladimir Kuznetsov.

V. Kuznetsov

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud ettekandja! Mul on soov, et otsus pärast selle vastuvõtmist avaldataks ajakirjanduses. Tänan!

L. Arro

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Kas väliskomisjoniga on kooskõlastatud või kas on võimalik kuu aja jooksul teha mingit ekspertiisi nende dokumentide kohta, millest on jutt? Või on mõeldud ainult selle ekspertiisiprotsessi käivitamist?

L. Hänni

Ma arvan nii, et me ei saa muidugi esitada mingeid ultimatiivseid nõudmisi väliskomisjonile. Kuid me saame teha neile ülesandeks, et nad käivitaksid selle protsessi kuu aja jooksul selles mõttes, et oleks selgelt näha, et sellega tegeldakse. Aga me ei saa väliseksperthe näiteks kohustada siia tulema kuu aja jooksul. Me saame omapoolseid samme astuda selleks, et protsess algaks.

T. Mets

Mul on esitatud otsuseprojekti punkti 3 suhtes üks arusaamatus. Mispärast meie ikkagi peame Tallinna Linnavolikogule esitama ettepanekuid? See teema oli meil kunagi juba arutusel ja Ülemnõukogu lükkas enamuse häältega selle tagasi ning andis täielikult Tallinna Linnavolikogu kompetentsi. Mispärast me peaksime uuesti seda päevakorda võtma? See küsimus on ammendatud.

L. Hänni

Lugupeetud härra Mets! Ülemnõukogu ei hakka tegema Tallinna Linnavolikogule ettekirjutusi, me saame teha ettepaneku arutada, sest me ilmselt tajume kõik, et siin on veel lahendamata probleeme. Kas või see, et Eesti Vabariigi Prokuratuur on Ülemnõukogust

erineval arvamusel. Ja me peame selle vastuolu lahendama. Ma arvan, et veelkordne arutelu tuleb kasuks meile kõigile.

R. Veidemann

Härri juhataja! Ma pöördun kolleegide poole palvega mitte alustada nüüd uusi läbirääkimisi kõnesoleva otsuseprojekti kohta, kuna see on sündinud tõesti raskes töös konsensusse suunas. Ja sellel näib olevat suuri eeldusi saada aluseks sellele, et saadikud lõpetavad oma näljastreigi. Mis puutub selle otsuse avaldamisse ajakirjanduses, siis ma tahan juhtida kõigi tähelepanu sellele, et Ülemnõukogu otsused, kui need võetakse vastu siin saalis, kuuluvad avaldamisele "Rahva Hääles" ja "Sovetskaja Estonijas". Nii et me eraldi ei pea sellele siin tähelepanu osutama. See ilmub kindlasti, selles ei ole mingit kahtlust. Tänan!

Juhataja

Aitäh, Liia Hänni! Tundub nii, et Ülemnõukogu on valmis asuma otsustamisele. Lugupeetud Ülemnõukogu, ma teen ettepaneku panna hääletamisele redaktsioonikomisjoni poolt täiendatud otsuseprojekt. Kas Ülemnõukogu saab aru, mida me paneme hääletamisele?

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus "Saadikute Lebedevi ja Petinovi poolt esitatud avalduse kohta", arvesse võttes redaktsioonikomisjoni poolt tehtud muudatusi? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 62 rahvasaadikut, vastu 3, erapooletuid 9. Otsus on vastu võetud.

Ma küsin Vladimir Lebedevilt ja Sergei Petinovilt, kas nad lõpetavad näljastreigi?

V. Lebedev

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud kolleegid! Me täname teid selle eest, et arvatavasti esmakordselt püüame me sellises teravas olukorras leida väljapääsu ja me tegime väga suure sammu üksteisele vastutulekuks. Samal ajal peame me veel väga hästi mõtlema, sellepärast et meie poolt tehtud avalduse esimene punkt võib üldiselt kujuneda mitte selliseks, nagu meie või meie valijad oleksid seda tahtnud näha. Seepärast te lubage meile, et me lihtsalt peaksime veel nõu oma valijatega. Andke meile kas või pool päeva, et selle üle veel mõelda. Kuid ma väljendan veel kord tänu selle eest, et paljud kolleegid tulid siiski meile vastu ja me loodame, et ka meie tuleme teile vastu.

Ma pöördun meie lugupeetud kolleegide poole, kes istuvad parempoolses loožis ja nende Eesti elanike poole, kes samuti kuulutasid välja taolise toiminguga. Arvatavasti on vaja see

lõpetada, sest näib, et me hakkame saavutama konsensust. Ma loodan, et tulevikus meil taolisi ekstsesse enam ei juhtu ning me võime siiski töötada enam-vähem tolerantset. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Loomulikult mäletab Ülemnõukogu ka seda, et läbirääkimised on lõppenud. Küsimus on nüüd selles, kas on täna vaja veel eraldi arutada otsuseprojekti istungisaali kasutamise režiimi kohta? Ma teen ettepaneku täna seda mitte arutada ja palun vastavad kõne- ja sõnavõtusoovid praegu tagasi võtta. (Hääled saalist.)

Lugupeetud Ülemnõukogu! Ma püüan maksimaalselt kinni pidada reglemendist ja väga tungivalt palun seda ka saadikutel teha. See tähendab seda, et päevakorraväliseks kõnelusteks on ette nähtud oma aeg ja hetkel seda aega ei ole. Ma paluksin väga tungivalt jälgida saadikute endi poolt ka seda, et ei nõutaks sõnavõtte või kõnesid siis, kui limiit on selleks läbi. Kuulutan plenaaristungit lõppenuks. Kuid ma palun jääda kohtadele, kuna mul on teile edastada mõned teadaanded.

Esiteks, täna ei toimu presiidiumi istungit. Tõenäoliselt presiidiumi istung toimub homme õhtul pärast plenaaristungit. Sellest antakse täpsemalt teada. Samas palun ma presiidiumi liikmeid tulla täna kell 19.00 Kadriorgu kohtuma Rootsi parlamendi delegatsiooniga. Täna ja homme vastavalt reglemendile toimuvad komisjonide istungid. Goderdzi Ahaladze.

G. Ahaladze

Lugupeetud saadikud, lugupeetud spiiker! Väeosa ja Tapa garnisoni juhtkond palus viia saadikuteni ja ajakirjanduse kaudu ka üldsuseni järgmise teate. Ööl vastu 20. jaanuari tungisid viis inimest Tapal väeosa 60765 valvatavale objektile eesmärgiga hankida relvi. Nagu pärast selgus, oli neile lubatud iga automaadi eest 25 000 rubla. Need viis inimest olid 16–17-aastased noorukid ja ainult tänu tunnimehe oskuslikule tegutsemisele, kes muide valmistus kojuminekuks, jäid need inimesed ellu. Nad tungisid valveposti territooriumile läbi kahekordse tõkestuse ja traadi, avasid ruumi, kus asuvad automaadid. Õnneks saadi seekord hakkama ilma ohvriteta.

Kas te kujutate endale ette, kui need viis inimest oleksid valveposti territooriumil olnud sõjaväelaste poolt maha lastud praeguses olukorras, mis on vabariigis välja kujunenud? Ma arvan, et tagajärjed oleksid olnud hirmsad. See oleks veelgi rohkem kütnud üles olukorda suhtes sõjaväelastega. Eestis paikneva sõjaväe juhtkond pöördus ajalehe "Sovetskaja Estonija" poole palvega avaldada pöördumine selleks, et ei võetaks ette teolisi katseid. Tapa sõjaväegarnisoni latusid ei ole võimalik praegu hõivata. Ja muuseas öeldes, ajalehes

"Sovetskaja Estonija" ei ole seda pöördumist veel seniajani avaldatud. Mul on teile kõigile palve – võtke ette kõik teist sõltuv ning viige elanikkonna hulgas läbi selgitus, et tulevikus vältida taoliste ekstsesside kordumist. Vabandage, tänan tähelepanu eest!

J. Telgmaa

Mul on ettepanek, et maaelukomisjoni liikmed võtaksid ühe priske lõunasöögi ja üritaksid seejärel koguneda kell 14.30.

V. Kuznetsov

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud saadikud! Ma tahaksin pöörduda lugupeetud Ülemnõukogu ja oma kolleegide, Ülemnõukogu saadikute Vladimir Lebedevi ja Sergei Petinovi poole, kes peavad näljastreiki alates käesoleva aasta 17. jaanuarist. Võttes arvesse, et Ülemnõukogu asus juba praktiliselt lahendama küsimusi, mis olid püstitatud nende avalduses, pakun ma välja paluda neil lugeda konflikt ammendatuks ning katkestada või lõpetada näljastreik.

Juhataja

Suur tänu! Järgmine plenaaristung toimub homme kell 16.00.

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

28. ISTUNGJÄRK

KOLMAS ISTUNG

23. jaanuar 1991

Päevakorravälised avaldused

Juhataja (Ü. Nugis)

Tere õhtust, kallid kolleegid! Kohaloleku kontroll. Kohal on 74 rahvasaadikut, puudub 31. Lugupeetud kolleegid, ma palun suuremeelselt suhtuda minu erivolituste kasutamisse! Ma pean silmas nimelt seda, et kuigi päevakorrapunkt, mis käsitles kolleegide Petinovi ja Lebedevi avalduse käsitlemist, on lõpetatud ja otsus vastu võetud, paluksin ma teid nõustuda siiski sellega, et me päevakorraväliselt annaksime sõna mõlemale kolleegile. Sergei Petinov.

S. Petinov

Lugupeetud spiiker, lugupeetud kolleegid! Seoses siin saalis toimunud sündmustega ma tahaksin teha väikese avalduse.

22. jaanuaril toimus Ülemnõukogu istungil meie avalduste läbivaatamine, täpsemalt öeldes nende punktide läbivaatamine, mis sisaldasid konkreetseid ettepanekuid. Täna me võime konstateerida, et eilne päev lisas meile optimismi. Meie, parlamendi vähemuse saadikud, tundsume ilmselt esmakordselt pärast möödunud kuude ühist tööd, et ideoloogilised vastuolud võivad olla ületatavad, kui erinevate poliitiliste vaadetega saadikud on valmis otsima kompromisslahendusi. Vaevalt, et mõlemad pooled on täielikult rahuldatud vastuvõetud otsustest, kuid me saavutasime seda, et algas dialoog, see aga on otsene tee vastastikusele mõistmisele. Hinnates seda nagu kord ja kohus, aga samuti võttes arvesse saadikurühmade "Koostöö", "Virumaa", "Võrdsete õiguste eest", kommunistliku fraktsiooni ja paljude meie valijate tungivaid palveid, meie, rahvasaadikud Petinov ja Lebedev, teatame, et me taastame oma tegevuse Ülemnõukogus ja peatame näljastreigi. Me avaldame lootust, et vastuvõetavate lahenduste otsingute positiivne protsess ei ole mitte ajutine episood meie töös ja kujunenud olukorra tulemus, vaid iga rahvasaadiku hea tahte resultaat. Seoses sellega me loodame, et 15. jaanuaril Toompeal toimunud miitingust osavõtjate nõudmiste läbivaatamise ja parlamendi vähemuse kaitsemehhanismi küsimuse lahendamisse läheneb Ülemnõukogu samuti demokraatlikult ja läbikaalutult. Kasutades juhust, lubage mul tänada valitsuse juhti Edgar Savisaart meie kahe isiku, kes isegi ei aimanud neid ähvardavast ohust valitsuse hoone seinte vahel, usaldusväärse kaitse ja turvalisuse kindlustamise eest.

V. Lebedev

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud kolleegid! Kasutades juhust, tahan ma pöörduda teie ja meie massiteabevahendite esindajate poole. Meie keerulisel ajal peab ajakirjandusel olema eriti teravdatud õigluse ja ettevaatuse tunne, mingil juhul ei tohi lubada moonutusi ja liialdusi, seda enam otsest võltsingut. Ma loen teile ette ainult ühe lõigu paljude kirjade hulgast, mis meile laekusid meie näljastreigi jooksul. Kirju laekus tõesti palju. Ühtedes kiideti heaks meie tegevus, teistes loomulikult mõisteti see hukka. Ma oleksin tahtnud teile ette lugeda ainult ühe fraasi: kui te näljastreigi tagajärjel oleksite surnud, siis oleks see olnud demokraatia võit, kuid teie läksite ju sinna parandama oma tervist, seal on "Värska", kanapuljong jne.

Lugupeetud kolleegid ja ajakirjanikud! Ma oleksin tahtnud juhtida tähelepanu sellele, et ajalehes "Päevaleht" avaldati informatsioon selle kohta, et näljastreigi ajal me joome "Fantat", "Pepsi Colat" ja midagi on meil ka termoses. See informatsioon viis eksitusse ka meie

lugupeetud peaministri. Kui te tähelepanelikult kuulasite, siis märkasite, et ka peaminister tegi vihje meie termosele. Muide, mis seal sees on, seda võib igäüks ise proovida. Seepärast, lugupeetud kolleegid, ma palun veel kord, teeme siiski nii, et meie informatsioon oleks tõesti tõene ja ei erutaks inimesi. Tänan!

Juhataja

Lugupeetud kolleegid! Meil oleks aeg asuda päevakorra juurde. Kuid enne seda tahan ma öelda, et täna ei toimu televisiooni ega raadio otseülekannet ning ma loodan, et tänane istung saab olema tõine.

Lugupeetud kolleegid! Eile presidendi ukaasiga vastu võetud n.-ö. rahareform on kutsunud esile õigustatud ärevuse tõenäoliselt üle kogu Nõukogude impeeriumi. Meie saadikud, komisjonide esimehed, teevad täna ettepanekud selle teema arutamiseks, ma tahan teid eelnevalt informeerida, et mul oli sellel teemal kõnelus rahandusministriga ja peab ütleva, et tänaseks päevaks ei ole ka asjaosalisi, kes oma ametikohustuste järgi peavad vastutama selle ürituse läbiviimise eest, veel lõplikult instrueeritud ning mulle tehti ettepanek, kui vähegi võimalik, siis veenda saadikuid selles, et mitte lülitada täna seda küsimust päevakorda. Kui saadikud seda soovivad, siis võib-olla oleks õigem kogunisti homme mitte viia läbi plenaaristungit, vaid teha seda näiteks kas reedel või vajaduse korral ka laupäeval, selleks, et saadikud saaksid oma kodukohtades reguleerida rahamuresid.

Nüüd tahaks aga kuulata teie arvamusi. Heldur Peterson.

H. Peterson

Lugupeetud juhataja ja kolleegid! Juba teist nädalat toimub meil Ülemnõukogus töö nn. sooloonumbritena. Kui palju on seda põhjustanud raadio või televisioon, see on omaette küsimus. Samal ajal aga me teame, kui palju on meil veel lahendamata küsimusi. Kuid täna me oleme kõik väga hämmeldunud, sest eile kuulsime uudist, mis kõige rohkem mõjutab vanema põlvkonna inimesi, eeskätt neid inimesi, kellele eelmine Ülemnõukogu otsustas maksta hüvitist, kes olid repressioneeritud, kes kannatasid ja kes tõid tänapäevani välja meie Eesti Vabariigi järjepidevuse. Seoses sellega tahaksin ma ette lugeda pöördumise Eesti Vabariigi Ülemnõukogu eelarve-majanduskomisjoni, Eesti Vabariigi Valitsuse ja Eesti Panga poole.

"Vastavalt NSV Liidu presidendi ukaasile võeti täna keskööl käibelt ära 50- ja 100-rublased rahatähed, mida põhjendati "enamiku inimeste huvides" ning võitluseks spekulatsiooni ja korrupsiooni vastu. Tegelikult on see aktsioon suunatud kaitsetute pensionäride vastu, kes on

vanaduspäevadeks kopikate haaval kogunud vähese tagavara ja matuseraha. Eriti teravalt puudutab see maal elavaid töötajaid ja pensionäre, kelle käes olevat sularaha ei saa vaadata kui sissetulekut, vaid see on sularahaliseks arveldamiseks, tasumaks elus ja eluta inventari, jõusööda, seemne, väetiste ja palju muu eest. Meil puudub operatiivne rahakaardi- ja tšekisüsteem, selleks et tasuda väiketootmisel vajalike operatsioonide eest. Seda eriti maal, kus raha tellimine sidejaoskondadest hoiukassadesse võtab aega teinekord terve nädala. Juhuslikult müügile ilmuvad tarbeesemed seda aga ei oota ning seepärast on maainimesed sunnitud igaks juhuks kodus hoidma või kaasas kandma suurema koguse raha. Arvestada tuleb veel asjaoluga, et majapidamistööst võtavad osa ka lapsed."

Võttes arvesse eeltoodut, ma teen ettepaneku:

- 1) moodustada Eesti Vabariigi Ülemnõukogu eelarve-majanduskomisjoni, Eesti Vabariigi Valitsuse ja Eesti Panga ühine komisjon rahavahetuse reguleerimiseks ja kontrollimiseks;
- 2) võrdsustada pensionärid töötava elanikkonnaga ja vahetada neile teistega võrdselt kuni tuhat rubla käibivat raha;
- 3) oma majapidamist ja loomi omavatele maatöötajatele ja pensionäridele vahetada täiendavalt tuhat rubla iga majapidamistööst osavõtva alaealise kohta, iga lapse kohta vahetada täiendavalt 500 rubla;
- 4) Eesti Vabariigi Valitsusel ja Eesti Pangal võtta kasutusele täiendavad abinõud üle 500-rublaste väljaminekute sularahata arvelduste lihtsustamiseks ja teostamiseks.

See on selleks, et maainimeste poolt ja eeskätt vanade inimeste poolt kogutud kopikad, mis on saadud raske higi ja vaevaga, kas siis ehitusmaterjali muretsemiseks, maja, hoonete või lauda sättimiseks ei läheks tuulde. Ma usun, et ärimeeste vastu see ettevõtmine suunatud ei ole, sest kellel on olnud ettevõtlikkust saada need rahasummad, siis neil on ka sidemeid, et see raha ära vahetada. Paljud inimesed võivad tuua näiteid selle rahavahetuse kohta, mis toimus täna öösel Tallinna linnas. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Lugupeetud kolleegid, mul on selline palve, et need saadikud, kes on palunud sõna kohapealt repliigiks, avaldaksid ühtlasi ka oma arvamust, kas me võtame selle küsimuse täna kiireloomulisena päevakorda, mis tähendab seda, et me hakkame seda arutama ilma rahandusministeeriumita ja võib-olla ka ilma pangata, või teeme seda homme, ning kas peetakse vajalikuks homme mitte pidada plenaaristungit, selleks et saadikud saaksid minna kodukohtadesse asju ajama või mitte? Mitte. Lepime siis niimoodi kokku, et viimane arvamuse avaldaja on Jaak Allik. Sõna saab Lehte Sööt.

L. Sööt (Hainsalu)

Sotsiaalkomisjoni poolt teeksin ma ettepaneku homme siiski plenaaristungit mitte pidada, selleks et me saaksime käia kodus, ja viia neljapäevane istung üle reedele ning alustada mitte kell 10.00, vaid kell 11.00. See muidugi tähendab, et täna me peaksime arutama rahavahetamise probleeme, sest ülehommene on juba liiga hilja. Mulle siiski tundub, et me peaksime juba täna võtma selle küsimuse kõne alla. Võib-olla õnnestub puuduvad riigiametnikud kohale kutsuda näiteks tunni aja pärast. Aitäh!

Juhataja

Minu hiljutine kõnelus rahandusministriga, kes praegu töötab vabariikliku komisjoniga, lõppes temapoolse palvega täna teda mitte kutsuda. Kuid lõplik sõna jääb siiski Ülemnõukogule. Lisainformatsioonina tahaksin ma öelda saadikutele, et 50- ja 100-rublaste rahatähtede vastuvõtt toimub neljapäeval kella 14–16-ni Rahukohtu 1 ja reedel Kadriorus kella 9–10-ni. Andres Tarand.

A. Tarand

Lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Ma väga vabandan, et ma hetkeks meie põhimurelt – rahamurelt – juhin teie tähelepanu tagasi nn. näljamurele. Saadikud Petinov ja Lebedev on praegu mõlemad mõistetavatel põhjustel saalist lahkunud. Õieti oleks olnud küsimus neile, aga informatsiooniks ka teistele saadikutele ja eeskätt võib-olla ajakirjanikele.

Ma tahaksin küsida, kuidas sobib kokku Lebedevi kokkuleplik toon, mida me täna siin kuulsime ja eriti eile Eesti Televisioonis nautida võisime, selle üleskutsega, mille nad tund aega tagasi andsid raadiojaamale "Majak". Ma ei tea, kas see on eetris juba kõlanud. Selles üleskutses kutsutakse kõiki venelasi neile nälgijatele appi ja ühtlasi kutsutakse üles ka Venemaa parlamenti mitte ratifitseerima äsja Eesti ja Venemaa vahel sõlmitud lepingut. Vastust ma mõistagi ei saa, aga informatsioon on minu poolt edasi antud. Aitäh!

J. Liim

Täna, härra spiiker! Ma sooviksin vabandada saadikute Petinovi ja Lebedevi ees, kuna see "Fanta" ja "Pepsi" info viis mind eksitusele ja seoses sellega ka valedete väljendustele. Vabandage mind! Täna!

I. Fjuk

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Ma kujutan ette, kuivõrd tõsine on nende saadikute mure, kellel on kodus palju raha. Võib-olla me võtame nad kokku ja vaatame, kui palju neid on. Võimalik, et nende äraminek ei sega meie homset tööd. Ma arvan, et seda peaks kuidagi läbirääkimiste teel otsustama.

Teiseks, kasutades juhust, ma palun võtta täna kiirkorras arutusele Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus "Eesti Vabariigi ja NSV Liidu vaheliste läbirääkimiste kohta tiiptasemel". Selle otsuse projekt on trükitud, praegu seda tõlgitakse ning lähemal ajal jagatakse laiali. See tugineb vastavalt esmaspäeval ära kuulatud Ülemnõukogu esimehe Arnold Rüütli informatsioonile ja praegusele poliitilisele olukorrale.

Juhataja

Ma vabandan, kuid lähtudes minu erivolitustest, mida te võite peale minu avaldust minult ka ära võtta, tahaksin siiski kommenteerida viimast ettepanekut selles osas, et mul on õigus otsustada päevakorraküsimusi iseseisvalt. Ma ei tea, milline on selle otsuse eelnõu sisu, kuid lood on praegu sellised, et härrade Gorbatšovi ja Rüütli vahel on kokkulepe seni veel jõus selles, et nemad kahekesi hakkavad läbirääkimisi pidama ja kumbki võtab endale abiks kaks konsultanti. Ma ei mõista, milleks me peame vastu võtma veel eraldi otsuse. Ants Veetõusme.

A. Veetõusme

Lugupeetud juhataja ja kolleegid! Ma tahaksin peatuda rahareformiga seotud probleemidel ja meile esitatud otsuseprojektidel. Me peame mõistma, et rahareform on tegelikult käivitunud. See ei olene enam meie tahtest ning veel vähem pöördumistest ja otsustest, kas seda raha vahetatakse või mitte. Praegu töötab vastav komisjon ja kõik need rasked probleemid on komisjonile hästi teada. Linnades ja maakondades on juba loodud või loomisel vastavad komisjonid, kellel on õigus vahetada üle ettenähtud summade 50- ja 100-rublaseid rahatähti. Ma arvan, et me saame nende linnade ja maakondade komisjonidega kokkuleppele, et iga inimene, olgu ta pensionär või töötaja, saab oma ausalt teenitud raha vahetada. Kui seda küsimust tahetakse ikkagi arutada, siis muidugi homme. Seda ülehomme teha on juba hilja.

Rahavahetuse küsimustega tegeleb aktiivselt ka valitsus ja tegelikult see ongi ju valitsuse rida. Kui me siin praegu võtame vastu mingi otsuse, millel ei ole katet, siis on ta jällegi poolik otsus. Homme me peaksime istungi ikkagi viima läbi ja kui hommikul on valitsuselt laekunud tõepoolest mingit väärtuslikku infot, mida me peaksime arutama, siis me võime seda ka teha. Peale selle ma tuletan teile meelde, et rahvasaadikutest moodustatakse veel vabariiklik

komisjon, kuhu on palutud ka sotsiaal-, õigus- ja eelarve-majanduskomisjoni esindajad. Ja kui on veel saadikuid, kes tahavad sellest tööst osa võtta, siis me võime neid lülitada selle komisjoni koosseisu, kes lahendaks kõik need vaidlusalused küsimused, mida linnades või rajoonides ei ole suudetud lahendada. Minu ettepanek on täna mitte arutada seda probleemi, vaid teha seda homme hommikul. Aitäh!

J. Allik

Lugupeetud härra juhataja, lugupeetud kolleegid! Ma toetan kõike seda, mida rääkis Ants Veetõusme, ja tahaksin ise ka midagi selle kohta öelda, kuna ma tulen "Antenni" saatetest ja seal oli väga palju küsimusi, millest nähtus, et rahvas tunneb eelseisva rahavahetuse pärast suurt muret. Ma arvan, et meil tuleks anda kiiret informatsiooni meie rahvale, eriti aga maakonnavalitsustele ja volikogudele, eeskätt selle punkti osas, mis käsitleb nende tööd avalduste kogumisel.

Sotsiaalkomisjon võiks koos sotsiaalministeeriumiga saata neile vastavad telegrammid. Küsimus on nimelt selles, et sotsiaalosakonnad võtaksid oma hooleks need inimesed, kes on liikumisvõimetud ja kodused haiged. Küsimus on ju selles, et juba reedeks tuleb ära anda avaldused selle kohta, kui palju tahab keegi raha vahetada. Ma kardan, et kui me anname välja mingid muud vekslid, siis me desinformeerime rahvast. Just nimelt linna- ja maavalitsustel tuleb nende kahe päeva jooksul asuda operatiivselt tööle.

Juhataja

Suur tänu! Ma võtan oma hingele nüüd ränkraske koorma ja elu näitab, kas ma suudan seda vastutust kanda. Lähtudes oma erivolitustest, ma vabandan, et ma tihti seda kordan, kuid ilmselt tuleb enesekindlusest puudu, oleks minu ettepanek järgmine: täna kiireloomulise küsimusena mitte lülitada päevakorda seda otsuseprojekti, mille on esitanud sotsiaalkomisjon, vaid teha seda homme, ja ka mitte otsustada täna seda, kas pidada homme plenaaristungit või mitte.

Samas ma informeerin, et rahva-keskfraktsioonis me arutame veel täna läbi selle kiireloomulise küsimuse vajaduse, mis puudutab läbirääkimisi.

Eesti Panga Nõukogu esimehe ametisse nimetamine

Juhataja

Lugupeetud kolleegid! Mul on ettepanek tulla päevakorra juurde. Meil on valimata veel Eesti Panga Nõukogu esimees. Otsuseprojekt on teil olemas. Enne Ülemnõukogu istungi päevakorda panekut on see teema leidnud käsitlemist eelnevates instantsides, mille kohta te leiate teavet projekti juures olevatest dokumentidest. Teen ettepaneku kõnetooli tulla esimehe kandidaadil härra Siim Kallasel.

Lugupeetud kolleegid, kuidas te peate õigeks? Kas Siim Kallas teeb ettekande või esitame talle küsimusi? Esitame küsimusi. Palun esitada härra Kallasele küsimusi! Tiit Made.

T. Made

Lugupeetud eesistuja, austatud Siim Kallas! Kuidas sa hindad üleminekuvõimalusi Eesti kroonile?

S. Kallas

Lugupeetud rahvasaadik, lugupeetud Ülemnõukogu juhataja! See küsimus vajab lähtealustes uut hindamist, sest praegu me ei oska veel hinnata seda, mis siis ikkagi eile peale hakkas. Kui see on ainult üks aktsioon, siis muidugi tema mõju majandusele saab olema lühiajaline, kuid kui sellega hakkas peale pikem protsess, mille järgmisteks sammudeks on hinnareform raharingluse tasakaalustamiseks ning sellele järgneb kõikidele valuuta vaba kurss, mille tulemusena kuskil selle aasta lõpuks muutub rubla konverteeritavaks, siis me peame oma lähtealused Eesti kroonile üleminekuks ümber vaatama. Rohkem ma ei tahaks seda praegu kommenteerida, sest praegu on esitatud kaks rahareformi kontseptsiooni, milledega on olnud võimalik tutvuda. Ja nende detailide üle praeguses valguses ei olegi nagu mõtet arutada.

J. Liim

Härra Kallas! Mida teie kui töötavate inimeste esindaja soovitaksite antud olukorras teha ja kas seda olukorda oleks suutnud päästa või leevendada Eesti oma raha olemasolu? Tänan!

S. Kallas

Töötava rahva esindajana ei oska ma midagi mõistlikku soovitada, sest aktsioon on väga kiireloomuline. Ma ei tea, kas on võimalik otsustada, et inimestele rohkem raha vahetada, kui

pank selleks rohkem raha välja ei anna. Raharinglus on täielikult Liidu Riigipanga kontrolli all. Kui meil oleks oma raha, siis see muidugi meid ei puudutaks.

Ü. Aaskivi

Lugupeetud juhataja, lugupeetud härra Kallas! Öelge, palun, kas panga nõukogu esimehe ametikoht on palgaline, see tähendab, kas see tooks kaasa võimaliku kinnitamise korral teie ametivahetuse? Aitäh!

S. Kallas

Ei. Praegu on see ikkagi ühiskondlik amet, sest pangal ei saa olla kahte palgalist juhti. Meil on tarvis põhjalikult ja täpselt ära määratleda panga presidendi ja panga nõukogu esimehe roll. Panka juhib ikkagi panga president. Panga nõukogu esimees juhatab kord kuus või vajaduse korral ka tihedamini panga nõukogu koosolekut ja vastutab selle koosoleku toimumise ja kõige sellega seonduva eest. Nii et see ei too kaasa ametivahetust.

J. Telgmaa

Lugupeetav Siim Kallas! Siia saali on jõudnud sageli probleem, et Eesti Pank ja Eesti valitsus ei suuda kuidagi leida mõistlikku koostööd. Võib-olla on see mulje vale, aga kui see ei ole nii, siis olge kena ja pakkuge välja mingisuguseid lahendusteid, kuidas tekiks mõistlik ja kena vahekord Eesti Panga ja Eesti valitsuse vahel.

S. Kallas

Teatud erinevused ja nendevaheline konkurents on loomulik nähe. Selleks ongi pank allutatud Ülemnõukogule, ta on üks eraldi keskus majanduses, kuid ei tohi mingil juhul olla konfrontatsiooni. Mis puutub minusse, siis panga nõukogus töötamise kõrval üritaksin ma leida igal juhul konstruktiivset koostööd ja ma tean, et see on ka panga nõukogu seisukoht, et valitsus ja pank peavad vaieldamatult töötama püsivas koostöös ja leidma ühiseid konstruktiivseid lahendusi kõikidele probleemidele.

K. Koha

Lugupeetud juhataja, lugupeetud Siim Kallas! Kui teid praegu kinnitatakse panga nõukogu esimeheks, siis tuleb teil täita kahte rolli. Te olete praegu Eesti ametiühingute liider ja siis ühtlasi ka Eesti Panga Nõukogu esimees. Need on kaks väga erinevat rolli. Kuidas te suudate oma igapäevases elus neid täita? Aitäh!

S. Kallas

Küsimus on selles, et üldises plaanis vaadatuna on need rollid ühiskonnas üsnagi erinevad ja võib-olla ka vastuolus olevad selles mõttes, et ametiühing esindab töövõtjate huve ja pank on alati olnud ju põhimõtteliselt tööandjate poolel. Kuid see on niimoodi ainult üldises plaanis. Konkreetselt on need valdkonnad niivõrd erinevad, et siamaani ei ole olnud panga nõukogus küll ühtegi sellist küsimust, mis oleks tekitanud huvide konflikti. Need on täiesti erinevad valdkonnad ja teisest küljest ka ametiühingutes ei ole olnud neid probleeme, mis oleksid kuidagiviisi olnud seotud või läinud vastuollu Eesti Panga tegevusega. Nii et praktiliselt ma ei näe ette huvide konflikti tekkimise konkreetset juhtumit. Mis puutub ajalisse ja muusse seosesse, siis panga nõukogu liige olen ma olnud kogu aeg ja nagu ma juba ütlesin, ei kavatse panga nõukogu esimees hakata panka juhtima, selleks on panga president. Ma leian, et see koormus ei saa olla kuigi palju suurem panga nõukogu liikme omast, mis mul nagunii on.

A. Tähiste

Austatud härra Kallas! Millised oleksid teie esimesed ja ka järgnevad konkreetsed sammud, kui te saaksite panga nõukogu esimeheks, et tuua pööranda alt välja kogu välisvaluuta, mis Eesti Vabariigis ringleb? Aitäh!

S. Kallas

Kõigepealt me peame põhimõtteliselt kavandama panga nõukogus Eesti Panga rolli meie majanduses, tema võimalused mõjutada raharinglust ja majandusprotsesse üldse. Sest praegu on see olukord ikkagi küllaltki komplitseeritud. Nagu eilse päeva teadaanne ja järgnenud sündmused näitasid, on raharinglus täielikult Nõukogude Liidu Riigipanga kontrolli all, tähendab, see on üldises plaanis omavahel seotud ja me peaksime panga nõukogus välja töötama strateegia ja strateegilised seisukohad, kuidas siis ikkagi saada raharingluse protsessid Eestis Eesti Vabariigi kontrolli alla. Ma näen siin mõningaid teid ja meil on selles osas arutelu objektid olemas, siis saab kontrollida ka ringlevat valuutat. Eesti Panga suhe valuutasse, tema valuutaoperatsioonid sõltuvad sellest üldisest strateegiast, mis annab või ei anna talle võimalust raharingluse protsessi mõjutada Eestis tervikuna.

V. Kois

Nagu teada, võivad emissioonipangad olla täielikult riiklikud, võivad olla asutatud erakapitalil, kuid võivad olla sega- ehk aktsiavormis, kui nad on aktsiapangad, kuid neis on ülekaalus riigikapital ja riik võtab osa emissioonipanga juhtimisest. Meie olukorras on praegu

ette nähtud, et Eesti Pank on puhtalt riiklik pank. Kuidas te arvate, millist vormi te tulevikus eelistaksite?

S. Kallas

Ma arvan, et lähemal ajal ei ole põhjust ümber vaadata seda seisukohta, et Eesti Pank on riiklik pank. Võib-olla muutub see küsimus aktuaalseks siis, kui hakkab levima aktsiaühingute rajamine Eestis, siis on mõistlik ka seda asja arutada. Praegu ma ei näe vajadust selle omandipõhja muutmiseks. Eesti Vabariigi aegu oli teatavasti Eesti Pank osaliselt aktsiapank.

A. Tarand

Lugupeetud juhataja, lugupeetud Siim Kallas!

Küsimus on väikese sissejuhatusega. Ma kohtasin mõni päev tagasi Harju tänaval õpetajatest pensionäre, seega siis valijaid. Nad palusid mul avalikult teatada, et nad on äärmiselt pettunud Siim Kallase tegevusest ametiühingutes ja eriti seoses õpetajate streigiähvardusega. Nad ei arva, et õpetajate elu oleks kerge ja palk suur, kuid arvavad, et eeskätt õpetajad peaksid olema teadlikumad ja oma eeskujuga kasvatama noort põlvkonda, ühesõnaga arvestama aega ja kohta, kus me oleme. Ja nüüd ongi küsimus, õieti nende küsimus, et milline oli Siim Kallase osa ametiühingutes õpetajate streigi ettevalmistamisel?

S. Kallas

Siim Kallasel ei olnud ametiühingutes õpetajate streigiga vähimatki pistmist, ei olnud mõjutust, ei kohtumist streikijatega ega nende otsuste ühte- või teistpidi mõjutamist. Nii et õpetajate streigiga ei olnud mul vähimataki tegemist. See oli õpetajate oma ametiühingu asi, kuid lõpuks nad jätsid selle ära. Ma võin öelda ka seda, et kahtlemata on seisukohti, et streike ei oleks vaja ja oma õiguste eest ei tuleks võidelda ning praegusel ajal oleme me ametiühingute keskliidus seda ka otsustanud, et me mingeid sanktsioone ei rakenda, mille kohta on ka avaldatud vastav otsus. Teiselt poolt nõutakse vastupidist – aktiivsemaid aktsioone, nii et arvamusi on mitmesuguseid.

A. Gussev

Lugupeetud Siim Kallas! Nagu te praegu just ütlesite, on panga nõukogu ja ilmselt ka kogu Eesti Panga põhiline eesmärk raharingluse strateegia ja operatiivne juhtimine. Panga nõukogul lasub kogu vastutus selles küsimuses. Seoses sellega on mul teile ka küsimus. Ühes või teises vormis viiakse meil vabariigis nagunii läbi rahareform, kas toimub rubla rahareform

või üleminek kroonidele, see on juba omaette küsimus. Kes peab juhtima selle reformi läbiviimist, kas Eesti Panga nõukogu või mingi teine organisatsioon, organ jne.? Kuid põhiline vastutus antud poliitika läbiviimise eest lasub ikkagi Eesti Panga Nõukogul. Tänan!

S. Kallas

Praegust rahareformi rubla sfääris alustas ja sellekohase otsuse võttis vastu riigi kõrgem juhtkond. See on väga tähtis poliitiline otsus ja seda otsust ei saa mingil juhul vastu võtta ainult panga nõukogu ise. Mujal maailmas on tuntumad rahareformid ka parlamentaarselt otsustatud. Rahareformi korraldamine riigis ei ole mingil juhul ainult vastava riigipanga nõukogu kompetentsis. See on ikkagi riigi kõrgema juhtkonna kõige tähtsam majanduspoliitiline otsus.

S. Sovetnikov

Lugupeetud härra Kallas! Palun rääkige väga lühidalt oma erialast ja sellest, kus te töötasite pärast ülikooli lõpetamist. Tänan!

S. Kallas

Erialalt ja võib-olla ka kutsumuselt olen ma finantsist. Pärast ülikooli lõpetamist olin ma kolm aastat ülikooli juures aspirantuuris, seejärel töötasin neli aastat rahandusministeeriumis. 1979. aastast kuni 1986. aastani olin Hoiukassade Peavalitsuse juhataja, 1986. aastast töötasin ajalehe "Rahva Hää" toimetuses ja 1989. aastal valiti mind tollaegse Ametiühingute Nõukogu esimeheks.

J. Liim

Kuidas te vaatate sellele, härra Kallas, et vastavalt Eesti Vabariigi võimalustele hakata maksma palka osaliselt valuutas, selleks et rahval oleks midagi kindlat taskus? Ja teiseks, mida te arvate tulevat peale selle esimese rahareformi? Tänan!

S. Kallas

Mis puutub valuuta n.-ö. teise ringlusesse, siis see on üks väga huvitav küsimus. Iseseisva riigi seisukohalt vaadatuna on üldiselt teise valuuta ringlus, või ütleme näiteks dollari ringlus, mida nimetatakse dollariseerumiseks, rahandusspetsialistide poolt loetud negatiivseks nähtuseks. Kuna see õõnestab täielikult oma rahaühiku autoriteeti, samuti valitsuse ja

pangaasutuste autoriteeti ning kogu majanduselu hakkab orienteeruma hoopis teistes suundades.

Me oleme seda asja arutanud ja panga nõukogu võttis üldiselt selles suhtes eitava seisukoha. Teisest küljest on aga selline asi muidugi põhimõtteliselt võimalik. Näiteks dollari ringluse laiendamine – dollariseerimine võib ka mõningal määral ette valmistada sfääri, kuhu saab introductseerida oma valuutaühiku. Kuid praegustes tingimustes on see küsimus lahtine, tähendab, ma ei oska seda praegu rohkem kommenteerida. See sõltub sellest, mis hakkab toimuma ikkagi pärast 50- ja 100-rublase rahatähtede kehtetuks tunnistamist. Ma prognoosin järgmisi samme: esiteks tuleb nähtavasti hinnareform. See pannakse kas siis lõplikult vabariikide õlgadele või tehakse Liidus tervikuna. Kuid ma kujutan ette, et kuskil aprillis-mais on jaehinnad põhimõtteliselt reformitud. Sellele võiks arvatavasti suvel järgneda valuuta vaba kursi kehtestamine. See tähendab seda, et kõigile kehtestatakse ühesugune valuuta ostu ja müügi kurss. Nii asutustele kui ka inimestele saab tagatud võimalus vabalt osta valuutat ja ma kujutan ette, et see kurss ei saa olema väga kõrge. Dollari kurss ei peaks olema suurem kui 1 dollar umbes 5 rubla. Ja kui see kurss kehtestatakse, siis sellele järgneb poole aasta jooksul kursi stabiliseerimine vastavalt majandustingimustele. Seda kurssi kas tõstetakse või langetatakse, kuni see teatud hetkeks stabiliseerub. Ja sellisel juhul võib juba rääkida rubla konverteeritavuse saavutamisest. Ma vaatasin läbi Liidu valitsuse ehk nn. Šatalini ja muud programmid ning midagi taolist võiks sealt välja lugeda, kuigi konkreetselt niisugust asja seal kirjas ei ole.

Võtmeküsimuseks kujuneb muidugi see, missugust mõju kõik need abinõud hakkavad osutama tööstusele ja tootmisele. Kuigi võib ka oletada seda, et mingil ajahetkel pärast nende abinõude rakendamist, näiteks ütleme Eestis, kõige esimene niisugune majandusharu, mis hakkab tundma survet hinna langetamise suunas, võib olla mööblitööstus, kuna seal on aetud hinnad väga kõrgele. Raharingluse tasakaalustamisel võib hakata tekkima nii positiivne kui ka negatiivne mõju. Variante on mitmesuguseid, aga ma kujutan ette, et niisugused sammud võivad olla kavas.

Täna on juba mitmed inimesed küsinud, kas nüüd järgmisena kuulutatakse kehtetuks 25-rublased rahatähed? Ma ei usu seda, selles ei ole loogikat. Aga muidugi, loogikat võib ju ka igasugust olla.

I. Fjuk

Lugupeetud juhataja, lugupeetud Siim Kallas! Kui tsiteerida ühte teie vastust, siis panga nõukogu esimehe kohustused ei ole suuremad kui nõukogu liikmel. Kas te ei kahtle selles, et

kui te selliselt väidate, et siis te ei ole hinnanud õieti panga nõukogu esimehe vastutust ja olete teinud ennatliku otsuse kandideerimiseks sellele postile?

Teiseks, me teame teid kui seinast-seina koalitsioonivalitsuse eest võitlejat. Kui teid nimetatakse Eesti Panga Nõukogu esimeheks, siis kõrvuti sellega on ka Balti Pank, Tartu Kommertspank ja veel mõned teised pangad ühe ühenduse – "Vaba Eesti" käes. Juhul, kui teid nimetatakse Eesti Panga Nõukogu esimeheks, kas te siis edaspidi loobute seisukohast, et ka valitsus võiks olla seinast-seina koalitsioonivalitsus?

S. Kallas

Ma ei öelnud kindlasti, vastates esimesele küsimusele, et panga nõukogu esimehe kohustused on samad kui panga nõukogu liikme omad. Ma ütlesin, et panga nõukogu esimehe kohustused pole mitte palju suuremad kui panga nõukogu liikmel. Niimoodi ma ka arvan, kuid teatud vahe muidugi on, ja nimelt materjalidega tuleb veidi rohkem töötada. Ma arvan, et ma tulen sellega toime.

Mis puutub teise küsimusse, siis ausalt öeldes on see tõesti nii, et ühes ühenduses olevad inimesed on sattunud erinevate pankade etteotsa. Ma ei kujuta seda konkreetselt mingisuguse vandenõuna ette. Kui mõeldakse, et sellega saab valitsust kukutada, siis selles ma küll kahtlen sügavalt. Minu vaated poliitikale ei ole seotud sellega, mis toimub pangas.

V. Pohla

Lugupeetud härra Kallas! Mind siiski ei rahuldanud teie vastus kahe ala ühendamise suhtes ühe inimese tegevusena, s.o. ametiühingute liidrina ja Eesti Panga Nõukogu esimehena. Ma ei tea maailmas ühtegi maad, kus need tegevusalad oleksid ühe mehe mütsi all. Võib-olla, härra Kallas, te lähtute vanast arusaamisest ametiühingu ja panga tegevuses. Töövõtjad ja tööandjad, keda pank edaspidi ka rohkem esindama hakkab, on üsna vastandlike huvidega poolused. Esitage, palun, veel kord oma seisukohad selles küsimuses!

S. Kallas

Ma vastasin sellele küsimusele juba, kas ma pean seda uuesti kordama? Muud ma ei oska vastata. Minu nägemust mööda on see üldises plaanis tõesti nii, et pank on tööandja leeris olev asutus ja töövõtja leeris on ametiühingud, kuid seda, et need konkreetsed sfäärid ja küsimused läheksid lähemal ajal mingil moel vastuollu, seda ma ei näe, sest need on niivõrd erinevad sfäärid.

T. Mets

Härra Siim Kallas! Valimisel ma küll hääletan teie poolt, aga minus tekitab siiski kahtlust teie optimistlik arusaam vene rublast. Rubla saab lähitulevikus veel ainult destabiliseeruma. Seda umbusaldust tugevdab nii praegune rahareform kui ka eelolev üldine hinnareform Liidus. Ja kui teie ütlete, et rubla läheb üks viie peale, siis mina seda mitte mingil juhul ei usu.

S. Kallas

Ma ei oska täpselt öelda, kuid pakun välja ühe võimaliku probleemi. Ma ei usu, et nendel, kes otsustasid selle rahareformi alustamise, oleks ainult see plaanis ja et sellega kõik lõpeks. Ma arvan, et järgmised sammud on veel ees ja ma pakkusin need välja. Ma võin sinna juurde lisada veel seda, et võtmeküsimuseks kujuneb, kuidas see mõjub ikkagi tootmisele. Kui te panite tähele, siis eile oli juttu, ma ei mäleta nüüd, kas NSV Liidu presidendi või peaministri esinemises, sellest, et kavandatakse laiaulatuslikke demobiliseerimise ja privatiseerimise abinõusid, nii et midagi on kavas. Ma arvan, et nende abinõude tulemusena muutub rubla-dollar kurss.

L. Hänni

Austatud Siim Kallas! Eesti Vabariigi Valitsuse privatiseerimise kontseptsiooni kohaselt laekub riigivarade müügist saadav raha erifondi, mida käsutab Ülemnõukogu. Eesti Panga president on avaldanud arvamust, et riigivarade müügist saadav tulu peaks kuuluma Eesti krooni kindlustamiseks. Milline on teie arvamus, kes ja kuidas peaks müüma riigi vara ja kuidas kasutada selle eest saadud raha?

S. Kallas

Põhimõtteliselt on endise panga nõukogu seisukoht selles osas olemas ja ka seadusandlikult on see fikseeritud, et Riigivaraamet, kes tegeleb selle privatiseerimisega, on kahepoolse juhtimise all. Ma tean, et pank taotleb seda, et see raha läheks panga põhifondi täiendamiseks ja et seda ei kasutataks eelarvekulude katmiseks. Selles mõttes olen mina täiesti samal seisukohal.

A. Mölder

Austatud spiiker, lugupeetud Siim Kallas! Kuna ma istun Ignar Fjuki kõrval, siis ajendas tema küsimus mind esitama järgmise küsimuse. Kas te olete suuteline vabariigis väga tähtsaid ja üheseid rahalisi probleeme käsitlema väljaspool poliitilisi vaateid?

(Kallas ei vastanud.)

A. Sirendi

Siim Kallas! Rahvarinne soovitas presidendi rahvavastastele ukaasidele vastata kodanikuallumatusena. Kas ei oleks meil nüüd suurepärane võimalus meie poliitilised järeldused enda ja mitte oma rahva peal ära katsetada ja raha lihtsalt vahetamata jätta? Tänan!

S. Kallas

See on poliitika ja rahandus segamini. Kuna ma ütlesin, et ma üritan hoida rahaasjad poliitikast lahus, siis ma seda ei kommenteeri.

Juhataja

Suur tänu, Siim Kallas! Ülemnõukogul rohkem küsimusi ei ole. Kolleegid, kuidas teile tundub, kas on soovi pidada läbirääkimisi sel teemal või asume otsustama? Otsustame.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus "Eesti Panga Nõukogu esimehe ametisse nimetamise kohta"? Palun hääletada!

Selle ettepaneku poolt on 45 rahvasaadikut, vastu 27, erapooletuid 8. See ettepanek ei leidnud toetust.

Kas mulle on proteste? Teeme uue kohaloleku kontrolli. Kohaloleku kontroll! Kohal on 83 rahvasaadikut, puudub 22. Kolleegid, kas nõutakse uut hääletamist? Ainukene motiiv, mis seda õigustaks, on tõesti see, et summa ei klapi, see näitab, et üle 10 rahvasaadiku ei hääletanud. Ma siiski arvan, et on õigustatud teha kordushääletus. See ei ole reaalne, et üle 10 rahvasaadiku ei hääletanud. Minu meelest tuli veel saadikuid juurde, teeme nüüd viimase kohaloleku kontrolli ja seejärel kordushääletuse. Kohaloleku kontroll! Kohal on 84 rahvasaadikut, puudub 21. Panen uuesti hääletamisele ja see otsus on lõplik.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus "Eesti Panga Nõukogu esimehe ametisse nimetamise kohta"? Palun hääletada! Üks hetk, võtan hääletuse maha. Kontrollige, kas puldid on nüüd sees! Teeme uue kohaloleku kontrolli. Uus kohaloleku kontroll! Kohal on 82 rahvasaadikut, puudub 23. Aavo Mölder.

A. Mölder

Austatud spiiker! Siim Kallase käest ei saanud sellist küsimust küsida, kuid enne kui me hääletame, kas te oskate öelda, kui Siim Kallast ei nimetata sellele kohale, kas on siis veel teisi kandidaate või ei ole?

Juhataja

Praegu jääb sellele küsimusele vastus andmata, sest me oleme juba otsustamise faasis.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus "Eesti Panga Nõukogu esimehe ametisse nimetamise kohta"? Palun hääletada! Hääletamine on salajane. Selle ettepaneku poolt on 51 rahvasaadikut, vastu 25, erapooletuid 8. See ettepanek ei leidnud toetust.

Eesti Vabariigi Ülemkohtu liikme V. Merka vabastamine ametikohustustest

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu! Jätkame päevakorraga. Eesti Vabariigi Ülemkohtu liikme Merka vabastamine ametikohustustest. Palume kõnetooli Ülemkohtu esimehe Jaak Kirikali.

J. Kirikal

Austatud juhataja, lugupeetud Ülemnõukogu! 19. jaanuaril täitus Ülemkohtu liikmel Vaike Merkal 55 aastat. Ta võttis aasta alguses puhkuse ja palub ennast vabastada Ülemkohtu liikme kohustustest seoses pensionile jäämisega.

Juhataja

Kas ülemkohtunikule on küsimusi? Ei ole. Suur tänu! Kas paneme hääletamisele? Kohaloleku kontroll. Kohal on 77 rahvasaadikut, puudub 28.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus "Muudatuse tegemise kohta Eesti Vabariigi Ülemkohtu koosseisus"? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 70 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, erapooletuid on 3. Otsus on vastu võetud.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Mul on ettepanek kuulutada 10-minutiline vaheaeg. Vaheajal ma palun enda juurde Peet Kase, Ignar Fjuki, Ants Veetõusme ja Tõnu Antoni. Vaheaeg 10 minutit.

V a h e a e g

Eesti Vabariigi Valitsuse poolt esitatud Eesti Vabariigi lennundusseaduse, Eesti Vabariigi maanteede seaduse ja Eesti Vabariigi kaubandusliku meresõidu koodeksi eelnõude kohta

Juhataja

Jätkame istungjärgu tööd! Ma teen ettepaneku arutada päevakorras küsimusi, mis on seotud Eesti Vabariigi Valitsuse poolt esitatud lennundusseaduse, maanteede seaduse ja Eesti Vabariigi kaubandusliku meresõidu koodeksi eelnõudega. Me palume kõnetooli eelarve- ja majanduskomisjoni esimehe Ants Veetõusme.

A. Veetõusme

Majanduskomisjon on paaril korral vaadanud Eesti Vabariigi lennundusseaduse, Eesti kaubandusliku merekoodeksi ja Eesti Vabariigi maanteede seaduse eelnõusid. Need on kõik väga mahukad ja suure juriidilise sisuga dokumendid. Nendes on väga palju sellist, mis meie jaoks on täiesti uus. Kui mingisugusedki maksuseadused on meil olemas, siis maanteede seadust ja merekoodeksit ei ole, välja arvatud rahvusvahelised merekoodeksid. Komisjon leidis, et valitsuse poolt esitatud initsiatiiv on õigeaegne, kuid ekspertidel tuleks teha nende dokumentide kallal veel tõsist tööd. Ja nagu viimasel ajal on siin palju räägitud, peaksid võib-olla sellega tegelema ka need rahvusvahelise spetsiaalsusega eksperdid, kes tunnevad rahvusvahelisi seadusi.

Eelarve-majanduskomisjon jõudis otsusele, et Ülemnõukogu peaks vastu võtma selles küsimuses vastava otsuse. Ma loeksin selle teile ette ja siis me võime arutada, kas on vaja oodata ja teha täiendusi või me võime täna selle otsuse vastu võtta. See on nüüd Ülemnõukogu enda otsustada, aga meie projekt oleks selline.

"Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu seaduseelnõud Eesti Vabariigi lennundusseaduse, Eesti Vabariigi maanteede seaduse, Eesti Vabariigi kaubandusliku meresõidukoodeksi kohta". Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsustab:

1. Esitada Eesti Vabariigi Ülemnõukogu seaduseelnõud Eesti Vabariigi lennundusseaduse, Eesti Vabariigi maanteede seaduse, Eesti Vabariigi kaubandusliku meresõidukoodeksi kohta seisukohtade võtmiseks kõikidele Eesti Vabariigi Ülemnõukogu alatistele komisjonidele ning avaldada neil oma arvamus 1. maiks 1991. aastal.
2. Suunata nimetatud seaduseelnõud ekspertiisi teostamiseks Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidiumi ekspertiisikomisjonile, kellel anda oma arvamus 1. aprilliks 1991. aastal.

3. Määrata nimetatud seaduseelnõude arutamisel juhtivaks komisjoniks õiguskomisjon ning esitada juunikuus seaduseelnõud Ülemnõukogu istungjärgule esimeseks lugemiseks."

Nagu näete, on siin tähtjad küllaltki pikad, kuid meie komisjoni arvates on valdkond sedavõrd uus, et enne tuleb sellega pisut viivitada kui kiirustada. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Kas ettekandjale on küsimusi? Härra Veetõusme, kas meil otsuse projekt on olemas? Aitäh! Kas läbirääkimisi soovitakse pidada? Ei soovita. Kas otsuse projektiga ollakse nõus? Sel juhul ma panen otsuse projekti hääletusele. Kohaloleku kontroll. Kohal on 74 rahvasaadikut, puudub 31.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu seaduseelnõud Eesti Vabariigi lennundusseaduse, Eesti Vabariigi maanteede seaduse ja Eesti Vabariigi kaubandusliku meresõidukoodeksi kohta"? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 69 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, erapooletuid on 1. Otsus on vastu võetud.

Muudatuste ja täienduste tegemise kohta Eesti NSV maksukorralduse seaduses

Juhataja

Kolleegid! Ma pean väikese dialoogi Aavo Mölderiga. Kas meil on olemas otsuse projekt? On olemas. Palume kõnetooli Aavo Mölderil ja tuleme päevakorrapunkti "Muudatuste ja täienduste tegemine Eesti NSV maksukorralduse seaduses" juurde, mis oli meil katkestatud.

A. Mölder

Austatud Ülemnõukogu juhataja, austatud kolleegid! Lisaks eelsele ettekandele selle kohta, et majanduskomisjoni ülesandeks oli anda hinnang kahe saadikurühma poolt esitatud muudatustele ja täiendustele maksukorralduse raamseaduses, tahaksin ma lisada ainult nii palju, et selleks, et muuta ja täpsustada maksukorralduse raamseadust, on vajalik teada valitsuse ja tema allasutuste poolt koostatud määrusi ja juhendmaterjale nii kõikide maksude kui ka nende rakendamise korra kohta.

Täna neid materjale Ülemnõukogu saadikutel käsitleda ei ole. Ma ei tahaks viita Ülemnõukogu aega nende dokumentide ekspertiisi põhjenduseks, kuid kõigile on selge see, et maksuseadused ja nende rakendamine on olulise tähtsusega nii juriidilistele kui ka

üksikisikutele ning sellest tulenevalt peab sellealane asjaajamine vabariigis olema täpselt seadustatud ning vastavalt maksuseadustele rakendatud. Kahjuks on viimasel ajal laekunud informatsiooni, et kõikide maksuseaduste kohta ei ole üheselt tehtud juhendmaterjale ja osa neist ei peegelda täpselt maksuseadusi. Sellest tulenevalt tegi eelarve-majanduskomisjon 21. jaanuari istungil otsuse, millest lubage teile ette kanda.

Selles otsused on kaks punkti:

1. Teha ettepanek Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidiumile korraldada käesoleva aasta 15. veebruariks Eesti Vabariigi Valitsuse ja tema organite poolt maksukorralduse alal kehtestatud määruste ja juhendmaterjalide ekspertiis.
2. Teha Ülemnõukogule ettepanek katkestada maksukorralduse seaduse muudatusi ja täiendusi käsitleva seaduseelnõu arutelu kuni käesoleva otsuse projekti punktis 1 nimetatud ekspertiisi tulemuste esitamiseni.

Juhataja

Kas ettekandjale on küsimusi? Ei ole. Suur tänu, härra Mölder! Otsuse projekti kohta märkusi või parandusettepanekuid esitatud ei ole. Kas me paneme selle hääletamisele? Kohaloleku kontroll. Kohal on 75 rahvasaadikut, puudub 30.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus "Eesti NSV maksukorralduse seaduse muudatusi ja täiendusi käsitleva seaduseelnõu läbivaatamise katkestamise kohta"? Palun hääletada!

Selle ettepaneku poolt on 67 rahvasaadikut, vastu 2, erapooletuid on 1. Otsus on vastu võetud. Lugupeetud Andres Tarand, kas me oleme valmis arutama Lahemaa Rahvuspargiga seotud küsimusi?

A. Tarand

Me oleme valmis seda tegema järgmisel nädalal. Homme on materjalid esimeseks lugemiseks laual.

Eesti Vabariigi seaduseelnõu "Pensionäride ainelise olukorra parandamisest" ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi seaduse "Pensionäride ainelise olukorra parandamisest" rakendamise korrast" projekti kohta

Juhataja

Suur tänu! Lugupeetud Lehte Hainsalu, kas me oleme valmis arutama pensionäride olukorda?

L. Sööt (Hainsalu)

Jaa, sotsiaalkomisjoni otsuse võin ma ette kanda.

Juhataja

Suur tänu! Lugupeetud Ülemnõukogu, me lähemegi nüüd selle päevakorrapunkti juurde "Eesti Vabariigi seaduseelnõu "Pensionäride ainelise olukorra parandamisest" ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse projekt "Eesti Vabariigi seaduse "Pensionäride ainelise olukorra parandamisest" rakendamise korrast". Ettekandja on Ülemnõukogu sotsiaalkomisjoni esimees Lehte Sööt-Hainsalu. Palume!

L. Sööt (Hainsalu)

Lugupeetud kolleegid! Seaduseelnõu pensionäride ainelise olukorra parandamisest on oma sisu ja mahu poolest tegelikult ajutine pensioniseadus. Sisulised vaidlused selle seaduseelnõu üle on jõudnud lõpukorrale ja eile tegi sotsiaalkomisjon järgmise otsuse:

1. Anda seaduseelnõu pensionäride ainelise olukorra parandamisest Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidiumi juriidilisse ja majanduslikku ekspertiisi. Tähtaeg on 5. veebruar 1991. aasta.
2. Soovitada seaduseelnõu esimeseks lugemiseks Eesti Vabariigi Ülemnõukogu täiskogu 31. istungjärgule.

Teatavasti on see meil veebruarikuu teine istungjärk. Tähtajad on väga lühikesed, kuid me loodame siiski tööga toime tulla, sest Eesti rahvas ootab ammu pikisilmi seda seadust. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Kas meil on küsimusi Lehte Heinsalule?

V. Lebedev

Lugupeetud eesistuja! Mul on küsimus lugupeetud ettekandjale. Kas selles küsimuses on üldse kokku lepitud rahandusministeeriumiga? Kas meie finantsid kannatavad välja selle ettepaneku? Ma ei eita sugugi selle vajalikkust, kuid kas me oleme tegelikult suutelised ellu viima meie otsust?

L. Sööt (Hainsalu)

Kahjuks ei kuulnud ma täpselt küsimust, palun korrata!

V. Lebedev

Kas see küsimus on läbi töötatud rahandusministeeriumi ja pangaga, selleks et seda tõesti võiks tegelikult teostada? Palun vastake!

L. Sööt (Hainsalu)

Loomulikult on see küsimus Eesti Vabariigi Valitsuses põhjalikult läbi kaalutud. Aga et asjas päris kindel olla ja kõiges selgust saada, selleks otsustaski sotsiaalkomisjon saata projekt Ülemnõukogu Presiidiumi juriidilisse ja majanduslikku ekspertiisi.

S. Petinov

Lugupeetud spiiker, lugupeetud kolleegid! Kahtlemata on siia sisse lülitatud väga humaansed seisukohad, raske on nendega mitte nõustuda. Kuid samal ajal kerkib mul üles veel üks küsimus. Mulle näib, et on veel üks kategooria inimesi, kes on raskes finantsolukorras – need on üliõpilased. Need ei ole lapsed, kuid samal ajal on üliõpilased need inimesed, kes täna elavad miinimumtasemel, paljudel neist on perekonnad ja mulle näib, et seda kategooriat oleks tulnud ka arvestada, need inimesed arvatavasti peavad kuidagi sinna sisse minema. Ma pakun välja kohe formuleerida järgmiselt: vahetada pensionäridele, aga samuti kõrgkoolide ja keskeriõppeasutuste õpilastele käibelt kõrvaldatud rahatähti ... ja edasi vastavalt tekstile.

Lugupeetud spiiker, ma palun vabandust, sest ma ise olen desinformeeritud ja andsin väärtateid ka teistele, ma esinesin veidi teises küsimuses. Nähtavasti ma lasksin kõrvust mööda, millest on jutt. Palun vabandage!

Juhataja

Lugupeetud kolleegid! Kas soovitakse läbirääkimisi pidada või võtame otsuse vastu? Ei soovita läbirääkimisi pidada. Kohaloleku kontroll. Kohal on 69 rahvasaadikut, puudub 36.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus "Eesti Vabariigi seaduseelnõu "Pensionäride ainelise olukorra parandamisest" ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse projekti "Eesti Vabariigi seaduse "Pensionäride ainelise olukorra parandamisest" rakendamise korrast" arutamiseks esitamise kohta Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 31. istungjärgule? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 67 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, erapooletuid on 1. Otsus on vastu võetud.

Kolleegid! Mul on ikkagi ettepanek, et homme toimuks plenaaristung, nagu ta on reglemendis ette nähtud, algusega kell 10.00. Me arvame siin juhatuses, et kiireloomuliste küsimustena me lülitame päevakorda rahareformiga seonduva, tõenäoliselt võtab sellest arutelust osa ka rahandusminister. Võimalik, et Ülemnõukogu on nõus lülitama kiireloomulise punktina päevakorda ka läbirääkimistega seonduva. Samuti paneme Ülemnõukogu ette liiklusohutusega seotud otsuse vastuvõtmise. Ma meelega nimetan seda sellepärast, et asjaosalised teaksid, keda me ootame homsele istungile. Ma loen tänase istungi lõppenuks ja annan kõigepealt sõna Andres Tarandile.

A. Tarand

Lugupeetud juhataja, lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Ma tekitasin ühe oma küsimusega teatud segaduse siin saalis. See on näljastreigi epiloog, ma loodan, selle viimane vaatus. Nimelt, ma ei pidanud silmas ühtegi ajakirjanduse esindajat ega ka raadiojaama "Majak", nemad teevad oma tööd ja sellega on kõik korras. Aga korrespondent mõistis asja, tundes ka ennast süüdi olevat ja sellepärast on ta andnud ettelugemiseks järgmise avalduse:

"Üleliidulise raadio programmi "Majak" korrespondent ei teadnud, et saadikud Lebedev ja Petinov saatsid 1991. aasta 19. jaanuaril pöördumise Venemaa rahvastele sellest Eesti parlamendi saadikuid informeerimata. Seoses sellega vabandan parlamendi spiikri ja kõigi saadikute ees!" Allkiri on nähtavasti Trapeznikov.

I. Raig

Austatud kolleegid! Mul on teile edasi anda teade, et täna sõitsid meie vabariigi delegaadid proua Klavdia Sergij, Ülle Aaskivi ja Ants Paju Vene Föderatsiooni Ülemnõukogu homsele istungile. Neil on kaasas meie Ülemnõukogu saadikugrupi "Gruppa solidarnosti s rossiiskimi demokratami" pöördumine Vene Föderatsiooni Ülemnõukogu poole. Ma arvan, et aja kokkuhoiu mõttes ei ole seda pöördumist vaja teile ette lugeda. See pöördumine leidis toetust eilsel Ülemnõukogu Presiidiumi istungil ja sisaldab sisuliselt samu mõtteid, mida siin saalis arutati esmaspäeval, kui võeti vastu pöördumine maailma avalikkuse ja NSV Liidu juhtkonna

poole. Informatsiooniks teile veel niipalju, et saadikugrupis on praegu registreerunud 19 saadikut ja nende nimed tehakse samuti teatavaks Vene Föderatsiooni Ülemnõukogule. Tänan!

S. Petinov

Lugupeetud spiiker, lugupeetud rahvasaadikud! Arusaamatuste vältimiseks tahaksin ma selgitada olukorda ja vastata Tarandi poolt esitatud küsimusele. Täna umbes kell 15.00 me tõepoolest kohtusime Trapeznikoviga raadiojaamast "Majak" ja andsime talle intervjuu meie näljastreigist ja selle lõpetamisest. Me vastasime samuti kahele küsimusele, mis ei puudutanud Tarandi poolt käsitletud küsimust.

Mis puutub meie pöördumisse, siis pean ütleva, et see ei olnud pöördumine, vaid avalik kiri, mille me tõesti tegime, ja ma pean vajalikuks sellest rääkida. Tõsi, 19. jaanuaril mul ei olnud võimalust sellest rääkida, kuna ma ei teadnud, kas see kiri on üldse ära saadetud või ei. Sellepärast, et me andsime kirja edasi referentide kaudu ja meil puudus võimalus kontrollida, kas Vene NFSV Ülemnõukogu liikmed said selle kätte. Niipalju kui mulle teada on, kasutas Trapeznikov informatsiooni allikana regioonidevahelise nõukogu bulletääni nr. 6. Bulletäänis me ütlesime välja oma seisukoha meie lepingu kohta. Lugupeetud kolleegid, teile ei paku see mingit uudist. Samuti te teate meie suhtumist lepingusse Vene NFSV-ga. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Ma palun presiidiumi liikmeid tulla lühikesele presiidiumi istungile minu tööruumi 161. Head õhtut! Homme algab plenaaristung kell 10.00.

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

28. ISTUNGJÄRK

NELJAS ISTUNG

24. jaanuar 1991

Juhataja (Ü. Nugis)

Tere hommikust, lugupeetud Ülemnõukogu! Asugem töökohtadele! Kontrollime kohalolekut. Kohal on 57 saadikut, puudub 48.

Head kolleegid, ma pean teile ütlema, et ka minule kirjutatakse viimasel ajal palju. Põhiliselt on need ilusad kirjad, kuid keskeltläbi iga viies puudutab meie tööd ja tööst osavõttu. Me peame selle üle vist kitsamas ringis nõu pidama. Saadik ei ole tükitööline, kuid saadik on kõrge rahvaesindaja, ta peab ise teadma, millised on tema kohustused rahva ees. Mul on piinlik meie eetika pärast. 57 saadikuga ei saa Ülemnõukogu täna päevakorras olevaid tähtsaid küsimusi arutada. Teeme uue kohaloleku kontrolli. Kohal on 61 saadikut, puudub 44.

NSV Liidu presidendi 1991. aasta 22. jaanuari seadluse 50- ja 100-rublaste kupüüride käibelt kõrvaldamise kohta

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu! Mul on ettepanek arutada täna kiireloomulise küsimusena Nõukogude Liidu presidendi seadlust 50- ja 100-rublaste kupüüride käibelt kõrvaldamise kohta. Kolleegid, ma palun teid suuremeelsed olla, dokumentatsioon ei ole praegu laitmatult vormistatud, sest otsuse eelnõud on väga mitmekesised. Palun ettekandeks kõnetooli rahandusminister härra Milleri. Palutud on ka proua Litvinova ja pangajuhataja, kes tuleb väikese hilinemisega.

R. Miller

Tere hommikust, austatud rahvasaadikud! Tahaksin mõne sõnaga puudutada nn. rahareformi. Tegelikult ei ole tegu täieliku rahareformiga, vaid kui kasutada Gorbatšovi väljendit paar nädalat tagasi presidendinõukogus, siis tehakse vaid "paru šagov". Et teeme paar sammu selle suunas. Ma arvan, et mul ei ole mõtet hakata presidendi seadlust ümber jutustama, samuti on meil olemas NSV Liidu ministrite kabineti määrus 22. jaanuarist 1991. aastast, mis käsitleb mõningaid rahavahetuse tehnilisi küsimusi.

Kui nüüd seda poolikut rahareformi majanduse seisukohalt vaadata, siis kuna ta on poolik, siis ei saa tulemusedki olla täiesti need, mis ilmselt on selle aktsiooni eesmärgid. Mõtlen ringlusest teatud hulga sularaha kõrvaldamist ning turumajanduse tasakaalustamise suunas mõningate sammude tegemist. Põhieesmärgiks on võtta varimajanduse tõttu tekkinud suured rahad inimestelt ära, aga samuti need rahad, mis on ebaseaduslikul teel läinud välismaale, nagu mainis oma ettekandes endine Liidu rahandusminister, praegune Liidu valitsuse esimees peaminister härra Pavlov 22. jaanuari õhtul oma teleintervjuus.

Tegelikult see rahareform meie majanduses sisulisi muudatusi ei too, see on ühekordne samm, millega püütakse osa raha ringlusest kõrvaldada. Majanduses toimivad protsessid aga arenevad endise hooga edasi, inflatsioon kasvab ja elanikkonna elatustase vastavalt sellele langeb.

Ilma kompleksseid muudatusi majanduses läbi viimata selline reform mingisugust olulist efekti edaspidiseks kahtlemata ei anna.

Nüüd, kuidas on täna hommikune olukord meie vabariigis. Eile toimus pankades põhiliselt ettevõtete ja asutuste kassades oleva raha vahetamine. Käisin ka isiklikult päeval olukorraga tutvumas. Peab ütleva, et asja ootamatuse tõttu ei olnud pangad võimelised vastu võtma rahahulka, mis ettevõtted sinna tõid. Tekkisid suured järjekorrad ja rahulolematust. Asi lõppes sellega, et kui kell 12 sissepääs pankadesse suleti, jäi tervel real ettevõtetele ja asutustele oma kassades olev raha vahetamata.

Õnneks andis Liidu riigipank Moskvast loa täna ettevõtete ja asutuste raha vahetamist pikendada. Ma arvan, et sellega peaks see küsimus põhimõtteliselt lahendatud olema. Täna algab pankades ettevõtete ja asutuste esindajate vastuvõtt, et vahetada töötajate raha. Samuti on alanud pensionäride teenindamine nii sideasutustes kui ka pankades. Kahjuks mitte kõik sideasutused ja samuti ka hoiupank ei pidanud kinni eile komisjonis antud lubadusest alustada tööd kell 8.

Nüüd asja organisatsioonilisest küljest. Meil on moodustatud operatiivkomisjon, mille eesotsas on proua Litvinova. Sinna kuuluvad kõikide Eesti riiklike pankade, samuti sotsiaalpanka ja rahandusministeeriumi esindajad. Ning lisaks sellele on saabunud Moskvast NSV Liidu Riigipanga, rahandusministeeriumi ja julgeoleku komitee esindajad. Esimene õhtu vahetult pärast presidendi seadluse avaldamist pidasime nõu, kuidas tööd teha. Eile arutasime 2,5 tundi pensionäride küsimusi. Komisjon jätkab tööd täna kell 2, et arutada raskusi, mis on seotud raha vastuvõtuga. Põhiline probleem on tagada raha vastuvõtmine 2 päeva jooksul. Alates laupäevast hakkavad pangad juba raha välja maksma. Tööjõu puuduse tõttu pankades ei suudeta praegu teha mõlemaid operatsioone korraga, see pikendaks operatsioonide kestvust umbes 2 korda. Minu teada on nüüd rahavahetuse probleemide lahendamiseks moodustatud kõikides linnades ja maakondades rahavahetuse komisjonid. Need peavad antud tööd korraldama ning otsustama nende kodanike avaldused, kes tahavad vahetada raha rohkem, kui on ette nähtud. Peale selle on meil tarvis moodustada vastav vabariiklik komisjon. Selle koosseisu me arutasime eile härra Veetõusmega põhimõtteliselt läbi. Ka majanduskomisjon võiks selle komisjoni koosseisu kohta härra Veetõusmele ettepanekud teha. Selle komisjoni ülesandeks jääb läbi vaadata kodanike avaldused, mis jäid rahuldamata maakondade ja

linnade komisjonides. Ühtlasi ma tahaksin öelda, et iga päev on nendes küsimustes esinetud nii raadios kui ka televisioonis erisaadetes. Nii et inimestele on teavet selle kohta antud. Ka tänases "Rahva Hääles" olid rahandusministeeriumi vastused põhilistele probleemidele, mille kohta kodanikud on huvi tundnud ja mille kohta on väga palju helistatud rahandusorganitesse ja pangaasutustesse.

Tahaksin öelda veel seda, et kui pidada nõuetest rangelt kinni, siis kahtlemata annab reform väga suure löögi pensionäridele. Soovitame maakondade ja linnade komisjonidel eriti tähelepanelikult suhtuda pensionäride avaldustesse lisaraha vahetamise kohta. See on üks väga tõsiseid muresid. Inimesed, kes on omale vanaduspäeviks raha kogunud, ei tohi seda kaotada. Eriti raske on maal, kus hoiukassavõrk ei ole mitte kõige paremal tasemel ja raha hoitakse sageli omal kodus, ükskõik kas ta on siis padja all või sukasääres. Seda raha minu arvates riigil õigust ära võtta ei ole. Sest enamikul juhtudel on ta saanud seaduslikul teel.

Teine raske küsimus puudutab kahtlemata paljulapselisi perekondi. Võtta vanematelt ära raha, mis on kogutud ja kodus hoiul olnud laste kasvatamiseks, see ei ole õige. Eile arutas valitsus rahareformi ning me koostasime kirja härra Pavlovi nimele. Tolles kirjas me taotlesime erandkorras, et pensionäridele kehtestataks limiidiks 500 rubla ning iga lapse kohta vahetataks täiendavalt 300 rubla. Ja see 500 rubla ei oleks maksimaalseks määraks ses mõttes, et enam komisjoni poole pöörduda ei võiks. Seda võib teha igal juhul. Täna on härra Savisaar selle kirjaga Moskvast, kohtub härra Pavloviga. Milline on tulemus, ma ei oska muidugi öelda, aga lootusi on vähe.

Nüüd sellest, kas Eesti on pädev vastu võtma omapoolseid seadusandlikke akte, et suurendada neid määrasid, mis on Liidu määruks toodud. Ma ei oska sellele vastust anda. Kas NSV Liidu Riigipanga Eesti Vabariiklik Pank hakkab neid täitma või mitte, seda mina öelda ei oska. Meil on siia palutud proua Litvinova, kes võib selle kohta selgitusi anda. Täna teid tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu, härra Miller! Saadikutel on mõned küsimused. Villu Jürjo.

V. Jürjo

Austatud härra Miller! Täna hommikuse seisuga on selgunud Eestimaal veel üks valupunkt. Need on kirikud ja kogudused, kellele ei ole antud mitte mingisuguseid selgitusi ega juhtnööre. Kuna Eestimaal on ikkagi 400 koguduse ümber, siis see vahest polegi nii tähtsusetu. Eile selgus, et pangad käsitlevad kogudusi kui organisatsioone ja ettevõtteid, kelle

jaoks kell kukkus juba eile kell 12. Me teame, et pikka aega on kogudustesse suhtunud teistmoodi. Meil on palju väikesi maakogudusi, kellel rahaasjade peal vähemalt palgalist töötajat pole. Nii polegi suurem osa kogudusi raha vahetust vormistanud. Samuti tekib küsimus, kes vahetab raha nendele inimestele, kes on põhikohaga tööl kirikute juures. Praegu ei ole sellest aru saadud ja sellepärast on ettepanek anda rahvale tänase päeva jooksul veel raadio ja televisiooni kaudu selgitusi, kuidas käituda. Üks ettepanek oleks, et maakonnaavalitsused aitaksid kogudustel raha vahetada. Aitäh teile!

R. Miller

Siin oli nii küsimus kui ka ettepanek. Ma oma ettekandes juba märkisin, et kõik asutused saavad raha üle anda ka täna ning pangaasutustesse võivad tänase päeva jooksul pöörduda ka kõik kirikud ja kogudused oma kassas oleva raha ning vastavalt vormistatud dokumentidega. Kui tarvis on, meil on siin raadio esindajad kohal, võime pärast selle päevakorrapunkti arutelu lõppemist vastava teate kohe raadio kaudu edastada kogu vabariigile. Mis puutub maakonnaavalitsuste abisse, siis ma arvan, et kui kogudused peaksid nende poole pöörduma, ei keeldu nad nõu andmast ja praktilist abi osutamast.

L. Arro

Lugupeetud juhataja, lugupeetud härra Miller! Oma küsimuse või ettepaneku alustuseks tahaksin paar sõna sissejuhatuseks öelda.

Eile läksid Mustamäe sidekontoris vanad inimesed kella kuue paiku järjekorda. Seal oli kella üheksaks umbes 500 inimest. Neile öeldi, et oodake, muud infot inimestele ei antud. Päeva jooksul üks inimene varises kokku, viidi haiglasse. Kuni kella 12-ni inimesed ootasid, pidi tulema raha, mida hakatakse vahetama. Siis öeldi aga, et raha ei saadud, ent kupüüre ei võetud ka vastu. Nii vaevasid vanad inimesed end asjatult terve päeva. Täna hommikul hakati lõpuks inimesi sisse laskma ja raha vastu võtma.

Nüüd võib homme ja tuleval nädalal tekkida samasugune olukord, kui hakatakse raha välja andma. Arvatavasti pangast nii palju raha ei saada kui vaja. Kas raadio ja muu ajakirjanduse kaudu ei saaks organiseerida seda asja nõndamoodi, et terve linna- või maarajoon ei läheks korraga oma raha tagasi saama? Ehk saaks asja korraldada kvartalite ja valdade viisi, siis ei oleks vanainimestel sellist piina vaja enam üle elada.

R. Miller

Härra Arro, tänan ettepaneku eest! Arutame täna komisjonis selle küsimuse läbi ja püüame vastava info rahvale edasi anda. Raha koguste kohta, mis jõuavad pankadesse, annab ehk pärast informatsiooni proua Litvinova.

J. Kass

Lugupeetud ettekandja! Savisaar saadeti läbirääkimisi pidama pensionäride ja laste ainelise olukorra parandamiseks. Aga kuidas juhtus, et sellest kategooriast on välja unustatud I grupi invaliidid ja II grupi nägemisinvalidid? Minu arvates hoiavad need inimesed oma piiratud tegutsemisvõimaluste tõttu just raha kodus. Teine küsimus oleks selline: kui teil oli Veetõusmega juttu vabariikliku komisjoni moodustamisest, kas arutasite ka, millistel puhkudel tuleks kindlasti palveid rahuldada? Näiteks mis te arvate nende inimeste olukorrast, kes olid repressseeritud ja kes hiljuti on saanud suuremal hulgal raha hüvitiste näol? Nüüd neid nagu repressseeritakse sellega teistkordselt. Täna tähelepanu eest!

R. Miller

Minu andmete alusel kuuluvad I ja II grupi invaliidid pensionäride kategooriasse, invaliidsuspensiooni nad kindlasti saavad, selles ei ole kahtlust. Nii et I ja II grupi invaliidide küsimus peaks sellega olema ka lahendatud.

Mis puutub vabariikliku komisjoni töösse, siis me ei ole härra Veetõusmega neid asju arutanud. Ma tean isiklikult ühte kodanikku, kellele mõni aeg tagasi, vana aasta lõpus, maksti välja 60 000 rubla. See on sularahas tema käes hoiul ega ole hoiukassasse ära antud. Minu arvates siin kahtepidi mõistmist olla ei saa. Kui inimene esitab selle raha saamise kohta paberi, siis tuleb see raha ka ära vahetada. Aga ma ütlen veel kord, et see on minu isiklik arvamus.

J. Allik

Lugupeetud härra minister! Mul on kaks küsimust. Eile andis Usbeki president välja ukaasi pikendada rahavahetuse tähtaega 1. veebruarini. Ka Vene ministrite nõukogu muutis selle liidumääruse mõningaid punkte, kui ma ei eksi, siis just teatud kategooriatele makstava summa kohta. Meie peaminister sõitis palvekirjaga Moskvasse. Kas te arvate, et Usbeki ja Venemaa tegelevad lihtsalt avantüüriga ja meie tegutseme õigesti, või milles on asi?

Ja teine küsimus. Algusest peale võttis valitsus hoiaku, ja te kordasite seda praegu, et erilise löögi all on paljulapselised perekonnad ja pensionärid. Tegelikult on need samad riskigrupid,

kellele me iga hinnatõusu ja muude taoliste asjade puhul kompensatsiooni taotleme ja kelle kohta on siinsamas saalis palju kordi kõlanud väide, et nad ei tule ots-otsaga kokku ja mis on minu meelest õige. Nüüd me eeldame, et neil on 100- ja 50-rublalisi hunnikus nurkades. Kas valitsusel on mingi informatsioon selleks järelduseks olemas? Või on tegemist teatud propagandistliku käiguga? Mulle nimelt tundub, et propaganda asemel oleks praegu vajalik teha ühte asja, just seda, mida tegi Usbeki president – rahavahetustähtaega pikendada. Ja kõik muud küsimused, nii represseeritute kui ka paljulapseliste perekondade omad, lahendavad suurepäraselt ära omavalitsuse komisjonid, just nii, nagu te ütlesite, võttes aluseks kodanike tulude kaitse. Ja siis ei oleks ju mingit probleemi, kui see paanika, mis praegu postkontorites ja hoiukassades on, suudetaks kõrvaldada. Aitäh!

R. Miller

Mis puutub Usbeki presidendi ukaasi, siis ma kahtlen, kas pangaasutused, eelkõige NSV Liidu Riigipanga Eesti Vabariiklik Kontor hakkab seda täitma. Vastuse võib anda proua Litvinova. Selles aga olen teiega, härra Allik, põhimõtteliselt nõus, et paljulapseliste ja pensionäride küsimused saab suures osas lahendada linnade ja maakondade komisjonide kaudu.

H. Peterson

Lugupeetud juhataja, lugupeetud rahandusminister! Eile olin mures just maainimeste pärast, kellel on raske raha vahetada. Paljud ei teagi, mis on juhtunud, vanemad inimesed ei saa millestki arugi. Kuid suur tänu, täna te esinesite siin väga mõistvalt nende inimeste suhtes ja ma usun, et need probleemid lahendatakse, nii palju kui see sõltub teist. Kuid üks küsimus.

Ma usun, et ka seltside ja muude organisatsioonide raha vahetust on võimalik korraldada samamoodi nagu usukoguduste oma. Aga mis võetakse ette selle rahaga, mis on läinud välismaale ja mida ei jõuta kolme päeva jooksul siia toimetada?

R. Miller

Mis puutub seltsidesse, siis teil on tõepoolest õigus. See küsimus tuleb lahendada nagu ettevõtete, asutuste ja organisatsioonide oma. Kui nad ikka on juriidilised isikud, aga ilmselt kõik seltsid seda on.

Nüüd rahast, mis on välismaal. Kui meie kodanikud sõidavad välismaale, siis üldreeglina üle 30 rubla sularaha neil kaasas olla ei tohi. Nii et sularaha küsimus peaks ära langema. Arveldused aga toimuvad ju sularahata ja siingi mingisugust probleemi ei ole. Kui keegi

võttis sularaha rohkem kaasa – see on juba Liidu tolliseaduste rikkumine ja vastavalt sellele ei saa siin kellelegi kaasa tunda.

U. Anton

Lugupeetud minister! Ühes hommikusel raadioinfos oleval esitatud andmed, et Liidus õnnestub käibelt kõrvaldada ligi 50 miljardit rubla, ja sellest umbes pool jäädavalt, ilma tagasimaksuta. Kas võite kas või umbkaudselt prognoosida vastavaid summasid meie vabariigis?

R. Miller

Kahjuks jään teile selle vastuse võlgu. Me ei ole suutnud sellist prognoosi oma vabariigi ulatuses teha, kuna raharinglus Eesti ja teiste vabariikide vahel on väga suur. Me ei ole võimelised kindlaks tegema, kui palju on sularaha elanikkonna käes. Võib-olla proua Litvinoval on mingisuguseid andmeid, rahandusministeeriumil igatahes mitte.

L. Hänni

Lugupeetud ettekandja! Paljud Eesti noormehed viibivad praegu Nõukogude Liidus tegevteenistuses, neilgi võib olla sääste, mis on mõeldud elu alustamiseks peale armeeteenistust. Praegune rahavahetamise kord ei anna neile seda võimalust. Kas rahandusministeerium on selle probleemi üle mõelnud ja milline võiks olla lahendus? Aitäh!

R. Miller

Minu arvates kui noormees läheb armeeteenistusse Nõukogude armeesse, siis annab ta oma säästud kas vanemate kätte või paneb hoiupanka, vaevalt et ta raha ära peidab! Ma ei usu seda. Või on siis raha mõne hea naistuttava käes hoiul. Minu arvates peavad kodanikud, kelle käes on mõne armeeteenistuses viibiva noormehe raha, pöörduma avaldusega maakonna- või linnakomisjoni poole. Kui see raha on hoiukassas, siis ta kaduma ei lähe.

U. Ugandi

Austatud spiiker, lugupeetud minister! Mul on niisugune küsimus: kas vabariigile on ette kirjutatud, kui suur vastuvõetav rahasumma olla tohib? Kas meie siinsetel otsustel ja maakondade otsustel ikka on tõeline kaal või jäetakse osa raha meilt üleliiduliselt vastu võtmata? Aitäh!

R. Miller

Mingisuguseid limiite ei vabariigile ega ka linnadele ja maakondadele kehtestatud ei ole.

J. Põld

Härra minister, mul on teile kaks küsimust. Esimene on selline. Öelge palun, millises organis on registreeritud NSV Liidu Ministrite Nõukogu määrus, mis puudutab rahatähtede käibelt kõrvaldamist Eesti Vabariigis? Ja teine küsimus on selline. Ühe selle määruse sätte kohaselt on kodaniku teovõime edaspidi piiratud, s.t. ta võib oma hoiuarvelt ühes kuus välja võtta korraga kuni 500 rubla. Kui aga kodanikul on mitu hoiuraamatut ja need on registreeritud eri hoiupankades? Kuidas garanteerib siis pangasüsteem määruse selle sätte täitmise? Aitäh!

R. Miller

Esimesele küsimusele võin vastata, et too presidendi ukaas ja liiduvalitsuse määrus ilmselt mingis organis registreeritud ei ole. Me arutasime valitsuses, kas neid täita või mitte. Kui me oleksime keeldunud seda ukaasi ja liiduvalitsuse määrust täitmast, siis oleks meil kõige lähemal päevil sularaha lõppenud. Me ei oleks olnud võimelised välja maksuma ei pensione ega palku ja nende 50- ja 100-rublalistega, mida inimeste käes on päris suurtes summades, väljastpoolt Eestist me midagi osta ei oleks enam saanud. Ühesõnaga, minu arvates on toimunud vaikiv aktsept, kui majandusterminoloogiat tarvitada. Teine küsimus puudutas hoiuarveid. Vastavalt kehtestatud korrale on iga kuu võimalik saada 500 rubla sularaha oma elukohajärgsest hoiukassast. See tähendab seda, et kui näiteks minu hoiuarve on Narvas, siis mina seda kasutada ei saa. Saan kasutada ainult Tallinna linnas. Kui aga Tallinna linna kodanikul on Tallinna linnas 5–6 kohas arve avatud, siis kahtlemata ei saa garanteerida, et ta kas või 5 või 6 kohast 500 rubla välja ei võta. Ma ei tea, võib-olla proua Litvinovale on tänase öö jooksul tulnud mingeid täiendavaid selgitusi. Rahandusministeeriumile igatahes mitte.

I. Fjuk

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja, kolleegid! Ma võin veidi eksida, kuid kuskilt ma mäletan statistikat, mille järgi 10 linnainimesest hoiab hoiukassas oma raha 7 või 8. Aga maainimestest ainult 1 või 2. Lihtsalt hoiukassade kasutamine on maaelanikele ebamugav ja muud probleemid ka juurde.

Nüüd kaks küsimust. Esiteks: kas on ikka läbi mõeldud, et avalduste kaudu oleks maaelanikele garanteeritud kogu nende säästetud raha vahetamine? Ja teiseks: kas on kindel,

et ka need maainimesed, kes elavad Eestimaa kõige kaugemates ja üksikumates paikades, on saanud teada, mis toimub, ja jõuavad kolme päeva jooksul oma operatsioonid ära teha?

R. Miller

Tahaksin märkida, et linnades ja maakondades moodustatakse komisjonid, kes peavad hoolitsema selle eest, et vajalik info jõuaks igale poole. Täna hommikul oli mul näiteks juttu Harju maavalitsuse juhtkonnaga. Nemad moodustavad komisjonid kõikides küldes ja alevites, et inimesed saaksid raha vahetada elukoha läheduses. Niiviisi võiks toimida ka teised maakonnaavalitsused.

Juhataja

Suur tänu, härra Miller! Saadikutel praegu küsimusi ei ole. Lugupeetud kolleegid, palume kõnetooli Nõukogude Liidu Riigipanga Eesti Vabariikliku Kontori juhataja proua Litvinova. Ta teeb kaasettekande ja oleks hea, kui me saaksime konkreetselt kuulda, kuidas siis Nõukogude Liidu Riigipanga allasutus suhtub Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsustesse.

G. Litvinova

Vabariigi pankades oli eile väga raske päev. Raskem, kui keegi oodata teadis. Esiteks seetõttu, et presidendi ukaas oli üsna ootamatu. Selle kohta ei tohiks kellelgi siiski mingeid pretensioone olla, kuna kõik rahatähtede vahetamiseks ehk nagu praegu räägitakse, rahareformi teostamiseks vajalikud abinõud on alati ootamatud. Teisiti see olla ei saagi.

Pisut hämmastab meid, ja ma näen, et ka teid, lugupeetud saadikud, et 50- ja 100-rublaliste rahatähtede käibelt kõrvaldamiseks on kehtestatud väga lühikesed, ma ütleksin isegi karmid tähtajad. Seetõttu on pangatöötajatele langenud väga suur koormus. Nad pidid kolme tunniga ettevõtetelt kassajäägid vastu võtma, see oli füüsiliselt vägagi keerukas. Kuigi me püüdsime kogu öö töötades anda hommikuks mingitki teavet, kuidas seda kõike läbi viia, võttis selle töö alustamine, ettevõtetes aktide koostamine, raha kontrollimine kaasades ning aktide järgi neist kassadest kõigi nimetatud vääringus rahatähtede eemaldamine küllalt palju aega. Kolm tundi on nii suure töö jaoks imelühike aeg. Eile tegelesid pangad ainult raha vastuvõtmisega ettevõtetelt, seda tehti kolme tunni jooksul. Tuli ka mõni kaebus, et pangad ei andnud eile välja raha töötasudeks, ei sooritanud muid operatsioone.

Ent minu arvates võtsime me vastu õige otsuse, enamik ettevõtteid pidi saama oma raha pankka ära anda. Niikuinii kõikidelt raha vastu võtta ei õnnestunud. Õhtuks oli Estonia puisteel panga uste taga veel umbes 50 inimest. Nad osutusid kooperatiivide ja mõningate firmade

esindajateks, kes ei jõudnud varem raha loendeid koostada ning raha ära anda. Kindlasti tuli seda ette mujalgi vabariigis ning me oleme üsna mures. Tahtsime isegi tööd jätkata ja kõigi raha vastu võtta, kuid samas pidime lõpetama töö ettevõtetelt juba vastuvõetud rahaga. Praegu on raske oletada, milliseks kujuneb ettevõtetelt vastu võetud 50- ja 100-rublaliste üldsumma. Toon sellise näite: esialgsetel arvestustel anti Tallinna linnas eile ainuüksi kolme panka 32 miljonit rubla (need pole veel täpsed andmed). Loomulikult on see väga suur summa ja me töötasime terve öö. Meie mure, et mitte kõik ettevõtted ei suutnud eile oma raha pankadesse ära anda, osutus tõepoolest õigustatuks. Nii saatsime eile NSV Liidu Riigipanga juhatusse teate, et me ei suutnud toime tulla. Samasuguseid teateid tuli sinna ka teistest vabariikidest ning täna saime loa pikendada ettevõtetelt raha vastuvõtmise tähtaega. Teates on öeldud, et tohime täna raha vastu võtta kogu tööpäeva jooksul.

Tekib küsimus, kellele oli tarvis sellist ettevõtete ja ka pangatöötajate mõnitamist. Kas ei võinud siis eile anda korraldust võtta raha vastu ka kogu tänase päeva jooksul? Täna oleme vastavad teated edasi andnud kõikidesse linnadesse ja maakondadesse, töö jätkub. Rahandusministri asetäitja esines raadios, meie edastasime teated teletaibi ja telefaksiga. Praeguseks on pinge langenud.

Tänasest algab ettevõtetes juba 50- ja 100-rublaliste vastuvõtmine oma töötajatelt, kutse- ja kõrgkoolide õppuritelt ning pensionäridelt. Otsustasime esialgu katkestada kõik teised operatsioonid. Pankades võetakse vastu ettevõtete esindajaid raha vahetamiseks oma töötajaile, pensionäre ja mittetöötavaid inimesi. Kogu töö on väga keerukas. Loomulikult kutsub igasugune rahareform esile rahva ärevuse, inimesed on ka praegu väga mures. Ja on ka, mille üle muret tunda. Nendel, kes töötavad, vahetatakse raha töökohas. Ettevõtted saavad hakkama, nad võtavad raha vastu tsehhide ja osakondade kaupa, siis annavad selle üldnimekirja alusel kassasse, seejärel toob iga ettevõtte selle raha panka.

Suurt muret aga tekitab raha vahetamine kõigile pensionäridele ja mittetöötavatele kodanikele, neile, kes peavad ise minema asutusse, kust neile makstakse pensioni või kust nad saavad oma töö eest tasu. Meil on tööle asunud komisjonid, kes peavad mittetöötavate kodanike, eratöövõtjate, koduperenaiste ning ehk veel kellegi raha ümber vahetama. Hoiupankade ruumid on aga nii väikesed, et me ei suuda tagada korralikke tingimusi pangatöötajatelegi, rääkimata nendest, kes tulevad meie juurde raha vahetama. Siit ka see paanika, see rahva rahulolematuus. Järjekorrad, mis öö läbi seisavad kõikide meie pankade uste taga, teevad meile muret. Kuid antud juhul me ei suuda millegagi aidata. Kogu aeg oleme püüdnud raadios ja televisioonis rahvale sisendada, et me üritame teha kõik, et keegi ei

kannataks või et selliseid inimesi oleks vähemalt vaid üksikuid. Püüame teha kõik, et elanikkonnalt 50- ja 100-rublalised rahatähed vastu võtta.

Vahetatava raha maksimaalmäärad on kehtestatud presidendi ukaasiga ning nii ettevõtted kui ka hoiupangad peavad neid tingimusi arvestama. Samaaegselt istub pidevalt koos meie vabariiklik komisjon ning koordineerib kogu tööd, püüdes teha kõik, et asja vähegi lihtsustada, püüdes ära hoida rahulolematust.

Valus küsimus pole kerkinud ainult pensionäride, vaid ka invaliididega, keda ainuüksi Tallinnas on 20 000. Seepärast lülituvad sellesse töösse ka rajoonikomisjonid. Täna saime infot, et Tallinnas on tööle rakendatud juba 5 komisjoni – rajoonide omad ja linna oma. Nende komisjonide koosseisu on lülitatud pangatöötajad, kes püüavad nii küsimustele vastata kui ka aidata vahetada suuremaid rahasummasid, kui vahetavad pangad. Need komisjonid katsuvad iga avalduse positiivselt lahendada. Nii otsustas ka Tallinna linnakomisjon (linnapeaga oleme kohtunud ja neid küsimusi arutanud juba kahel korral). Olen kindel, et samuti talitatakse teisteski linnades ja maakondades, et tähelepanelikult suhtutakse igasse inimesse. On ju neid rahatahti suuremas koguses inimestel käes väga mitmesugustel põhjustel. Väiksemaid rahatahti on halb hoida, need võtavad palju ruumi. Ja usaldus meie pangasüsteemi ja meie majanduse vastu üldse puudub. Represseeritud on saanud hulga raha, mõni inimene aga on kuu või kaks-kolm nädalat tagasi võtnud oma hoiuarvelt suure summa mingite kaupade ostmiseks, kuid pole jõudnud seda ära kulutada. Probleeme on palju ja need kõik arutatakse läbi. Olen seisukohal, et elanikkond ei tohi kannatada.

Härra Miller juba põhiliselt vastas teid huvitanud küsimustele. Aga kui vaja, olen ma valmis teile veel kõike täpselt selgitama. Mis puutub hoiuste külmutamisse ja piirangutesse nende väljaandmisel, siis selle kohta oleme saanud täiendava juhise. Esialgu teatati, et elanikkonnale võib hoiuseid välja anda ainuüksi elukohajärgselt. Nüüd lisati, et neid võib väljastada ka töökohajärgselt. Miks on sellised küsimused tekkinud? Sellepärast, et 1988.–1989. ja 1990. aasta jooksul leidis Eestis seoses majanduslike "plahvatustega" aset suur rahamigratsioon. Vabariigi elanikkond viis raha Eestist välja, avades hoiuarveid naabervabariikides, Pihkva ja Leningradi oblastis. Samas on meie vabariiki samuti üle kantud palju hoiuseid. Seepärast see otsus ongi vastu võetud. Häirivaks asjaoluks võib osutuda vaid see, et hoiuarvelt saab välja võtta vaid 500 rubla. See aga ei laiene neile kodanikele, kelle töötasu kantakse üle hoiupanka. Kui töötasu on 1000 rubla, ja meil on inimesi, kes kannavad iga kuu üle rohkemgi, siis võib iga kuu võtta välja 500 rubla pluss veel hoiupanka iga kuu üle kantava töötasu summa. Antud juhul saavad kannatada need inimesed, kes on kogunud hoiuarvele suuri summasid ning kasutavad seda raha mitte isiklike asjade muretsemiseks, vaid mingil muul eesmärgil.

Nendega, kes on kogunud raha, kindlustamaks end mustadeks päevadeks, erilisi küsimusi ei teki.

Tahaksin siin rääkida veel ühest küsimusest. Nimelt on mõningad vabariigid vastu võtnud otsuse raha ringlusest eemaldamise tähtaega pikendada. See aga võib viia selleni, et nii ettevõtted kui ka elanikkond lasevad end lõdvaks, neil tekib tunne, et nad saavad tuua oma raha ka 5 või 10 päeva pärast. Ent kas Moskva neile siis enam seda raha vahetab? Võib juhtuda, et nii ettevõtted kui ka elanikkond saavad selliselt petta. Seepärast oleks meil minu arvates siiski vaja selle ülesande täitmisega kiirustada. See oleks lühidalt kõik.

Täna tuleb meil samuti väga pingeline päev. Kõige suuremat muret tunnen ma hoiupanga pärast, kus eile tõepoolest polnud töö korralikult organiseeritud. Meie vabariikliku hoiupanga töötajad peaksid ilmutama hoopis suuremat operatiivsust, võtma kiiremini ühendust oma allpankadega, andma lisateavet, olema abiks elanikkonnale, väikefirmadele ja organisatsioonidele, kellel on hoiupangas arve avatud. Eile aga oli tolles pangas töö halvatud. Hommikul oli ta hoopiski suletud, siis teatati, et avatakse kell 12, siis et pärast 12. Paljud ootasid kohapeal, paljud tulid hiljem, kuid siis oli kell juba 3 läbi ning raha enam vastu ei võetudki. Täna hommikul laekus terve rida telegramme kaebustega hoiupanga kohta. Tõsi, sealsed töötajad püüavad end õigustada sellega, et neil pole raha, mida vastu anda. Seda arvestades pakkusime välja sellise variandi: kui raha praegu pole, siis tuleb kolme päeva jooksul elanikkonnalt raha vastu võtta, tagasi saab seda maksta 10 päeva vältel. See aeg on juba pikem ja tuleval nädalal saaksime rahulikult raha väljastada nii hoiupankadele kui ka ettevõtetele elanikkonnaga arvelduste teostamiseks.

Praegu on meil autod Leningradis, need toovad täiendava koguse raha. Eile õhtul saatsime väga tõsise telegrammi Liidu riigipanga juhatuse esimehele härra Geraštšenkole. Rõhutasime vajadust meile kiires korras teatud kogus raha saata, vastasel korral jääks presidendi ukaas täitmata. Olen kindel, et saame rahatähed 10 päeva jooksul. Inimestele võib pakkuda ka võimalust raha sularahas mitte nõuda ja kanda see hoopis oma hoiuraamatutele. Seda võib rahvale soovitada. Nii et tuleb igati elanikkonda teavitada, alandamaks praegust teravat pinget. Pangatöötajad teevad selleks kõik endast oleneva. Olen valmis vastama teie küsimustele.

Juhataja

Saadikutel on mõned küsimused. Villu Jürjo.

V. Jürjo

Austatud proua Litvinova! Nagu ma oma küsimuses härra Millerile juba mainisin, Eestimaal on ümmarguselt 400 kirikut ja kogudust, kusjuures tõenäoliselt 300-l nendest pangaarvet ei ole ega ole ka mingeid kogemusi pangaga asjaajamiseks. Kas te võite selgituseks öelda, millised dokumendid nad peaksid vormistama, et nendel siiski rahatähed vahetataks? Ja kas ka kirikutele lõpeb see aeg täna kella 12-ks? Teiseks, kes vahetab raha kirikute palgalistel töötajatel? Aitäh!

G. Litvinova

Ma olen valmis veel kord raadios selgitama dokumentide vormistamist, eriti ettevõtete omi. Samad reeglid kehtivad ka kõigi kirikute kohta. Nad peavad lihtsalt koostama akti, kuhu kirjutatakse: "23. jaanuari hommikuks oli kassas 50-rublalisi – 100 tk. – sellises ja sellises summas; 100-rublalisi – 100 tk. – selle ja selle summa ulatuses; kogusummas nii ja nii palju." Ka olgu aktil kohalviibinud töötajate allkirjad. Kirikute puhul ei ole kohustuslik, et oleks viis allkirja, võib olla ka 1 või 2, kui seal pole rohkem töötajaid. Selle summaga minnakse panka, kus täidetakse dokument raha sisseandmise kohta. Seda nimetatakse üleandmise teatiseks. Selle üks eksemplar panga mäkkega vastuvõetud summa kohta tagastatakse ettevõttele, antud juhul siis kirikule, ning see summa kantakse ettevõtte arvele. Kirikute puhul tekib veel teinegi küsimus. Nagu ma tean, hoiavad kirikud, eriti need, kel pole arveldusarvet, raha kaasas. Sel juhul tuleb samuti pöörduda komisjoni poole, kes vahetab selle raha erandkorras.

Nüüd teie teine küsimus: kuidas vahetatakse raha kirikute töötajatele? Ma ei tea, palju seal üldse töötajaid on – üks, kaks või kolm – ja see polegi tähtis. Kirikutes, samuti kui ettevõteteski, vormistatakse raha vastuvõtuleht. Ja olgu sellel või üheainsa töötaja nimi, ikkagi pealkirjastatakse see nii: "Töötajatelt 100- ja 50-rublaliste rahatähtede vastuvõtmise leht. Vastu võetud – ees- ja perekonnanimi ning vastuvõetud summa." Kui see on kehtestatud piirsummast suurem, siis edasine toimub juba komisjoni kaudu, kui aga kuupalga piires, siis panga kaudu. See käib kõigi kirikute, kooperatiivide, aktsiaseltside ja firmade kohta, kes tegutsevad seaduslikult meie vabariigi territooriumil.

V. Kois

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud proua Litvinova! Öelge palun, kas te olete tutvunud otsuseprojektiga, mis meie laudadel on? Võtan lühidalt kokku, et selles tehakse ettepanek vahetada pensionäridele kuni 1000 rubla ning samuti iga lapse kohta 250 rubla. See erineb mõneti presidendi ukaasist. Härra Miller juba sellest rääkis, seepärast küsin nüüd teilt: juhul,

kui Ülemnõukogu võtab vastu selle otsuse, millist korraldust teie pank siis täidab, kas presidendi ukaasi või meie otsust?

G. Litvinova

Need küsimused peavad otsustama komisjonid. Ning ma olen kindel, et komisjonid need ka lahendavad. Ma sain alles praegu selle eelnõu, me arutame selle kohe täna kell 2 läbi ja langetame otsuse.

H. Peterson

Austatud juhataja, lugupeetud proua Litvinova! Kuulates teie põhjalikku ettekannet, kuidas on hoolitsetud kõikide elanikkonnagruppide eest, kerkib üldse küsimus, et mispärast siis meie, saadikud, siin rahva pärast muretseme? Kas see asi nii roosiline on? Ja kui kõik nii ilusti laheneb, mille pärast see rahavahetuse nali siis üldse Nõukogude Liidus ette võeti? Ma ei tahagi siin teie käest selle kohta vastust, sest see kõik ei olene teist. Aga küsimusi oleks kaks. Nagu me teame, on meil käibel veel 25- ja 10-rublalised rahatähed. Ja nendele on samamoodi peale kirjutatud, et need kindlustatakse kulla, väärismetalli või muude aktivatega. Ning peale nende on veel 5-, 3- ja 1-rublalised, mida nimetatakse lihtsalt kassapiletiteks. Miks otsus need rahatähed käibelt kõrvaldada ikkagi tehti? Milline on üldse raha kindlustatus Nõukogude Liidus? Võib-olla järgmine variant on selline, et me kaotame ka 25- ja 10-rublalised rahatähed? Ning ehk te teate, miks hiljuti anti Moskvast 100-rublaliste eest 120 rubla?

G. Litvinova

Esmalt, miks üldse on võetud vastu otsus 50- ja 100-rublalised käibelt kõrvaldada? Minu arvates on see seotud tõsiasjaga, et viimasel ajal tuli käibele väga palju valerahat. Teiseks, ainult neid kupüüre veavad NSV Liidu kodanikud välja välismaale ja toovad neid välismaalt sisse. Kolmandaks, ainult neid kupüüre kasutades on ettevõtted, organisatsioonid, kooperatiivid asunud sooritama omavahelisi arveldusi sularahas. Miljonite, sadade tuhandete kaupa maksavad meie firmad, põhiliselt kooperatiivid, vabariiki sissetoodava toorme ja materjalide eest. Seepärast oli selline otsus juba ammugi küpsemas ja praegu tahetakse esialgu need rahatähed käibelt kõrvaldada. Mispärast Moskvast tekkis selline paanika, on mul raske vastata. Võib oletada, et sellel paanikal on kaks põhjust.

Nagu te kindlasti mäletate, arutati augustikuus NSV Liidu Ülemnõukogus ja ka selle majanduskomisjonis riigi finantsolukorda ning ajalehes "Trud" avaldati isegi intervjuu majanduskomisjoni esimehe või tema asetäitjaga. Viimane ütles, et meil saavad olema ainult

pangatähed, kassatähed kaovad. Seejuures ta oletas, et vahetatakse ümber just ühe-, kolme- ja viierublalised. Nii tekkiski paanika ja ažiotaaz. Kui majandusmehed, sealhulgas ka pangatöötajad, oleksid pisut rohkem mõelnud, siis oleksid nad võinud teha vastupidise järelduse. Piisab, kui öelda, et just detsembris-jaanuaris oli meil pidevalt raskusi sularaha hankimisega vabariiki. Me töötame juba nagu ettevõtteidki – laadime raha autolt autole otse ümber, seda hoidlatesse viimata. Moskvast me sularaha piisavalt ei saa, oleme kokku leppinud Ukraina, Valgevene ja Leningradiga, nemad aitavad meid. Toome sealt raha autoga ära ja kohe laadime ümber teistesse masinatesse. Kõik see käib Moskva loal, sest raharinglust reguleeritakse meil üleliiduliselt. Muuseas, detsembris-jaanuaris ei saanud me mitte ühtegi rahatähte sellises vääringus. Sellest oleks juba võinud teha järelduse vastupidise protsessi käivitumise kohta, ent keegi ei tahtnud sellega tegelda ega fakte analüüsida.

Tahaksin veel juhtida tähelepanu teie sõnavõtu algusele. Ma räägin ehk tõesti vägagi rahulikult, ent see ei tähenda, et ma sooviksin teie hinge, lugupeetud saadikud, põhjendamatu meelerahu külvata. Ma tahan lihtsalt natuke pinget maha võtta. Kinnitan veel kord kõigi pangatöötajate nimel, et me tõepoolest püüame teha kõik meist oleneva, töötame ööpäev läbi, et koostöös kohapealsete komisjonidega võtta elanikkonnalt maksimaalselt raha vastu. Paljude kohapealsete komisjonidega on meil juba sidemed loodud, ent veel mitte kõigiga. Küsimusi tekib väga palju. Siin on oma osa ka kehvast sidel. Eile meil ei töötanud telefonid üldse, ei pidanud koormusele vastu. Siiski olen kindel, et kogu jõudu kokku võttes suudame me oma vabariigis ära teha kõik, mis vaja.

P. Lutt

Lugupeetud proua Litvinova! Nagu te teate, 100- ja 50-rublalistel Liidu pangapiletitel on peale trükitud, et nad kindlustatakse kulla ja teiste väärismetallide ning samuti muude aktivatega. Nüüd, kuna Nõukogude Liit ja tema raha on usalduse kaotanud, tahan ma oma 50-rublaliste eest küsida kulda või teisi väärismetalle. Ma paluks vastata, kust saaks mina kätte oma ettenähtud 500 rubla eest kulla või muid väärismetalle?

G. Litvinova

Ma pole volitatud sellele küsimusele vastama.

J. Põld

Austatud proua Litvinova! Mul on teile kaks küsimust. Inimene, kes on nüüd ära andnud oma 500 rubla või 1000 rubla, peab selle 10 päeva jooksul kätte saama. Aga kui ta nüüd sõidab

pikemaks ajaks ära ega jõua enne seda 10 päeva tagasi, mis ta siis tegema hakkab? Ja teine küsimus: kas te olete oma silmaga näinud ka juba uusi, 1991. aasta 50- ja 100-rublalisi? Aitäh!

G. Litvinova

Vastus esimesele küsimusele: kui inimene soovib tõesti ära sõita, siis tekib kaks võimalust. Kui ta vahetas raha oma ettevõtte kaudu, siis viimane saab selle summa kätte, seda hoitakse ettevõtte kassas. Inimene saab oma raha pärast naasmist. Kui tegu on aga näiteks pensionäri või koduperenaisega, siis peab ta vahetatud raha kohe kätte saama. Meil töötab mitu kassat, kus vahetatakse raha kohe. Täna püüdsime täielikult rahuldada Tallinna hoiukassade rahavajadused. Nii et vajadusel võib raha kohe ära vahetada. Uusi rahatahti pole ma veel oma silmaga näinud mujal kui eile TV-s. Eestis neid veel pole.

A. Käärma

Austatud proua Litvinova! Mul on kaks küsimust. Liidu rahandustegelased on väitnud, et hoiuarvelt saab arveldustšeki abil tasuta ükskõik millise ostu eest. Senine kogemus meie vabariigis aga näitab, et seda saab teha ainult autoostu korral ja mõnede üksikute ostude korral veel. Nüüd oletatavasti see maht kasvab kümneid kordi. Kas see süsteem on valmis või tekivad jälle suured järjekorrad? See oleks üks küsimus. Ja teine: kuidas ikkagi on üliõpilaste rahavahetusega? Kas kõigile on ette nähtud 200 rubla või on see stipi piires kuni 500 rubla? Aitäh!

G. Litvinova

Sularahata arveldusi on Eestis tarvis laiendada, sellest me oleme kogu aeg rääkinud ning püüdnud üht-teist ka ära teha. Kuid asjale on tarvis vaadata kaine pilguga. Kõige lihtsam oleks muidugi elanikele tšekiraamatud kätte jagada, maksu siis ka leiva ja piima eest tšekkidega. Järjekordi nii ei tekiks, kummitab hoopis teine häda: neid tšekke hakatakse võtma vastu nii suurtes kui väikestes kauplustes. Seejärel tuleb kontrollida nende täitmise õigsust, et välistada võltsinguid, siis tuleb nad pankas esitada. See üleandmine-vastuvõtmine ning vastavate summade kaubandus- ja teenindustevõtete arvele ülekandmine peaks käima kiiresti. Mõningaid kogemusi meil on, ent nende juurutamine läheb üsna tagasihoidlikult. Kerkib teinegi küsimus, mille te jätsite nimetamata, kuid mille üle kõik nurisevad. Mõtlen teie isiklikku raha. Ütleme, et te olete kogunud auto ostmiseks 10 000 rubla ja tulete tšekki saama, teilt aga võetakse selle tšeki vormistamise eest üsna suur summa – ma ei mäleta praegu

täpseid protsente, kuid nad on üsna suured. Ning inimesed ei taha asjatult maksta selle eest, et oma raha, mis on vaid kusagil hoiul, arveldamiseks tšekina kätte saada.

Mis puutub üliõpilastesse, siis on öeldud otse, et nad saavad vahetada oma stipendiumi piires. Paljud tudengid töötavad, nemad peavad selle kohta andmed esitama, siis võivad nad raha vahetada oma palga ulatuses, piirmäär 200 ja 1000 rubla laieneb kõigile.

H. Kostabi

Austatud härra spiiker, austatud proua Litvinova! Millest oli tingitud see, et eelmise aasta teisel poolel väljastati pankadest palga maksmiseks väga palju uusi 50- ja 100-rublalisi rahatähti pakkidena? Kas muutusid sellega ka pangas olevate rahatähtede, 100-, 50-, 25- ja 10-rublaliste koguselised proportsioonid? Millest see tingitud oli? Ehk oli sääraustes proportsioonides rahatähtede väljalaskmine väike desinformatsioon enne momendi sündmusi. Aitäh!

G. Litvinova

Seda võib-olla ehk saaksin seostada sündmuste ettevalmistamisega, kuid meie vabariigi kohta see ei käi. Kogu 1990. aasta vältel me kasutasime raha oma tagavaradest. 100-, 50- ja 25-rublaliste rahatähtedega armastasid opereerida põhiliselt ettevõtted, kes alati palusid kassadest suuri kupüüre. Mingit piirangut väljastatava raha osas polnud, selliseid kupüüre anti kas ettevõtete palvel või siis teisi lihtsalt polnud.

A. Novohatski

Lugupeetud proua Litvinova! Tahaksin küsida, kas ei kannata selle vahetuse tagajärjel näiteks paljulapselised perekonnad. Kui keegi kannab miljon rubla portfellis ega taha kasutada ei riigi hoiu- ega ka kommertspanga teenuseid, siis seda sel lihtsal põhjusel, et ta ei saa selle raha olemasolu avalikustada. Seepärast ongi ta sunnitud seda käest kätte edasi andma – mis tehingud need tavaliselt on, seda me teame üsna hästi. Tahaksingi kuulda teie arvamust selle kohta, eriti aga huvitavad mind paljulapselised perekonnad ja üliõpilased. Tänan!

G. Litvinova

Kõigepealt tundub mulle, et paljulapseliste perede küsimus ei ole minu teema. Hindade ja rahavahetuse vahetamine – see on poliitiline probleem, mina tegelen majandusega. Minu süsteem peab hoolt kandma kõigi vabariigi kodanike eest, kellel on käibelt kõrvaldamisele

kuuluvaid rahatähti, hoolitsema, et keegi neist ei saaks kannatada. Ma ei tahaks seda küsimust kuidagi teisiti kommenteerida. Kui te sellega rahul ei ole, siis palun vabandust!

Nüüd üliõpilastest. Jah, teil on õigus, ent ma toonitaksin, et kui nad kusagil töötavad, siis neile vahetatakse raha töökohtades. Ja kuna üliõpilastel võib olla ka ühekordset lisateenistust, siis vahetatakse neile kuni 200 rubla. Mis aga puutub nn. ärimeestesse, siis selliseid ausate ärimeestega võrrelda ei saa. Aga eks nende olemasolu tulene Liidu majanduse seisust. Kes kannab taskus miljoneid, kellel aga on taskud tühjad. Kuid ma juhin teie tähelepanu sellele, et rahakohvritega on hakatud kogu Liidus ringi sõitma just viimasel ajal. Tullakse nii meie juurde kui ka minnakse meilt mujale Liitu. On see otstarbekas või mitte – see on juba nende asi, kes nende asjadega tegelevad.

P. Priks

Lugupeetud härra juhataja, lugupeetud proua Litvinova! Mul on teada, et ühes Tallinna lasteasutuses on hoiul lastevanemate poolt pika aja jooksul annetatud raha. Asutuse juhataja on selle korjanud, et asutusele midagi oata. See raha on asutuse väikeses seifis, juhataja on minu teada praegu Ameerika Ühendriikides. Kas see raha on praktiliselt kadunud? Hoitakse ju väikeses seifis raha harilikult suuremate kupüüradena. Ja selle jätkuks teine küsimus. Kui inimene on praegu välismaal, kas sellest järeldub, et tuleb siis oma rahast ilma jääda? Kindlasti on mõni inimene praegu väliskomanderingus. Aitäh!

G. Litvinova

Vastan ehk liiga teravalt teie esimesele küsimusele, kuid muud vastata siin pole. Kui praegu juhatajat kohal pole, kogu raha aga on seifis ja keegi ei pääse sellele ligi ega tea, palju seal on, siis tuleb rahakapp avada, võtta raha välja ning ümber vahetada. Ning vormistada komisjoni kaudu vahetus selliselt, et oleks selge: need on tõepoolest lastevanemate annetused lastele kavandatud üritusteks. Rahakapi avamise õigus on antud juhul olemas, meil on selliseid juhtumeid ennegi olnud. Seif tuleb vaid komisjoni juuresolekul avada ja koostada akt seal leiduva raha hulga kohta.

Mis puutub välismaal viibijaisse, siis komisjon juba arutas seda küsimust ja otsustas, et nad peavad pöörduma raha vahetamiseks kohe pärast tagasitulekut vastava komisjoni poole. Inimestele, kes viibivad kas puhkekodus, sanatooriumis, pansionaadis või haiglas ja kellel on käes kuni 500 rubla sellistes kupüürides, vahetatakse see raha ära kohapeal. Ülejäänud summa saadetakse töökohta ning seal otsustatakse vahetamine juba olenevalt keskmise töötasu suurusest.

Meie vabariigi kodanikele, kes on naasnud puhkuselt või komandeeringust, vahetavad komisjonid raha nende äraolekut tõendavate dokumentide esitamisel ja üldistel alustel. Samasugune kord laieneb ka neile, kes on praegu välismaal. Kolme päeva jooksul pärast naasmist võivad nad oma rahatähed ära vahetada.

J. Reinson

Lugupeetud istungi juhataja, austatud ettekandja! Kas te teate, kas on mingeid juhtnööre nendele komisjonidele, kes hakkavad avaldusi arutama? Seda esiteks. Ja teiseks: kui komisjon langetab positiivse otsuse, kas pank ikkagi rahuldab kõik need soovid?

G. Litvinova

Neile komisjonidele on antud kõik presidendi ukaasiga ning otsusega selle ukaasi täitmiseks kehtestatud õigused. Mingeid erilisi instruktsioone neis dokumentides ei ole, ainult ehk see, et asjad peavad käima seaduslikku rada. Meie Tallinna komisjon tuli kokku, pani paika, mis küsimusi ta peab arutama, millistega võidakse tema poole pöörduda ning millest peaks juhinduma. Kahjuks pole kõike ettetulevat võimalik ette näha. Seepärast hakkavad komisjonid töötama operatiivselt, nende põhiülesandeks on otsustada nende kupüüride näol saadud tulude seaduslikkuse üle. Kui keegi pöördub komisjoni poole palvega vahetada näiteks 50 000 100-rublalist rahatähte, siis loomulikult tahetakse teada, kus see inimene on neid kõik need aastad hoidnud, milline on ta keskmine kuutöötasu või on ta selle raha ehk kuidagi teisiti kogunud. Nende komisjonide põhiülesanne on otsustada, kas uskuda avaldajat või kontrollida nende rahatähtede saamise seaduslikkust. Kohapeal lähenetakse neile küsimustele loominguiliselt, komisjonide tegevust ei kontrollita, sest nad on moodustatud nii panga, rahandusosakondade kui ka ühiskondlike organite esindajaist. Kõiki kohalike komisjonide otsuseid võib vaidlustada meil loodavas vabariiklikus komisjonis, kelle otsus on juba lõplik, Eestis enam edasikaebamisele ei kuulu.

E. Tupp

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Mul on niisugune küsimus: kuidas te kujutate ette olukorda, et KGB võtab panga juhtimise üle? Tänan!

G. Litvinova

Aga miks nad peaksid panga juhtimise üle võtma? Ma ei anna seda käest!

E. Tupp

Aga selles NSV Liidu presidendi seadluses on kirjas, et teatud juhtudel võib asi minna kuni panga erakorraliste volitusteni ja ka panga juhtimise ülevõtmiseni. Tänan!

G. Litvinova

See käib juhtude kohta, kus kohapeal panga juhtkond ei tule panga juhtimisega toime. Mingeid muid volitusi, ma arvan, neil pole.

Juhataja

Suur tänu! Jüri Reinson, teine küsimus.

J. Reinson

Vabandust, ei ole teine küsimus! Mul lihtsalt jäi enne teisele küsimusepoolele vastus saamata. Ma küsisin, kas pank vahetab vastavalt komisjoni kõigile otsustele kogu raha ära? Kas pangal ei ole mingit piirangut, näiteks 100 miljonit, 200 miljonit, 400 miljonit vabariigi kohta?

G. Litvinova

Pangad vahetavad kõik summad, mille kohta on olemas komisjoni otsus. Ent nad jätavad endale siiski õiguse teatada vabariiklikule komisjonile, kui neil tekib kahtlus komisjoni otsuste õigsuses.

Juhataja

Suur tänu, proua Litvinova! Saadikutel praegu rohkem küsimusi ei ole. Ma palun kuni päevakorrapunkti arutamise lõpuni istungisaali jääda!

Kolleegid! Nagu me ettekandjatelt kuulsime, Nõukogude Liidu Riigipanga organid Eesti territooriumil vabariigi Ülemnõukogu otsust täitmiseks ei võta. Saadikurühmade, alatiste komisjonide poolt ette valmistatud projektid peavad aga silmas seda, et Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsused on nendele organitele kohustuslikud. Karta on, et siin jääb meil vist suveräänsusest puudu. Eelarve-majanduskomisjon esitab nüüd teile tutvumiseks uue otsuseprojekti. Palume kõnetooli Ants Veetõusme!

A. Veetõusme

Lugupeetud juhataja, saadikud! Ma pean ütlema, et majanduskomisjon ei ole veel jõudnud kavandatavat projekti läbi vaadata, kuna alles täna hommikul selgus, et on olemas teiste poolt

esitatud projekt, mis kohustavat teise riigi panga töötajaid täitma meie otsust. Meie aga peaksime lähtuma reaalsusest. Lubage siin praegu ette lugeda projekt, mis ei ole mitte majanduskomisjoni otsuseprojekt, vaid minu enda ettevalmistatud eelnõu, mis on mõne teise saadikuga läbi arutatud. Siis peaksime otsustama, kas teeme väikese vaheaja, et me saaksime veel seda otsuseprojekti täpsustada ja lihvida, lõuna on nahunii tulemas.

Ülemnõukogu otsus NSV Liidu presidendi 1991. aasta 22. jaanuari seadluse "NSV Liidu Riigipanga 1961. aasta väljalaske 50- ja 100-rublaliste rahatähtede maksmiseks vastuvõtmise ja lõpetamise ning kodanike hoiuarvetelt sularaha väljavõtmise piiramise kohta".

Eesti Vabariigi Ülemnõukogu, arutanud läbi NSV Liidu presidendi 1991. aasta 22. jaanuari seadluse, otsustab:

1. Toetada Eesti Vabariigi Valitsuse tegevust NSV Liidu presidendi 1991. aasta 22. jaanuari seadlusega tekkinud probleemide lahendamisel.
2. Maakondade, linnade ja vabariiklikul komisjonil lähtuda rahatähtede vahetamise avalduste läbivaatamisel vajadusest vältida ebaõiglust ja elatusaseme langust vähemkindlustatud perekondadel ja kodanikel.
3. Eesti Pangal ja Eesti Vabariigi Valitsusel võtta tarvitusele meetmed sularahata arvelduste kiireks arendamiseks vabariigis.

Sellised kolm punkti oleksid praeguse otsuseprojekti aluseks.

Juhataja

Suur tänu! Esitan kõige esimesena Ants Veetõusmele küsimuse ise. Kas sellesse otsusesse võiks minna ka vabariikliku komisjoni moodustamine või tuleb see eraldi otsusena?

A. Veetõusme

Vabariikliku komisjoni moodustamine võiks olla eraldi otsus. Kui te lubate, siis ma loen selle ka ette.

Vabariikliku komisjoni koosseisu esitaksid eelarve-majanduskomisjon ja sotsiaalkomisjon. Üle kümne inimese ei peaks selles olema, nendest kuus oleksid saadikud ja neli ametkondade esindajad.

Ülemnõukogu saadikud oleksid Aavo Mölder, Ants Veetõusme, Tõnu Anton, Tiit Made, Kaljo Ellik ja Klavdia Sergij. Rahandusministeeriumi esindaks Anti Vinnal, Eesti Panka Rein Voog, riigikontrolli Hindrek-Peeter Meri ja NSV Liidu Riigipanga Eesti Vabariiklikku Kontorit Galina Litvinova. Seega oleksid esindatud sotsiaalkomisjon, õiguskomisjon, eelarve-majanduskomisjon ja ka väliskomisjon.

Juhataja

Suur tänu! Mul oleks ettepanek pärast ettekandjate lõppsõnu vaheaeg teha, et eelarve-majanduskomisjon saaks otsuseprojekti viimistleda. Kuulame nüüd ära lõppsõna. Härra Miller.

R. Miller

Austatud rahvasaadikud! Ma tahaksin otsuseprojekti juurde ainult ühe teadaande öelda. Eks teie ise otsustate, kas seda on vaja arvestada või mitte. Nimelt moodustati eilsel valitsuse istungil valitsuskomisjon sularahata arvelduste juurutamiseks. Juba on toimunud selle komisjoni üks istung. Nii et otsusesse võiks võtta sellise punkti: võtta teadmiseks, et vabariigi valitsus rakendab abinõusid sularahata arvelduste edasiseks arendamiseks. See muidugi on vaid väike nüanss, aga pidasin vajalikuks teid sellest informeerida. Tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Oleks hea, kui ettekandjad võtaks ka komisjoni tööst osa. Proua Litvinova, kas te soovite lõppsõna? Ei soovi. Ants Veetõusme, kas poolest tunnist piisab? Kuulutan välja vaheaja. Istungi töö jätkub 12.15.

V a h e a e g

Juhataja

Ma palun kõnetooli Ants Veetõusme!

A. Veetõusme

Lugupeetud juhataja, saadikud! Ma loeksin nüüd selle otsuseprojekti uuesti ette. Põhimõtted jäid samaks, kuid täpsustasime formuleeringuid. Pealkiri oleks endine.

Ülemnõukogu otsustab:

1. Toetada Eesti Vabariigi Valitsuse tegevust presidendi 1991. aasta 22. jaanuari seadluse rakendamise käigus tekkinud probleemide lahendamisel.
2. Maakondade, linnade ja vabariiklikul saadikute komisjonil lähtuda rahatähtede vahetamise avalduste läbivaatamisel seaduslikkuse ja sotsiaalse õigluse printsiibist.
3. Eesti Pangal rakendada kiireloomulisi meetmeid elanikkonna teenindamiseks sularahata arvelduste vormis.

Kommentaariks nii palju, et meil on ikkagi vaja tagada sotsiaalne õiglus. Säärasel kujul annab otsus võimaluse ka vähekindlustatud perekondadesse mõistvalt suhtuda.

Nii et see oleks konkreetne juhis. 3. punktis oli enne juttu Eesti Pangast ja valitsusest, praegu jätsime sisse vaid Eesti Panga, sest pangandus ja raharinglus, arveldused on just tema kompetentsis. Kuna valitsus lõi omalt poolt juba enne komisjoni, siis nad saavad ka koos töötada. Vabariiklik saadikute komisjon jääks siis sellises koosseisus, nagu ma enne teile ette lugesin. Kui soovite, võin korrata: Aavo Mölder, Ants Veetõusme, Tõnu Anton, Tiit Made, Kaljo Ellik, Klavdia Sergij. Rahandusministeeriumit esindaks Anti Vinnal, Eesti Panka Rein Voog, riigikontrolli Hindrek-Peeter Meri ja NSV Liidu Riigipanga Eesti Vabariiklikku Kontorit Galina Litvinova.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, kas te olete nõus sellega, et lähtudes erivolitustest ja seoses sellega, et me arutame kiireloomulist küsimust, võtaks Ülemnõukogu projekti otsustamisele suusõnaliselt? Olete nõus? Kas on parandusettepanekuid? Ei ole. Tegemist on kahe otsusega. Teine otsus puudutab vabariiklikku komisjoni. Paluksin veel Ants Veetõusmel mulle kirjalikult anda mõlema otsuseprojekti täpne nimetus.

Kohaloleku kontroll. Kohal on 59 saadikut, puudub 46. Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus NSV Liidu presidendi 1991. aasta 22. jaanuari seadusest "NSV Liidu Riigipanga 1961. aasta väljalaske 50- ja 100-rublaliste rahatähtede maksmiseks vastuvõtmise lõpetamise ja kodanike hoiuarvelt sularaha väljaandmise piiramise kohta"? Palun hääletada! Vaja on 53 häält. Selle ettepaneku poolt on 59 saadikut, vastu ja erapooletuid ei ole keegi. Otsus on vastu võetud.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Teine otsus tuleb meil vastu võtta saadikute vabariikliku komisjoni moodustamise kohta. Ma teen uue kohaloleku kontrolli. Kohal on 59 saadikut, puudub 46. Lugupeetud Ülemnõukogu, kuna tegemist on komisjoniga, mitte ametikohale määramisega, siis hääletamine on lahtine. Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse poolt saadikute vabariikliku komisjoni moodustamise kohta Ants Veetõusme poolt ettelõetud koosseisus? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 58 saadikut, vastu ei ole keegi, erapooletuid on 1. Komisjon on moodustatud. Täname ettekandjaid! Istungjärgu töö jätkub.

Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidiumi 1990. aasta 13. detsembri seadluse "Vastutuse tugevdamisest liikluseeskirjade rikkumise eest" kinnitamine

Juhataja

Jätkame päevakorda. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidiumi 1990. aasta 13. detsembri seadluse "Vastutuse tugevdamisest liikluseeskirjade rikkumise eest" kinnitamine. Ettekandeks palume kõnetooli Eesti siseministri härra Laanjärve.

O. Laanjärv

Nimetatud seadluse võttis presiidium vastu 13. detsembril ja seda on rakendatud alates 15. jaanuarist. Oma ettekandes tahaksin puudutada kolme aspekti. Esimene oleks: miks oli vaja seadust karmistada?

1980. aastate keskel oli meie vabariigis liiklusohutus küllaltki hea. Hukkunute arv langes 1953. aasta tasemele, kusjuures mootorsõidukite arv oli samal ajavahemikul kasvanud 14 korda. Alates 1986. aastast on olukord hakanud halvenema ja see tendents kestab tänaseni. Liikluskultuur on üldise kultuuri üks, kuid väga hästi nähtav ja jälgitav osa. Teisest küljest võib liiklust tervikuna pidada meie haige ühiskonna ja selle majandusliku arengu peegliks. Kui Rootsis ja USA-s hukub 10 000 mootorsõiduki kohta vaid 2 inimest, siis Poolas ligemale 12, Ungaris 10, NSV Liidus tervikuna 14 ja meil 9. 1985. aastal – 5. Olukorda ei ole parandanud ka see, et viimastel aastatel on üha rohkem kinni peetud enamohtlike liikluseeskirjade rikkujaid. Seda põhjusel, et kehtivad karistused liikluseeskirjade rikkumise eest on lakanud toimimast. Liiklusinspektorite pingutustele lausa vilistatakse. Massiliselt sõidab ringi ilma numbrimärkideta või meelega mitteloetavaks tehtud numbrimärkidega sõidukeid. Karistust selle eest aga varem ette nähtud ei olnud. Juhil on praegu kasulikum miilitsatöötajate peatusmärguandele mitte reageerida. Kahjuks ei möödu meil enam nädalatki, mil põgeneva sõiduki peatamiseks ei tule kasutada tulirelva. Olukord kipub kontrolli alt väljuma. Tahaksin teile anda mõningaid andmeid enamohtlike liikluseeskirjade rikkumiste kohta.

Kui 1985. aastal tabati lubatud kiiruse ületajaid 16 188, siis 1990. aastal 58 520. Purjus juhte tabati 1985. aastal roolis 6220, 1990. aastal 6847. Liiklusõnnetuste arv 1985. aastal oli 1355, 1990. aastal 2099, kusjuures 1985. aastal hukkus 191 inimest, 1990. aastal oli neid 436. Juhtide süül liiklusõnnetusi oli 1985. aastal 863, 1990. aastal 1348, purjus juhtide süül 1985. aastal 237, 1990. aastal 363.

1989. aasta 3. juulil võttis Leedu Ülemnõukogu Presiidium vastu seadluse liikluseeskirjade rikkumisega seotud karistuste karmistamise, seejuures väga tunduva karmistamise kohta. Kolleegid Leedus väidavad, et selle seaduse vastuvõtmisele järgnenud perioodil on hukkunute arv vähenenud 22,4% ja üldse liiklusõnnetuste arv 15,8%. Sellest ajast kuni käesoleva hetkeni on meie teedel ja tänavatel liiklusõnnetuste tõttu hukkunud või tapetud – ma nimetan seda tõesti tapmiseks – 600 inimest.

Teiseks annaksin oma ettekandes lühikese ülevaate, millest me lähtusime selle seadluse ettevalmistamisel ja millised on karistused teistes riikides. Kasutusel on olnud Kanada, Soome ja USA mitme osariigi materjalid ja nendest tuleb teha üks oluline järeldus. Nimelt, et need seadused on suunatud jalakäijate ja hoolikate sõidukijuhtide kaitsmisele nende eest, kes kuritarvitavad oma õigusi mootorsõidukite juhtimisel või lihtsalt ei oska sõita. Need seadused on suunatud pidevalt liikluseeskirju rikkuvate juhtide väljaselgitamisele ja karistuste äärmisele diferentseeritusele. Soomes võib määrata 1 kuni 90 päevapalga ulatuses trahvi. USA paljudes osariikides on loetletud eraldi 118 liikluseeskirjade rikkumist, mille eest võib väga erinevalt karistada. Need seadused on suunatud ka aususe stimuleerimisele: valeandmete esitamine, politseile vastuhakkamine ja põgenemine suurendab järsult karistusmäära.

Liiklusohklik ja tahtlik eeskirjade rikkumine, kiiruse ületamine, purjus olekus juhtimine, juhiloata sõit toob endaga nendes riikides kaasa tunduvalt suuremad karistused kui meil. Reeglina kasutatakse rahatrahve, võidakse ka ära võtta sõidukijuhtimise õigus kas jäädavalt, tähtaega määramata või ajutiselt. Võib ka panna vangi. Neid karistusi kohaldatakse kas eraldi või koos. Liikluseeskirjade rikkumise kontroll tähtjaks jäetakse reeglina 5 aastat, üksikutel juhtudel 5 või 10, koguni 20 aastat. Kõige suuremad karistused on purjuspäi või narkootikumide mõju all juhtimise eest. Soomes on karistuse määramisel aluseks kaks joobeastet: kui mootorsõiduki juhi veres on alkoholi vähemalt pool promilli, määratakse trahv kuni 3 kuud vanglakaristust. Alates poolteisekümnest promillist karistatakse juhti vanglakaristusega kuni kaks aastat või 60, 120 päevapalga suuruse trahviga.

USA-s on igas osariigis omad seadused. Põhiliselt tuleb juhil purjuspäi juhtimise eest loobuda juhiloast üheks aastaks, see kehtib kõikides osariikides. Järgmist purjus peaga juhtimist loetakse korduvaks 20 aasta jooksul. Kui juhil on luba ära võetud, siis võidakse teda näiteks Kanadas loata sõidu ja liikluseeskirjade rikkumise eest karistada 250–2000 Kanada dollari suuruse rahatrahviga. Iga järgmine rikkumine toob kaasa trahvi 500–2000 dollarit, vanglakaristuse alates 6 kuust või mõlemad koos.

Kriminaalkaristusena on ette nähtud vanglakaristus kuni kaks aastat ja sõiduki juhtimise keeld kuni kolmeks aastaks. Kiiruse ületamise eest kasvab trahv vastavalt ületamise suurusele. Nii

on näiteks maantee sõidu korral USA-s kiiruse ületamise eest 1–10 miili tunnis trahv 41 dollarit, 21–25-miilise ületamise puhul 110 dollarit.

Kolmandaks tahaksin rääkida oma ettekandes, mille poolest on siis meie uus seadlus vanast parem. Uues seadluses on vähendatud võimalusi väiksema rikkumise korral juhtidelt sõidukijuhtimise õigus ära võtta. Juhtimisõiguse äravõtmine paneb juhte teisel viisil seadust rikkuma – ilma loata sõitma.

Oluliselt, kuni 1000 rubla, on tõstetud karistusmäärasid liikluseeskirjade ohtliku ja tahtliku rikkumise eest. Need oleksid: sõiduki juhtimine joobeseisundis, ekspertiisist keeldumine, miilitsatöötaja märguandel mitte peatumine ja liiklusõnnetuse kohalt ebaseaduslik lahkumine, mida on meil tehtud massiliselt. On diferentseeritud karistusmäärasid ilma loata sõidu korral, seejuures kõige väiksem karistus on sel juhul, kui juhil ei ole luba lihtsalt kaasas – kuni 20 rubla. Karistus suureneb siis, kui juhil ei ole kunagi luba olnud – 500 rubla, ja veelgi siis, kui see on karistuseks ära võetud – 100–500 rubla.

Vähendatud on kriminaalvastutusele võtmise võimalusi varalise kahjuga või inimeste kehaliste vigastustega lõppenud õnnetuste korral. Viimasel juhul administratiivvastutust varem ette nähtud ei olnudki. Uudsenähtakse ette karistus kuni 500 rubla sellise mootorsõiduki juhtimise eest, millel puudub riiklik numbrimärk või on sellele mootorsõidukile mittekuuluv numbrimärk. Kui numbrimärk on tahtlikult raskestiloetav, toob see kaasa trahvi 50 rubla. Suurendatud on ka ametiisikute ja sõidukiomanike vastutust joobnud (500 rbl.) või loata (kuni 300 rbl.) juhi sõitu lubamise eest, samuti tehnikkega sõiduki liinile lubamise ja eksploatatsiooni eest (kuni 100 rbl.). Samuti karistatakse karmimalt liiklusohutlike kohtade aeglase kõrvaldamise, liiklusmärkide vale paigaldamise või õigeaegselt kõrvaldamata jätmise eest. Kõik need muudatused puudutavad meie liikluskorraldust, mis praegu lonkab mõlemat jalga.

Seaduse rakendamiseks, 15. jaanuarist on möödunud muidugi väga väikene ajavahemik. Vastavalt presiidiumi korraldusele peame talle põhjaliku analüüsi esitama poole aasta pärast. Siis selgub, mida on kaasa toonud uue seadluse rakendamine.

Ühte võime öelda küll: meie tänavatel on praegu tunduvalt vähem numbrimärkideta või tahtlikult nähtamatuks tehtud numbrimärkidega sõidukeid. Hoolikamalt on hakatud kaasas kandma juhiluba ja trahvisanktsioonide rakendamisel ei ole siiani tekkinud probleeme – need summad on laekunud.

Ma arvan, lugupeetud saadikud, et seaduse karmistamine ja trahvimäärade tõstmine ei tohiks kedagi heidutada, sest kedagi ei sunnita liikluseeskirju rikkuma. Liikluseeskirjade rikkumine ei pruugi ka alati avariid põhjustada, ent moraalset laostumist meie ühiskonnas süvendab see

kindlasti veelgi. Rahvale on vaja tagasi anda usk seaduste jõusse ja kindel turvatunne. Ning kõige kiiremini on see teostatav kõnesoleva seaduse abil. Paljud avaldused, mis on laekunud kas liiklusametile või autoinspeksioonile, näitavad seda, et me oleme selle kõigega juba mitmeti hiljaks jäänud. Ma tänan teid tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu, härra Laanjärv! Saadikud esitavad mõned küsimused. Johannes Kass.

J. Kass

Lugupeetud ettekandja! Hea on nõuda, aga tihti ei ole avariid üldse tekkinud sõidukiomaniku süü tõttu. Näiteks siin on § 125, mis räägib sõiduki tehnilistest riketest. Me teame küll, milline on olukord teeninduses ja kaubanduses. Kui viga on kummi kulumises, siis milles see juht siin ikkagi süüdi on, et teda hakatakse trahvima. Kas sellisel juhul ei peaks piirduma hoiatusega, kui juht saab tõestada, et vea kõrvaldamine ei ole tema võimuses, ei ole tema süü?

O. Laanjärv

Ma võrdleksin seda situatsiooni kas või sellega, et kui hiljuti Eesti ei suutnud hankida bensiini ja masinad seisis, siis siiski oli keegi süüdi selles, et bensiini ei ole. Aga korrast ära liiklusvahendile nii diferentseeritult läheneda ei ole võimalik. Nende tõttu juhtuvad ju avariid. Teine asi on muidugi iga juhtumi konkreetne lahendamine, selle seaduse rakendamine. Võimalus vahel ainult hoiatus anda on alati olemas. Kuid seaduses ma niisuguse sätte võimalust ei näe.

J. Põld

Härra minister! Mul on teile kaks küsimust. § 133¹ käsitleb mootorsõiduki juhi poolt peatumise märguande ignoreerimist ja selle kohta sanktsioonide rakendamist 300 kuni 1000 rubla. Ma iseenesest ei ole sugugi selle sanktsiooni vastu, kuid kes siiski teeb kindlaks selle märguande tahtliku eiramise juhul, kui lõike 2 alusel võib seda märguannet anda käega ja ka dubleerida seda saua või vilega? Seadke ennast liikleja olukorda! Te sõidate linnas, vastusõitja pimestab teid, väljas on halb ilm, te ei pruugi seda liiklusinspektorit või ühiskondlikku üldse märgata. Tema võtab seda oma ametiaua solvamisena ja muidugi paneb teile täie rauaga. Seda esiteks. Toon ka teise näite. Ma elan juba pikemat aega hotellis "Olümpia" ja mul on lausa piinlik vaadata, kuidas seal päevade kaupa tolkneb 4–5 autoinspektorit ja kontrollib isikuid, kes hotelli ees peatuvad. See on üks pisike probleem, aga

kas seda ei annaks lahendada kuidagi teisiti, inimlikumalt? Kas need täisjõus autoinspektorid, keda linna vahel liiklust reguleerimas ei ole suurt kusagil näha, on ikka tark rakendada sellises kohas, nagu seda on hotell "Olümpia"? Selle peale tekib mul lihtsalt mõte, et teatud ettevõtetel ja isikutel on vist peagi võimalus luua oma eraliikluspolitsei, kes kontrollib nende isiklikke parklaid. Palun vastake nendele kahele küsimusele. Aitäh!

O. Laanjärv

Esimesele küsimusele vastaksin nii. Siin tekib nüüd konkreetselt liiklusinspektori või liikluspolitseiniku usaldamise küsimus. Sest antud situatsioonis peale tema muidugi keegi seda arvatavasti tõendada ei saa. Kuid me peame siiski lõpuks jõudma nii kaugele, et me hakkame neid inimesi usaldama, ja seda igas situatsioonis. Kui nüüd tõesti juht on selgitanud, miks ta ei peatunud, ja see on tõepärane, siis arvatavasti lahendavad need kaks inimest küsimuse kohapeal ära. "Olümpia" kohta on mul praegu raske selgitust anda, aga ma võtan linna liiklusjuhtidega kohe täna ühendust ja püüan välja selgitada, miks nad siis kogu aeg seal on ja kes seal on.

H. Valk

Lugupeetud juhataja, lugupeetud härra siseminister! Mul on küsimus, miks ollakse nii leebed kiiruse ületajate vastu? Te tõite mõningaid näiteid Ameerika Ühendriikide kohta, kuid me teame, et meie armetute teolude ja ka meie autode äärmiselt halva tehnilise seisukorra tõttu on kiiruse ületaja meil minu arust võrdne joobnud juhiga. Ta põhjustab sama raskeid liiklusõnnetusi, ent praegune trahvimäär on ikkagi väga õrn ja paitav. Tänan teid!

O. Laanjärv

Härra Valk, see seadlus valmis meil tõesti väga, väga raskelt, suhtumine temasse oli väga erinev. Meie poolt esitatud trahvimäärasid muudeti kõvasti leebemaks pärast seda, kui Ülemnõukogu Presiidium selle seadluse vastu võttis. Nii et siin ei maksa süüdistada siseministrit, meie pakutud sanktsioonid olid rangemad.

Kaasettekanne on täna lugupeetud justiitsministrilt Jüri Raidlalt ja võib-olla kuuleme temalt mõningaid kommentaare selle seaduse loomise kohta, neid probleeme, mis siis tekkisid. Nagu ma juba ütlesin, me leidsime kõik, et see seadus on hiljaks jäänud. Tema koostamiseks raiskasime ka väga palju aega ja selle käigus esialgu pakutud variandid leebusid. Nüüd on need karistused tunduvalt väiksemad, kui algul näitena toodud Leedu Ülemnõukogu poolt vastuvõetud seaduses.

P. Lutt

Lugupeetud härra minister! Jutt oli siin karistustest liikluskiiruse ületamise eest. Ma olen teiega täiesti nõus, et üks suuremaid liikluseeskirjade rikkumisi on kiiruse ületamine. Mind huvitab nüüd selline küsimus: mida tähendab kiiruse ületamine kuni 20 km tunnis? Nagu me teame, auto spidomeeter on teise klassi mõõduriist, tähendab, ta võib eksida 2,5% siia-sinna, kokku tähendab 5%. See mõõduriist, millega kontrollitakse auto liikumise kiirust, s.o. radar või kuidas teda nimetataksegi, on täpselt samuti teise klassi mõõduriist. Tähendab, ta võib ka eksida 5%. Kokku võib juhtuda selline asi, et liikluskiiruse mõõtmisel võib olla 10%-line määralaskmine, 90 km/h kiiruse puhul tähendab see 9 km/h. Seega, kui inimene sõidab autoga tegelikult 99 km/h, siis seda ei saagi minu meelest veel nimetada kiiruse ületamiseks. §-s 127 on öeldud, et kiiruse ületamisel kuni 20 km/h on rahatrahv kuni 50 rubla, see tähendab, et kui spidomeeter näitab 110 km, siis võib juhti karistada kuni 50-rublase rahatrahviga. Tegelikult aga võis kiirus olla näiteks 99 km/h ja autojuht ning kontrollija ei saagi teada, kummal oli õigus. Siin peab minu arvates täpselt olema ära määratletud, milline kiirus konkreetselt oli. Aitäh!

O. Laanjärv

Praegu kasutatavate radarite puhul ei tahaks külli nõustuda, et nende eksimusprotsent on nii suur, neid kontrollitakse kaks korda aastas. Ja selliste vaidlusaluste küsimuste lahendamine on võimalik ainult radari kasutamise puhul. Tegelikult tunneb arvatavasti iga autojuht isegi ilma spidomeetrit vaatamata, kas ta sõidab 90-km tunnikiiirusega või 100-km tunnikiiirusega.

P. Priks

Lugupeetud härra minister, kas te ei arva, et aresti küsimust on nendes punktides liiga vähe puudutatud. Minu ettepanekud olid mitmes paragrahvis (132, 133) sisse viia arest kuni 30 päeva. Ma saan aru, et praegu üldse sellist aresti ei ole, aga pakkusin selle administratiivkoodeksi juures koos teiste punktidega välja. Kas poleks õigem rohkem aresti tarvitada?

Ja teine küsimus. Kas see lubade äravõtmine 3 aastaks on nii mõjuv asi? Võib-olla on mõjuvam 1 aasta, sest 3 aastat paneb juhid nagu lootusetusse olukorda – nad võivad hakata ilma lubadeta sõitma. Aga aasta kuidagi nad kannatavad ära ja hirm uuesti load kaotada on võib-olla palju mõjuvam asi? Aitäh!

O. Laanjärv

Esimese küsimuse juures peaksin tahes-tahtmata hakkama jälle kordama oma isiklikku arvamust, üht härra Valgule antud vastust. Aga lõppvariandina on seadlus sellisena valminud pärast tõsist töötlust igasugustes ekspertkomisjonides. Võib-olla härra Raidla oma kaasettekandes annab sellele küsimusele parema vastuse. Nüüd teine küsimus. Uue seaduse järgi ongi lubade äravõtmist võimalik hoopis vähem rakendada kui eelmise seadluse põhjal. Alati saame selle asendada rahatrahviga.

U. Ugandi

Austatud juhataja, lugupeetud minister! Ma vabandan ette, et ma administratiivõiguserikkumise koodeksit hästi ei tunne ja võib-olla olen unustanud midagi ka maksude kohta liikluseeskirjades. Seetõttu on mul kaks küsimust. Kas kõigil juhtudel, kui load võetakse ära 3 kuuks, 6 kuuks, 2 aastaks, seega igal juhul, tuleb nende tagasisaamiseks sooritada eksam? Ja teiseks. Kui joobeseisundi eest saab rahatrahvi 200–700 rublani, siis millest sõltub summa suurus? Millisel juhul saab 200 ja millisel juhul 700? Aitäh!

O. Laanjärv

Viimasele küsimusele ma vastaksin niimoodi: on ju komisjon, kes seda otsustab. Kindlasti sõltub asi konkreetsest liiklusohust, mille see purjus juht tekitas. Aga esimese küsimuse peale tahaksin meelde tuletada, et on olemas ka kaasettekanne. Härra Jüri Raidla ja kogu justiitsministeerium osalesid selle seaduse väljatöötamisel väga aktiivselt. Siseministeerium oli ainult ettepanekute esitaja, seadusloome protsessi te teate võib-olla veel paremini kui mina, te teate, kui palju ta muutub sellest esimesest esitamise momendist kuni vastuvõtmiseni.

I. Fjuk

Lugupeetud juhataja, lugupeetud minister! Raske on seda küsimust esitada, kuid ma teen seda siiski. Kuidas on need karistused kohandatavad Eesti Vabariigi Ülemnõukogu saadikutele?

O. Laanjärv

Ma ei ole kusagilt lugenud, et Ülemnõukogu saadikutel oleks liikluseeskirjade täitmisel eristaatus.

K. Raud

Lugupeetud härra minister! Kui ma jään liiklusinspektorile kiiruse ületamisega vahele, mitte kui deputaat, vaid kui tavaline autojuht, ja kui ma ületan kiirust rohkem kui 20 km võrra tunnis, kas ma saan siis trahvi 50 või 100 rubla? Ja kui ma näiteks ei taha autoinspektoriga suhelda ega peatu või lasen jalga, kas ma saan siis rahatrahvi 300 või 1000 rubla? Kes otsustab selle minu näo meeldimise või mittemeeldimise järgi? Aitäh!

O. Laanjärv

Selle otsustab komisjon.

A. Prii

Lugupeetud juhataja, lugupeetud minister! Mul on selline küsimus: kas joobeastme puhul on ka mingi alammäär, nii nagu on paljudes riikides 0,5 promilli või 0,2 promilli? Aitäh!

O. Laanjärv

Praegu meil eksisteerib ainult 3 kategooriat: kerge, keskmine ja tugev joove. Praktiliselt muidugi hakkab ta peale 0,5 promillist.

Juhataja

Suur tänu, härra minister! Ülemnõukogul praegu rohkem küsimusi ei ole. Kaasettekandeks palume kõnetooli justiitsminister härra Jüri Raidla.

J. Raidla

Lugupeetud juhataja, austatud Ülemnõukogu! Lubage, et ma alustan oma ettekannet mitte ettevalmistatud variandist, vaid mõnest kommentaarist, mis tulenevad härra Laanjärve seisukohtadest ja ka talle esitatud küsimustest.

Kõigepealt, selle seadluse sünnilugu oli tõesti päris pikk ja päris keeruline. Selle käigus peeti väga palju vaidlusi ja arutati sarnaseid küsimusi, nagu on tekkinud siin Ülemnõukogus. Teile välja jagatud Ülemnõukogu Presiidiumi seadlus on paljudes sanktsiooniküsimustes kompromissvariant erinevate arvamuste vahel. Seetõttu need sanktsioonid sellistena kirja on saanudki. Milline on selle akti õiguspoliitiline suunitlus? Ka siin Ülemnõukogu saalis on olnud üsna mitmel korral juttu, et meie karistuspoliitikat tervikuna, nii administratiivõiguserikkumise kui ka kriminaalseadustikku tuleks korrigeerida üsna mitmes suunas. Antud akti juures on põhimõttelise tähtsusega see, et on mindud rahatrahvi

suurendamise ja laialdasema kasutamise teed. Ka on oluline, et näiteks loast ilmajätmise puhul on mindud selle karistumäära vähendamise teed. Autojuhtimise loast ilmajätmine on pealegi reeglipäraselt esitatud alternatiivse karistusena. Sama laieneb ka administratiivarestile. Edasi tahaksin kindlasti kommenteerida üht aspekti, mis otseselt selle seadluse tekstist ei tulene. Nimelt läks Ülemnõukogu Presiidium samast kuupäevast ühe teise seadlusega, mis reglementeerib sanktsioonipoliitikat spekulatsiooni suhtes, administratiivõiguserikkumise koodeksi üldosa muutmise teed, kuna üldosas ära toodud rahatrahvide suurused oleksid olnud otseses vastuolus ka selle seadlusega. § 26, mis reguleerib rahatrahve, kehtestab nüüd senise redaktsiooni asemel, et üldjuhul kodanikele määratav rahatrahv ei või ületada 100 rubla, ametiisikute puhul 500 rubla. Siin on ka osaliselt vastus küsimusele, miks teatavate sanktsioonide kehtestamisel jäädi 100 rubla piiridesse. Ka kiiruse ületamise eest rakendatava rahatrahvi puhul peeti otstarbekaks jääda üldnormi raamidesse. Sama koodeksi 26. paragrahvi 2. lõike kohaselt võidakse mõnda liiki Eesti Vabariigi seadusandlike aktidega kehtestada erandina kodanikele ja ametiisikutele rahatrahv administratiivkorras kuni 5000 rubla. Sellest tulenevalt on üldnormi ületavad rahatrahvid ka käesolevas seadluses.

Mõningad täpsustavad aspektid veel juurde. Kõigepealt, administratiivõiguserikkumise koodeksi üldosa § 25 lõige 2 fikseerib uues redaktsioonis õiguse kehtestada administratiivkaristuse vaid Eesti Vabariigi seadusandlike aktidega. Teatavasti ka see paragrahv oli korrigeerimata. Põhijooned kattuvad osaliselt sellega, millest on juba kõneldud. Esiteks karmimad trahvid nende üleastumiste eest, mille eest administratiivtrahv ka seni kehtis. Näiteks, kui keegi hoiab kõrvale joobeseisundi tuvastamisest, on ette nähtud rahatrahv 700–1000 rubla. Varem oli see kuni 200 rubla. Teiseks on kehtestatud administratiivarest kuni 15 ööpäeva. Kolmandaks on koodeksit täiendatud uute koosseisudega, mida senine administratiivõiguserikkumiste koodeks ei sisaldanud.

Näiteks kehtivad diferentseeritud trahvisanktsioonid lubatud sõidukiiruse ületamise eest – sellest oli juba juttu. Teiseks turvavöö või motokiivri kasutamise eeskirjade rikkumise eest. Seda varem ei olnud. Kolmandaks kehtivad trahvid peatamise märguande ignoreerimise ja liiklusõnnetuse sündmuskohalt lahkumise eest.

Eraldi tahaksin märkida, et ka jalakäija vastutus on suurem. Nii sätestab administratiivkoodeksi § 134 uus redaktsioon, et jalakäijat, jalgratturit ja mopeedijuhti võidakse trahvida liikluseeskirjade rikkumise eest kuni 20-rublase rahatrahviga endise 5 rubla asemel.

Muudatused protsessuaalses korras. Administratiivkoodeksi § 108 on täiendatud uue lõiguga. Selle järgi nähakse omakasu või muul isiklikul ajendil volituste ületamise või ametialaste

õiguste ja muu rikkumise eest ning ametiülesannete täitmata jätmise eest, kui see ei too kaasa kriminaalvastutust, ametiisikule ette rahatrahv kuni 1000 rubla. See asjaolu annab vastuse küsimusele, millega on liiklejatele määratavad küllalt suured trahvid tasakaalustatud. See tähendab, et ametiisikud, kellele on antud õigus liiklusesse sekkuda ja sanktsioone rakendada, teavad väga hästi, et administratiivvastutus karmistunud kujul laieneb ka neile.

Veelgi olulisemaks muudatuseks protsessuaalses korras on uuendus, mis on tõepoolest suunatud liiklejate kodanikuõiguste kaitsele. Nimelt on administratiivkoodeksi § 224 täiendatud, andes sellega koodeksi § 129 lõige 4 (need on teil laua peal praegu olemas), § 133 lõige 2, § 133¹ ja § 180 lõige 2 kui raskemate rikkumiste lahendamise kohtu pädevusse. Sanktsioonideks on säärastel juhtudel kuni 15 päeva aresti või rahatrahv kuni 1000 rubla. Need asjad on antud kohtu kompetentsi.

Ka on tõsiasi see, et vastavalt administratiivkoodeksile võib siseasjade organi – praegu siis miilitsa ametiisiku poolt administratiivkaristuse kohta tehtud määruse peale linna- või maakohtule või linna või rajooni rahvakohtule edasi kaevata, et ka administratiivkorras määratud karistuste korral on kodanikele, liiklejatele tagatud kohtulik kaitse.

Vastavalt koodeksi §-le 225 määrab administratiivkaristusi muudes koodeksi paragrahvides käsitletud rikkumiste puhul siseasjade organi, riikliku autoinspeksiooni ülem või tema asetäitja, lihtsamate üleastumiste puhul siseasjade organi, riikliku autoinspeksiooni, miilitsa juhtivkoosseisu kuuluv mõni teine töötaja. Nagu härra Laanjärv kommenteeris, on selleks miilitsaorganites olemas vastavad komisjonid.

Kindlasti huvitab saadikuid ja üldsust, milline on laekunud trahvisummade saatus. Vastavalt valitsuse poolt heakskiidetud põhimõttele, laekuvad selle seadluse alusel sissenõutavad summad maakonna- või linna eelarvesse, kelle territooriumil trahv määrati, see tähendab, kelle territooriumil rikkumine aset leidis.

Nüüd härra Laanjärvele esitatud küsimusest, kes otsustab, kui suur trahv määrata – võib see ju kõikuda 300 rublast kuni 1000 rublani, 200 rublast kuni 700 rublani. Tõepoolest, selle otsustamine on antud kas administratiivorgani või siis kohtu pädevusse, kusjuures ka administratiivorgani peale saab kohtusse kaevata. Kohus arvestab asja otsustamisel nii üleastumise objektiivseid kui ka subjektiivseid külgi. Muidugi on seaduse trahvipoliitika esile kutsunud vaidlusi nii enne seadluse väljatöötamist, väljatöötamise ja kinnitamise käigus kui ka pärast seda. Seadluse vastuvõtmiseks on olnud nii poolt- kui ka vastuhääli. On nähtud ohtu, et karistused on liiga karmid ning seetõttu on tõenäoselt võimalik subjektiivne käitumine sanktsioone rakendavate isikute poolt. Teiselt poolt on aga ka juba täna esitatud küsimustes mitmel korral tunda andnud põhimõte, et mõnel puhul on ettenähtud sanktsioon võib-olla liialt

väike.

Ma lõpetaksin oma kaasettekande tõdemusega, et kõnealuse seadluse sanktsioonipoliitika kujutab endast äärmuslike seisukohtade kompromissvarianti.

Ja lõpetuseks: mulle tundub, et üle pika aja on Ülemnõukogu otsustada õiguspoliitiline ja mitte üldpoliitiline küsimus. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu, härra minister. Ülemnõukogul on vähemasti üks küsimus. Ants Käärma.

A. Käärma

Härra juhataja, härra minister! Mul on tõesti üks küsimus. Kas teie arvates ei peaks joobeastme alammäär seadlusega fikseeritud olema? Härra Laanjärv oli nagu nõus selle 0,5 promilliga. Ja teine asi: kuidas seda joobeastet määratakse? Siin on kirjas, et ilmsete joobetunnustega juhti karistatakse § 133 järgi. Aga mis on ilmne ja mis on ebailmne – kuidas seda määrata? 100 g õlut fikseerib iga inspektor ära, aga 100 g konjakit ehk mitte. Ent nende kahe joogi mõju on erinev. Kuidas asi toimuma hakkab? Aitäh!

O. Laanjärv

Seadlusega tehti tervishoiu-, sise- ja justiitsministeeriumile kolme peale ülesandeks välja töötada just nimelt see akt, mis käsitleb ja täiendab metoodikat nende küsimuste lahendamisel, mis te praegu esitasite. Kas aga seadluses ja tulevikus koodeksis on tarvis ära märkida promille, selles ma kahtlen. Sel juhul muutuks koodeks tehniliselt küllaltki detailseks ja seega ebahütlaseks.

U. Ugandi

Austatud juhataja, lugupeetud minister! Ma tulen selle piinliku teema juurde tagasi, mille Ignar Fjuk enne üles võttis. Millises ulatuses võib kontrollida Ülemnõukogu saadikut? Juhul, kui ei ole rikunud seadust, kas arvestatakse saadiku puutumatumust näiteks Saaremaale sõidul auto pagasniku kontrollil, profülaktilisel joobeseisundi kontrollil jne.?

O. Laanjärv

Midagi pole teha, liikluses, igapäevase elu keerises on Ülemnõukogu saadik ja minister võrdsustatud kõigi kaaskodanikega. Nii et ma ei saa siin täiendavat privileegi välja pakkuda, küll aga on erinevusi karistuste rakendamisel. Nagu teate, kriminaalseadustikus on sätestatud

Ülemnõukogu saadiku puutumatus ja sel juhul seda arvestatakse. Kuid see ei tähenda, et saadik või minister jääks üldse karistamata. Seaduse mõõt on ikka üks, olenemata ametikohast.

P. Priks

Lugupeetud minister! Ma tahaksin korrata oma küsimust administratiivaresti kohta. Ma ei taha verejanuline olla, aga koos Kohtla-Järve miilitsaga olid meil sisse antud ettepanekud pikendada üldse aresti kuni 30 ööpäevani. Nemad kui spetsialistid arvavad, et 15 päeva ei ole enam mõjuv vahend. Kas on oodata, et administratiivkoodeksis kehtestatakse see 30-ööpäevane arest? Aitäh!

J. Raidla

Praegusel juhul ei hakatud administratiivkoodeksi üldosa administratiivaresti osas muutma. Peale selle, tekstis on kirjas, et administratiivarest on alternatiivne karistus. Ja kolmandaks, uue administratiivkoodeksi kontseptsiooni praegu alles valmistatakse ette. Seejärel hakatakse koostama ka terviklikku uut redaktsiooni. Täna hommikul näitasin kontrollseisus olevat administratiivõiguserikkumise koodeksit maakondade ja linnade sekretäridele. Ma võiksin ka teile seda näidata, ent ta on muutunud peaaegu kasutamiskõlbmatuks – niivõrd on ta täis vahelehti ja lõikeid. Üldosa põhimõttelised küsimused tulevad otsustamisele koos uue administratiivkoodeksi redaktsiooniga. Ja loomulikult jõuab see sel juhul ka Ülemnõukogu ette. Omalt poolt võin öelda seda, et praegu kindlat kavatsust administratiivaresti pikendada ei ole.

Juhataja

Suur tänu, härra minister! Ülemnõukogul rohkem küsimusi ei ole. Kolleegid, kas me avame läbirääkimised? Ei ava. Ülemnõukogu Presiidiumi seadlused kinnitab Ülemnõukogu otsusena. Otsuse projekt on teil olemas. Avaldame nüüd oma seisukoha hääletamise teel.

Kohaloleku kontroll. Kohal on 51 saadikut, puudub 54. Ülemnõukogu ei ole otsustusvõimeline.

Ma palun, kolleegid, käige nüüd kõik peidukohad läbi, kus saadikud võivad olla! Kohaloleku kontroll. Kohal on 64 saadikut, puudub 41.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et kinnitada Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsusena Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidiumi 1990. aasta 13. detsembri seadlus vastutuse tugevdamisest liikluseeskirjade rikkumise eest? Palun hääletada! Vaja on 53 häält.

Selle ettepaneku poolt on 61 saadikut, vastu ei ole keegi, erapooletuid on üks. Otsus on vastu võetud, seadlus on kinnitatud.

Lugupeetud kolleegid! Kell on 13.22. Täna kell 15 algab Kadriorus presiidiumi istung. Kõne alla tulevad väga tõsised küsimused, sealhulgas ka otsus referendumini läbiviimise kohta. Et presiidiumi istungi ettevalmistamisega on seotud hulk saadikuid, on mul ettepanek lugeda meie istung ja seega ka kogu istungjärk lõppenuks. Loen veel ette ühe protesti.

"Eesti Vabariigi Ülemnõukogu juhatajale. Palun lugeda kehtetuks arutelu ja otsused Eesti Panga Nõukogu esimehe kinnitamise küsimuses. Aluseks on meie reglemendi § 9 punkt 2, mis eeldab otsuste formeerimise protsessis ettekannet. Ülemnõukogu töös puudub pretsedent, kus kellegi ametisse nimetamine või vabastamine oleks toimunud selgitava ettekandeta. Antud juhul ei esitatud isegi vastava valdkonna komisjoni seisukohta. On ka sisulisi argumente. Tegemist oli meie Ülemnõukogu poolt kinnitatud Eesti Panga Nõukogu ettepanekuga, see tähendab, et antud juhul blokeeris Ülemnõukogu Eesti Panga esimehe esimese sammu Eesti rahanduse olukorra parandamiseks. Hindan seda vastutustundetu aktina, mille puhul jällegi isiklik antipaatia prevaleeris Eesti huvide ees. Seda oli selgelt tunda mitme Ülemnõukogu liikme tendentslikest, asjasse mittepuutuvatest küsimustest kandidaadile. Kõike seda teadvustab osa Ülemnõukogu liikmetest kui vaid mingi konkreetse isiku küsimust, teadvustamata seejuures seda kahju, mida seetõttu kannab Eesti. Selline olukord hakkab meie Ülemnõukogus tüüpiliseks muutuma, näidates, et teatud osa Ülemnõukogu liikmetest tunnetab Ülemnõukogu järjest vähem Eesti Vabariigi kõrgeima riigivõimu kandjana, mis on täielikult vastutav olukorra eest Eestis.

Ülaltoodud põhjustel teatan, et käesoleva protesti rahuldamata jätmine sunnib mind astuma nende Ülemnõukogu liikmete hulka, kes on seisukohal, et Ülemnõukogu käesolev koosseis tuleb kui tõsiseks tööks kõlbmatu laiali saata. Lugupidamisega Juhan Telgmaa."

Me arutame seda protesti presiidiumis.

Lugupeetud kolleegid! Tundub, et pinge Eestis on alanemas. Paistab, et streigiõhutajate töö ei ole olnud kuigi viljakas ja streikivate ettevõtete arv ei suurene. Pigem vastupidi, asutakse tööle. Kuid ei ole mingit alust arvata, et ootamatused on juba välistatud. Sellega seoses paluksin saadikuid nädalavahetusel olla Tallinnas. Kui on vaja kodus valijate juures ära käia, tehke seda reedesel päeval! Praeguste kavade järgi algab järgmise istungjärku töö reglemendi järgselt plenaaristungiga esmaspäeval kell 16. Komisjonid töötavad oma aegadel.

Seniks head nägemist!